

El teixit organitzatiu d'origen equatorià a la regió de Barcelona i el seu entorn

Resultats finals del treball de recerca presentats per
Natàlia Esvertit i Cebes a la Fundació Jaume Bofill

Desembre de 2008

Índex

<i>Presentació</i>	5
<i>Preàmbul metodològic</i>	9
Aclariments conceptuals.....	9
Associacions.....	9
Cultura i identitat cultural.....	11
Integració.....	12
Definició dels objectius.....	14
Metodologia.....	15
Localització de les associacions.....	15
Recull de les dades bàsiques de les associacions en actiu.....	17
Realització d'entrevistes.....	18
Treball de camp.....	19
Revisió de fonts secundàries.....	21
Estudis sobre les migracions equatorianes.....	21
Estudis sobre l'associacionisme equatorià.....	24
Estudis sobre l'associacionisme d'origen immigrat en general.....	25
<i>La caracterització del teixit associatiu equatorià</i>	28
Desenvolupament i situació actual.....	29
Presentació del cens.....	29
Evolució del teixit associatiu.....	30
Caracterització de les associacions: Perfils, objectius i activitats.....	34
Associacions de tipus generalista.....	35

Associacions que assenyalen un determinat origen local.....	38
Associacions que assenyalen un determinat origen ètnic.....	39
Grups de dansa i associacions culturals.....	40
Associacions esportives.....	41
Altres associacions de caràcter específic.....	44
Associacions actualment inactives.....	46
Altres experiències col·lectives.....	46
Grups de suport mutu de caràcter local.....	47
Grups i xarxes de dones.....	47
Grups religiosos.....	48
Xarxes esportives no formalitzades.....	49
Corrents polítiques.....	50
Funcionament de les associacions.....	50
Debilitat estructural i precarietat.....	51
Representativitat.....	53
Liderat.....	54
Vincles i relacions establertes.....	56
Les relacions entre associacions equatorianes i els processos federatius.....	56
Relacions associatives en l'àmbit local.....	60
Relacions amb altres sectors associatius.....	61
Relacions amb partits polítics.....	62
<i>Migració i construccions de la identitat equatoriana en l'espai transnacional.....</i>	<i>63</i>
Reelaboracions de la identitat equatoriana: elements de context a l'àrea d'estudi.....	65
La conformació nacional equatoriana.....	65
Les reminiscències colonials.....	68
Els fluxos migratoris anteriors.....	69
La necessitat d'incidir en els imaginaris presents en la societat receptora.....	70

Les polítiques de gestió de la diversitat impulsades per la societat receptora.....	72
La consolidació de 'lo latino' com a espai identitari comú.....	73
Les associacions equatorianes com a generadores de representacions identitàries.....	74
Noms de les associacions.....	74
Festes pròpies del país d'origen.....	77
Els grups de dansa.....	82
L'elaboració de referents sobre l'Equador i la cultura equatoriana.....	86
<i>Conclusions.....</i>	<i>92</i>
<i>Bibliografia i fonts utilitzades.....</i>	<i>100</i>
<i>Annexos.....</i>	<i>109</i>
Annex 1: Cens d'associacions i federacions equatorianes actives.....	110
Annex 2: Fitxes de dades de les associacions i federacions.....	112
Annex 3: Entrevistes i contactes efectuats.....	151
Annex 4: Guió d'entrevista.....	154
Annex 5: Recull d'esdeveniments socials i culturals.....	164
Annex 6: Logos associacions. Equador / Catalunya.....	167
Annex 7: Logos associacions. Regions.....	168
Annex 8: Logos associacions. Origen local.....	169
Annex 9: Logos associacions. Motius ètnics.....	170
Annex 10: Logos associacions. Internacionals.....	171

Presentació

És prou conegut que en l'última dècada, l'Equador s'ha vist afectat per un important procés d'expulsió migratòria. Es calcula que des de 1998 un milió i mig de persones han emigrat d'aquest país, degut a factors com ara l'aprofundiment de la crisi econòmica que ha estès la pobresa entre les classes mitges, la manca de perspectives de futur, la total desconfiança en un sistema polític corrupte i ineficaç, i la difusió d'expectatives per part de les persones emigrades amb anterioritat a través de cadenes familiars i socials diverses.

Un nombre important d'aquesta població equatoriana s'ha anat instal·lant a la ciutat de Barcelona i als municipis del seu entorn, registrant-se els fluxos més elevats en els primers anys de la dècada del 2000. Actualment, els ciutadans originaris de l'Equador constitueixen el segon col·lectiu d'origen estranger resident a Catalunya, després del marroquí, podent comptabilitzar unes 70.000 persones a la província de Barcelona i unes 80.000 al conjunt de Catalunya¹. Es tracta d'un grup social conformat per persones dels dos sexes, lleugerament superior la proporció per al femení. Tot i que predomina la població adulta econòmicament activa (l'edat mitjana dels equatorians residents a Barcelona és de 30 anys), les reagrupacions han permès l'arribada de nombrosos infants i adolescents, així com de persones grans encara que en una proporció inferior, el que li proporciona un caràcter marcadament familiar. Per altra banda, la major part d'aquesta població es troba en situació regularitzada.

Aquest treball suposa una primera aproximació a la realitat del teixit associatiu generat per aquesta població d'origen equatorià a Barcelona i als municipis de l'entorn geogràfic més proper. L'objectiu principal és aportar una caracterització d'aquest associacionisme en el moment actual, que reculli la seva pluralitat,

¹ Veure dades de "Estrangers amb autorització de residència per país de nacionalitat. Províncies i Catalunya. 2007" (IDESCAT, 2007).

característiques i tendències predominants. Sorgeix de la constatació que constitueix un fet de gran riquesa i diversitat, que es troba en creixement i transformació des de fa més d'una dècada, quan l'arribada de població equatoriana va originar el sorgiment de les primeres associacions. Es tracta d'una realitat fins ara molt poc explorada i, d'acord amb això, el treball és un primer apropament, fet amb traç gruixut i encara des de la immediatesa, a una qüestió que es troba en un moment transitori i que veurem transformar-se i adquirir altres dimensions i nous matisos al llarg dels propers anys, amb la normalització de la presència de la ciutadania d'origen equatorià a Catalunya i la sedimentació de les seves aportacions en tots els àmbits de la vida social.

Una de les idees de partida a l'hora d'emprendre aquesta recerca descansava en el fet que, amb la migració, es construeix la nació més enllà del que constitueix un territori nacional. Creiem que el fet migratori equatorià, entre d'altres repercussions, està aportant nous continguts identitaris tant a l'Equador, país amb el qual manté un vincle d'origen, com a Catalunya, en aquest cas com a societat on arrela i es projecta al futur. Per això, l'anàlisi realitzada inclou també una reflexió centrada en els elements amb els quals es reconstrueix la identitat equatoriana en l'espai transnacional.

El treball es presenta estructurat en diversos apartats. Un preàmbul metodològic recull alguns aclariments conceptuals que ens han semblat necessaris i desglossa la metodologia emprada per al desenvolupament de la recerca. El cos principal del treball es divideix en dos capítols. El primer està dedicat a caracteritzar el teixit associatiu equatorià de l'àrea de Barcelona i el seu entorn, que ha estat objecte d'estudi, analitzant la seva evolució i situació actual, tipificant les associacions d'acord amb les seves finalitats i assenyalant alguns aspectes relatius al seu funcionament intern i als vincles establerts. El segon, emmarcat en la temàtica de la construcció i redefinició de la identitat equatoriana en l'espai transnacional, es centra en l'anàlisi de les representacions nacionals generades per les associacions situades a l'àrea d'estudi. Al final, presentem alguns annexos que acompanyen els continguts que es van desenvolupant al llarg del treball, destacant entre aquests el cens o directori de les associacions equatorianes

actives, que recull les dades de 36 associacions ubicades a l'àrea de Barcelona i poblacions de l'entorn més proper i, eventualment, algunes de la resta de Catalunya que han estat localitzades.

Voldríem que aquests resultats que ara presentem fossin útils, en primer lloc, a les pròpies associacions, ja que en certa manera hem intentat esbossar un retrat que les abasti en l'extensió i complexitat que presenten com a teixit associatiu amb un vincle d'origen comú amb l'Equador. En aquest sentit, desitgem que aquesta aportació contribueixi a visibilitzar-les, a facilitar sinèrgies, a identificar alguns dels seus problemes i a plantejar seriosament la necessitat d'introduir mesures que facin possible el seu enfortiment i la seva consolidació. De la mateixa manera, tenim el propòsit de proporcionar eines de treball i de reflexió per a les persones que des del teixit social o des de l'àmbit institucional s'interessen per l'associacionisme, i concretament l'associacionisme d'origen immigrat, com a expressió d'interessos col·lectius i com a moviment social necessari en el nostre temps. I tractem, també, de suggerir i d'obrir camins a altres recerques posteriors centrades en aspectes relatius a la presència equatoriana a Catalunya.

Desenvolupar aquesta recerca ha estat una experiència molt enriquidora, tant pel que fa al coneixement adquirit, com a les vivències personals que ha comportat. Agraïxo el suport rebut per part de la Fundació Jaume Bofill, amb la concessió d'una beca d'ajut a la recerca i, especialment, a la persona que ha estat la meua interlocutora, Teresa Climent, pel seu recolzament i cordialitat. El consolat equatorià, a través de la cònsol responsable d'assumptes culturals, María Elena Porras, va acollir amb entusiasme la realització d'aquesta recerca des d'abans que es concretés en un projecte sobre el paper, oferint un suport que ha estat fonamental, tant en el plànol pràctic, com en el plànol personal. Serien necessaris molts altres agraïments per tenir en compte a totes les persones que, d'una manera o altra, han aportat informacions, punts de vista i reflexions a aquesta recerca. Vull agrair a les persones entrevistades el seu temps i la seva col·laboració desinteressada. Agraïxo la seva amistat i confiança a les companyes i companys amb els que existia un vincle anterior; a través de l'associació

Ecuador Llactacaru en els seus primers temps. I a les dones que són o han estat dirigents de les associacions i que perseveren en el treball associatiu malgrat la discriminació i falta de reconeixement que enfronten: entusiastes i generoses comunicadores; sense les seves paraules no hagués estat possible donar sentit i forma a aquest treball.

És necessari dir que tots els continguts que aquí presento es nodreixen de la reflexió conjunta i diària amb Miguel A. González Leal, a qui agraeixo també el seu imprescindible treball en els aspectes tècnics. Igualment vull destacar l'ajut del meu fotògraf i fill, Eloi; qui ha compartit amb mi moltes estones sobre el terreny seguint els esdeveniments.

Preàmbul metodològic

Aquest preàmbul recull uns apunts preliminars en els que comentem un seguit d'aspectes relacionats amb la recerca i el seu desenvolupament.

Aclariments conceptuals

Creiem necessari començar fent uns breus comentaris sobre alguns dels conceptes que estan presents en aquesta recerca, per tal de precisar el seu abast i significat. D'entrada, i donat que ens centrem en les associacions com a unitats d'anàlisi, definirem aquest terme, introduint algunes precisions en quant a les associacions específiques de la població immigrada. També ens ha semblat necessari presentar una petita reflexió sobre els termes cultura, identitat cultural i integració, ja que estan molt presents en el discurs de les associacions d'origen immigrant i en el debat social sobre la immigració, tot i que molts cops s'utilitzen de forma poc acurada i presenten diverses interpretacions.

Associacions

En primer lloc, indicar que per referir-nos als conjunts d'individus organitzats que constitueixen el nostre objectiu d'anàlisi hem optat per utilitzar preferentment el terme *associació*, donat que habitualment adopten aquesta forma jurídica. La diversitat de casos i matisos presents en l'associacionisme de la població immigrada, així com la necessitat d'estendre una part de l'anàlisi cap a certes formes d'acció col·lectiva que no s'ajusten exclusivament al format d'associació, fa que ocasionalment, al llarg del treball ens referim també a grups, entitats, organitzacions o agrupaments.

L'associacionisme d'origen immigrant és un àmbit molt extens i en clara pujança en els darrers anys. En el cas de la població d'origen llatinoamericana, conviuen dues tendències no oposades sinó complementàries, ja es tracti d'associacions que aglutinen població de diferents països llatinoamericans que comparteix unes

afinitats i uns interessos comuns, o bé es tracti d'associacions centrades en un origen nacional concret. Per a la realització d'aquest treball ens hem centrat bàsicament en les associacions pròpiament equatorianes, tot i que cal no oblidar la participació de la població d'origen equatorià en les associacions d'abast llatinoamericà.

Dir també que quan parlem d'associacions d'origen equatorià ens estem referint a aquelles que s'autodefineixen com a equatorianes i/o mantenen un vincle amb aquest país. Normalment, es tracta d'organitzacions formades i gestionades majoritàriament per persones equatorianes, que realitzen activitats dirigides tant a la població d'aquest mateix origen com a la societat en el seu conjunt². El fet de ser associacions conformades per població immigrada d'origen equatorià no necessàriament comporta que tinguin les mateixes estructures organitzatives, objectius o maneres de fer, ja que precisament es caracteritzen per la seva pluralitat.

Les associacions que es defineixen a si mateixes per l'origen dels seus membres o pel vincle amb un país d'origen constitueixen espais de participació social i de circulació i intercanvi d'informació i experiències, per tant no tendeixen a aïllar els seus membres de la societat receptora, tot i que una visió poc encertada pot tendir a classificar-les com a una opció d'automarginació conscient o volguda. Cal tenir en compte que sorgeixen perquè en els primers temps de la migració, la vida quotidiana s'organitza entre persones del mateix origen, degut a l'existència de xarxes familiars i socials, i al trasllat i reproducció de pràctiques precedents al viatge. Tampoc s'ha d'oblidar que estem lluny d'una situació normalitzada en el terreny de les relacions socials, que existeix una segregació d'espais d'interacció social i que en molts casos la via de relació entre els immigrants i els autòctons

² Compartim i adaptem la definició proposada pels autors del *Directori d'entitats de persones immigrades a Espanya* (Observatori del Tercer Sector, 2006), que considera organitzacions d'immigrants “aquelles constituïdes i gestionades majoritàriament per persones immigrades, que realitzen activitats associatives dirigides al propi col·lectiu o a la societat d'acollida” (p. 10).

acostuma a restringir-se a l'àmbit laboral, el que reforça la tendència a agrupar-se amb persones del mateix origen en el temps de lleure.

Cultura i identitat cultural

El fenomen de la immigració ha generat un debat social de grans dimensions al voltant de qüestions com ara les diferències culturals i els models de relació entre cultures, el que ens porta a clarificar el significat que assignem als termes *cultura* i *identitat cultural* en tant que categories conceptuais, així com la significació que adquireixen en el context de les associacions.

D'entrada, dir que quan parlem de cultura no ho fem en termes globals i abstractes sinó que ens referim a fets o pràctiques culturals concretes que es caracteritzen pel seu dinamisme i estan en continua transformació en el marc d'una determinada societat. En cap cas estem parlant de tradicions immutables i aïllades de les quals en són portadors els individus o grups socials, sinó de pràctiques concretes i quotidianes que es transformen i s'innoven, es visibilitzen o s'oculten, en interacció dinàmica amb el context social en que es desenvolupen. D'acord amb aquest concepte de cultura, la identitat cultural tampoc és quelcom estàtic, sinó una construcció social dinàmica i en transformació que comprèn trets culturals que un grup tria per diferenciar-se dels altres. La identitat cultural serveix "*com a element de representació d'un mateix, desenvolupa un sentiment de pertinença a un grup i de reconeixement davant els altres*" (Crespo, 1997 B: 49).

Al llarg d'aquest treball veurem que la cultura és una inquietud i una motivació destacada en la major part de les associacions, les quals centren la major part del seu treball precisament en la realització d'activitats que qualifiquen com a culturals. En aquest sentit, és molt important tenir en compte el significat que s'assigna el terme cultura en el marc del teixit associatiu immigrat, referint-se a una sèrie d'elements compartits que permeten a un conjunt d'individus definir-se a través de la pertinença a una identitat comú. És així que, en bona mesura, les activitats de les associacions tendeixen a la recreació de determinades pràctiques o fets culturals, que es dirigeixen tant al propi col·lectiu com al conjunt de la

societat. D'aquesta manera, la cultura mostra els vincles que es mantenen amb l'origen, alhora que s'emmarca en una estratègia més àmplia destinada a obtenir un reconeixement com a membres de la societat receptora.

Al parlar de la cultura i la identitat d'origen en el cas que ens ocupa, cal fer una referència necessària a la diversitat interna que caracteritza a la població equatoriana immigrada, i que posa a prova la tendència molt estesa a homogeneïtzar al conjunt de la immigració d'origen llatinoamericà pel suposat fet de parlar castellà i pertànyer a l'univers religiós del catolicisme. El fet de ser l'Equador un país regionalitzat, com també plurinacional i multilingüe, conformat per població indígena, mestissa, negra i blanca³, porta a plantejar l'existència d'expressions d'aquesta diversitat en l'àmbit associatiu⁴ i a valorar el tractament i l'elaboració que se'n fa d'aquesta diversitat en el sí del mateix teixit associatiu.

Integració

El terme integració és un concepte clau en el debat social sobre la immigració i, com a tal, ha estat incorporat en el discurs de les associacions sobre les seves funcions. Actualment és un terme que no té un significat unívoc ni neutral, i no tothom entén el mateix quan es parla d'integració. Sembla clar que socialment s'ha imposat la idea que la integració és una obligació dels immigrants, i una part

³ Geogràficament, l'Equador està dividit en quatre regions naturals (Costa, Serra, Amazonia i regió insular de Galàpagos), que constitueixen també realitats molt diverses en quant a història, política, cultura, etc. Ètnicament, es tracta d'un país plurinacional i multilingüe, conformat per 13 nacionalitats indígenes amb idioma propi. La més important numèricament és la nacionalitat quítxua, present a la Serra i a l'Amazonia. Amb una població total d'uns 13 milions d'habitants, podem estimar uns percentatges aproximats d'un 45% de mestissos, 36% d'indígenes, 12% de blancs i 7% d'afroequatorians, havent d'assenyalar que compta amb una de les poblacions indígenes més altes del continent americà respecte a la població total del país.

⁴ Com veurem, existeixen diverses associacions quítxues a l'àrea d'estudi. A nivell estatal, hem de destacar també la presència d'associacions indígenes vinculades a altres nacionalitats indígenes en altres comunitats autònomes.

d'aquesta població l'ha assumit com un discurs après i res més que com un expedient que ha d'acomplir en determinats assumptes. Encara estem lluny d'una idea d'integració basada en la igualtat de drets i obligacions, com a fet que implica al conjunt de la societat i es fonamenta en la participació activa de les persones que conformen una comunitat en la construcció de projectes col·lectius.

En qualsevol cas, el debat entorn de la integració és molt ampli i té unes implicacions socials i polítiques de gran abast. Aquí ens limitarem a fer unes breus referències a les aportacions d'alguns autors que han contribuït a analitzar aquest concepte i al significat que se li confereix en el discurs de les associacions.

Crespo opta per utilitzar el terme inserció social, enlloc d'integració, a l'hora d'analitzar les estratègies d'adaptació de la població immigrada als nous espais socials, afirmant que és més precís i té menys connotacions (1997 A). Així mateix, assenyalava els obstacles que posa la societat receptora a la integració i posa èmfasi en el fet que aquesta està forçosament relacionada amb la millora de les condicions de vida, tant a nivell legal com social i polític, i amb l'assoliment d'un clima de respecte mutu (1997 B). Per altra banda, Salvadó segueix a Essomba i analitza els múltiples i enfrontats significats que s'atribueixen a aquest terme, ja s'utilitzi com a sinònim d'assimilació cultural, de dignificació de les condicions de vida, com a ideologia estigmatitzadora que situa la persona immigrada com a objecte d'integració categoritzant-la com a intrínsecament diferent, o bé en el sentit de normalització legal i social, i d'adquisició de la plena ciutadania (Salvadó, 2003: 23-24).

La integració també és un terme molt present en el discurs de les associacions, entesa en el sentit contrari de segregació, com un fet que es contraposa a un desenvolupament per separat de comunitats diferenciades. Es tracta bàsicament d'una idea de reconeixement i de participació, d'estar present i d'ocupar un lloc com a col·lectiu específic en un conjunt social, d'aportar allò que és propi a aquest conjunt social. En aquest sentit, no hi ha cap tipus de contradicció en el fet d'integrar-se mantenint una identitat pròpia.

Definició dels objectius

Els objectius que han guiat el desenvolupament de la recerca s'han centrat en dos aspectes principals interrelacionats entre sí, i que han donat lloc als dos capítols centrals d'aquest treball:

- A) Efectuar un apropament a la realitat del teixit organitzatiu equatorià present a l'àrea de Barcelona i les comarques més properes. El que ha implicat identificar i censar les associacions existents, establir els perfils més habituals a partir de les seves finalitats i activitats, i caracteritzar les seves tendències principals.
- B) Analitzar algunes de les representacions sobre l'Equador, com a país d'origen, generades per part d'aquest teixit organitzatiu. El que ha suposat analitzar com s'expressa la identitat equatoriana en els discursos i les representacions de les associacions, tenint en compte una sèrie d'elements de context que incideixen en els processos de redefinició de la identitat equatoriana en l'espai transnacional.

La recerca efectuada s'ha centrat a la ciutat de Barcelona i les poblacions del seu entorn, àrea que presenta una densitat destacada de població equatoriana⁵ i en la que a priori coneixíem que s'havia registrat un creixement important del moviment associatiu per part d'aquest col·lectiu. Probablement, una recerca acurada en altres zones de Catalunya, on deuen existir altres xarxes associatives i altres contextos on aquestes es desenvolupen, permetria localitzar altres associacions equatorianes que no han estat objecte d'aquesta recerca.

⁵ Segons fonts municipals procedents dels padrons d'habitants, les majors densitats es registren a Barcelona, amb 25.351 equatorians empadronats l'any 2007; i a L'Hospitalet, amb 13.746. Aquestes dades són aproximades i han pogut experimentar canvis significatius des de 2007, donada la mobilitat de la població i l'increment dels reagrupaments.

El conjunt dels treballs s'han dut a terme entre Novembre de 2007 i Novembre de 2008.

Metodologia

Localització de les associacions

El pas inicial per a la realització d'aquesta recerca ha estat la localització de les associacions. Per a detectar la seva existència s'han utilitzat diversos mitjans:

- Contactes mantinguts amb representants i membres del teixit associatiu equatorià, que han proporcionat un bon nombre de dades sobre les associacions, degut a l'existència de vincles i xarxes més o menys formalitzades entre elles.
- Assistència i participació en esdeveniments i actes organitzats per les associacions, o bé dirigits a la població equatoriana, en els quals les associacions es fan presents i visibles.
- Informació proporcionada pel Consolat equatorià.
- Llistat d'entitats del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.
- Butlletins informatius vinculats a associacions (escassos), com és el cas de *Huellas* (publicat entre 2002 i 2004 per l'Associació *Ecuador Llactacaru*) i *Revista Panamericana* (publicada entre 1999 i 2000 i vinculada a la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña*). Aquestes publicacions contribueixen, sobretot, a perfilar els inicis del moviment associatiu a l'àrea de Barcelona.
- Premsa orientada a població llatinoamericana, que en alguns casos divulga l'activitat de les associacions. L'oferta d'aquest tipus de premsa és molt

àmplia, per la qual cosa hem optat per centrar-nos en les publicacions *Latino* (fa un seguiment bastant exhaustiu de les activitats de les associacions equatorianes a l'àrea d'estudi) i *Latinoamérica Exterior* (tot i que és d'àmbit estatal, té una secció específica titulada *Vida asociativa*, que sol recollir informació sobre les associacions de l'àrea d'estudi). Eventualment hem consultat també altres publicacions de caire semblant que aporten informació sobre l'activitat associativa equatoriana, tant si es publiquen a Barcelona com a altres indrets de l'estat, però no de forma sistemàtica⁶.

- Guies o directoris d'entitats, tot i que els reculls publicats fins ara només mostren una petita part del teixit associatiu equatorià vigent.
- Recerca a Internet.

Com a resultat de les tasques de localització s'ha preparat un cens de les associacions i federacions d'origen equatorià que es troben en situació activa ubicades a l'àrea de Barcelona i el seu entorn immediat⁷. Aquestes tasques han permès contactar, també, amb algunes associacions actualment inactives i amb certes experiències d'acció col·lectiva que no s'ajusten al model associatiu formalitzat, i que no consten en el cens. Tampoc consten aquelles associacions amb les que no ha estat possible efectuar un contacte directe.

⁶ Es tracta de publicacions com ara *Raíz ecuatoriana*, *El Hispano*, *Sí se puede*, *Toumai*, *Ocio Latino*, *Revista Catalina*, etc. Aquestes revistes poden ser dedicades específicament a la població originària d'un país, adreçades al col·lectiu llatinoamericà en general o al conjunt de la població immigrada. Aquesta abundància de canals de comunicació propis, tant pel que fa a premsa com ràdio o televisió, estaria en relació amb el fet que gran part de la població d'origen estranger no es veu reconeguda en els mitjans de comunicació habituals de la societat receptora, en els quals els immigrants són objecte de la informació, mentre que en els mitjans propis esdevenen subjectes i protagonistes.

⁷ Veure annex 1 (cens d'associacions i federacions equatorianes actives).

En el proper capítol del treball comentem de forma pormenoritzada el contingut del cens i les excepcions que no han estat incloses.

Recull de les dades bàsiques de les associacions en actiu

Les dades bàsiques de les associacions i federacions que consten en el cens s'han registrat mitjançant una fitxa de dades⁸.

Les fitxes de dades han estat complimentades de dues formes diferenciades:

- En el cas de les associacions i federacions que han estat entrevistades, s'ha aprofitat la trobada amb les persones responsables per complimentar la fitxa.
- En el cas de les associacions que no han estat entrevistades, s'ha efectuat un contacte personal o telefònic amb l'objectiu d'obtenir les dades, explicant prèviament la finalitat de la recerca.

Totes les fitxes de dades que presentem recullen informació proporcionada directament per les persones responsables de les associacions i federacions. En cap cas hem reproduït les dades que consten en altres directoris o registres anteriors, sense haver-les confirmat prèviament amb representants autoritzats, amb l'objectiu d'obtenir una informació el més verídica i actualitzada possible. Així mateix, per tal d'assegurar al màxim la vigència de les dades que consten a la fitxa, cap al final del període de recerca (Octubre 2008), s'han realitzat unes últimes comprovacions de dades en el cas de determinades associacions de les que teníem informació que havien experimentat canvis. A l'hora de definir l'objectiu general i les activitats de cada una de les associacions i federacions, s'ha intentat respectar al màxim el discurs i la terminologia emprada per les persones responsables.

⁸ El conjunt de fitxes de dades resultants es recull en l'annex 2.

No obstant, advertim que els canvis continuats que es produeixen en el sector associatiu poden afectar a la consistència i veracitat de les informacions recollides a les fitxes de dades.

Realització d'entrevistes

A partir dels llistats inicials d'associacions es va fer una selecció d'aquelles que era més indicat entrevistar d'acord amb els objectius de la recerca.

Es van tenir en compte una sèrie de criteris, entenent que les associacions seleccionades no els aconsegueixen tots, sinó alguns d'ells, depenent de cada cas:

- Que fossin associacions amb una certa trajectòria i comptessin amb un bagatge i experiència pràctica.
- Que representessin la diversitat del país a nivell ètnic.
- Que representessin determinades identitats locals.
- Que representessin diversos sectors de població, per sexe o per edat (joves, dones, persones adultes)
- Que tinguessin finalitats culturals, ja que les activitats desenvolupades per aquestes associacions proporcionen material interessant per analitzar les representacions identitàries.

En total s'han realitzat 23 entrevistes personals. D'aquestes, 20 han estat fetes a representants d'associacions i federacions equatorianes i les tres restants a persones vinculades a l'associacionisme llatinoamericà i/o a xarxes de suport a la població immigrada. A part de les entrevistes personals, s'ha efectuat contacte personal o telefònic amb altres 23 associacions⁹. Així mateix, ha existit un

⁹ Veure annex 3 (entrevistes i contactes efectuats).

intercanvi d'impressions continuat amb determinades persones coneixedores de la població d'origen equatorià i del seu teixit associatiu.

Per a la realització de l'entrevista, s'ha utilitzat com a base un guió ampli que recull diversos temes¹⁰ i que s'enfoca en cada cas particular a partir d'informacions prèvies obtingudes a la premsa, a Internet, a través de contactes personals diversos, o bé en el contacte exploratori efectuat per a concertar la trobada. Tant aquest guió com la fitxa de dades a la que ens hem referit abans es van posar a prova en les primeres entrevistes i van ser objecte d'algunes rectificacions per a que fossin més operatius i adients. Al tractar-se d'una entrevista que requereix, com a mínim, una hora de duració i que sol allargar-se per diferents motius (interès del tema, interrupcions freqüents), en alguns casos ha estat necessari fer-la en dues sessions. Les trobades quasi sempre han tingut lloc en horaris de tarda i nit (a partir de les 19 o 20h.) i en caps de setmana (divendres tarda, dissabte, diumenge). Els llocs d'entrevista han estat diversos: locals de les pròpies associacions, locals d'associacions que fan una funció amfitriona, llocs de treball dels entrevistats, bars o cafeteries, i domicilis particulars. Totes les entrevistes es conserven enregistrades en format d'àudio digital.

Hem d'expressar un sincer agraïment a totes les persones entrevistades, que han mostrat una gran disponibilitat i generositat per col·laborar en la recerca, tot i les dificultats que a vegades han sorgit per trobar un temps i un espai idonis per a realitzar l'entrevista.

Treball de camp

La revisió de premsa orientada a la població llatinoamericana i la realització de les entrevistes, ens ha anat proporcionant informació sobre les activitats organitzades per les pròpies associacions, o bé sobre activitats molt diverses en

¹⁰ Veure annex 4 (guió d'entrevista).

les que aquestes es veuen implicades, d'una o altra forma. Per a fer un seguiment de les mateixes, s'ha dut a terme un treball de camp d'observació/participació, a més de documentar-les a través de cròniques periodístiques o a través de testimonis de persones que havien estat presents. El seguiment de les activitats s'ha anat programant setmanalment i les observacions i impressions sobre el seu desenvolupament han estat recollides en un quadern de treball personal.

En documentació annexa recollim cronològicament els esdeveniments més remarcables que han tingut lloc entre finals de 2007 i novembre de 2008, dels que s'ha fet seguiment i que han nodrit aquesta recerca¹¹. A mode de síntesi podem indicar que es tracta, en primer lloc, d'esdeveniments organitzats des del propi moviment associatiu, com ara la celebració de les primeres jornades de debat sobre l'associacionisme equatorià i de diversos actes festius o culturals. Des de l'àmbit de les institucions equatorianes, s'ha de mencionar la commemoració de les principals festes nacionals, com són el *10 de Agosto* i el *24 de Mayo*. Aquest any s'ha celebrat a l'Equador un referèndum constitucional que ha comptat amb el vot de la comunitat equatoriana immigrada i, en relació amb això, s'ha fet seguiment de la jornada electoral a Barcelona, així com dels actes informatius i les accions de propaganda realitzades per part de diferents corrents polítiques equatorianes que tenen presència en aquesta ciutat, observant en tots els casos la participació i el posicionament de les associacions. També s'han tingut en compte esdeveniments d'abast llatinoamericà com ara la Fira *Vive Latinoamérica*, que tot i tenir caràcter comercial compta amb un espai dedicat a l'àmbit associatiu, i la celebració del dia de la mare per part de diferents comunitats llatinoamericanes, en diverses dates del mes de maig. Igualment, s'ha fet seguiment de la participació de les associacions equatorianes en àmbits de ciutat, de districte o de barri. En quant als esdeveniments de grans dimensions celebrats a la ciutat de Barcelona, cal destacar que al 2008, la ciutat de Quito ha estat *ciutat convidada* en la festa de la Mercè, el que ha suposat la participació en la programació

¹¹ Veure annex 5 (recull d'esdeveniments socials i culturals dels que s'ha fet seguiment entre novembre de 2007 i novembre de 2008).

d'aquesta festa, de diverses associacions culturals equatorianes i d'artistes equatorians invitats. En quant al seguiment de les activitats associatives a nivell de barris, el treball de camp s'ha efectuat als districtes de 9 Barris i l'Eixample. Sense oblidar l'espai privilegiat que ha constituït l'accés a espais de caràcter més intern propis del moviment associatiu, com ara reunions d'informació i de coordinació entre les associacions.

Revisió de fonts secundàries

Per a la realització d'aquesta recerca ha estat necessari conèixer i revisar una sèrie de treballs que anteriorment han abordat diverses temàtiques afins al nostre centre d'interès. Sense ànim d'oferir una relació exhaustiva i sense remetre'ns als treballs realitzats des d'una perspectiva més teòrica, en aquest apartat comentem un conjunt d'aportacions que han constituït un marc de referència ajustat als nostres objectius i han contribuït a contextualitzar el nostre treball. Per a una major estructuració del text i comoditat de lectura, les presentem agrupades en tres blocs diferenciats.

Estudis sobre les migracions equatorianes

La migració equatoriana a Catalunya i al conjunt de l'Estat espanyol no ha estat objecte de molts treballs, més encara si la comparem amb el volum de la producció sobre altres col·lectius, com els magrebins, els subsaharians, o altres llatinoamericans (particularment peruans), que han estat objecte de la major part d'estudis realitzats. No obstant, un intent d'aproximació als treballs sobre el cas equatorià permet situar alguns dels temes centrals, així com certa evolució de la producció.

A inicis de la dècada de 2000, quan la presència equatoriana a Espanya va adquirir visibilitat i importància numèrica, es van elaborar alguns estudis de caràcter sociològic que van situar les línies bàsiques d'aquest corrent migratori, recollint tant els factors que incidien en les causes de l'emigració, com el procés d'adaptació d'aquesta població a diferents llocs del territori espanyol (Gómez

Ciriano, 2000; 2001), (Gómez Ciriano i altres, 2007). En aquesta línia és interessant fer referència als treballs realitzats per *Colectivo IOE*, que van explorar aspectes com ara la presència de la població equatoriana en un determinat espai (Pereda i de Prada, 2002) o les remeses (Pereda, de Prada i Actis, 2001), oferint en alguns casos eines per a un major coneixement de la migració equatoriana i d'aquest país (Mallouh, 2001) en una etapa en que primava un gran desconeixement sobre aquest col·lectiu. Posteriorment, l'equip d'IOE ha continuat desenvolupant estudis centrats en la població equatoriana, com el que fa referència a la seva inserció laboral (Actis, 2005).

En els últims anys, amb l'assentament de la població, els interessos d'investigació s'han anat diversificant i apuntant algunes línies de treball que sense dubte tindran major desenvolupament en els propers anys, com ara els estudis locals o les trajectòries migratòries. En aquestes línies destaquem un treball d'àmbit local sobre la població de Vera, a Almeria, que aborda la relació establerta entre la població autòctona i els nous veïns, específicament els equatorians, analitzant les relacions de convivència (Cruz Zuñiga, 2004); així com l'estudi de les trajectòries migratòries de la població marroquina, equatoriana i paquistanesa a Barcelona (Artal i altres, 2006).

La migració equatoriana ha estat caracteritzada per una marcada feminització. En aquest sentit, l'impacte d'aquest moviment migratori en l'univers familiar així com en les relacions de gènere ha estat l'objectiu central de diversos treballs. Destaquem especialment el degut a Claudia Pedone, que abordant les migracions des d'una perspectiva transnacional, s'ha ocupat d'estudiar els processos migratoris de la població equatoriana a Catalunya i a Espanya, amb la vàlua d'haver trencat un seguit d'estereotips que habitualment recauen sobre la població immigrant. Aquesta autora analitza l'articulació, la dinàmica i les configuracions de les cadenes i xarxes migratòries construïdes al voltant del moviment migratori de les famílies equatorianes, incidint en la construcció de les representacions social dels migrants, i en les relacions de gènere i generacionals en les cadenes familiars. Inclou també alguns aspectes relacionats amb l'àmbit laboral, fixant-se en les condicions d'inserció en el mercat i en el binomi relacions

de gènere/treball; i tracta el tema de la inserció dels infants i adolescents de famílies immigrades en el sistema socioeducatiu, posant de relleu la mirada de les famílies equatorianes sobre aquesta qüestió (Pedone, 2006). Altres aportacions han incidit, igualment, en el paper de les dones en les migracions i en l'anàlisi de les recomposicions familiars (Fresneda, 2001) (Iturralde Nieto, 2002). Una aportació a tenir en compte també, en aquest àmbit, és la que ofereix Montes del Castillo, que incideix en la desestructuració de l'organització familiar i comunitària produïda pels processos migratoris i en el seu cost social, al desmoronar-se els mecanismes de solidaritat i reciprocitat propis de les societats andines, centrant-se en el cas dels *cañaris*, un dels pobles quítxues equatorians (Montes del Castillo, 2000)¹².

És un fet comprovat que les migracions donen lloc a l'elaboració de representacions identitàries i a la construcció d'identitats col·lectives entre individus amb un origen comú, el que obeeix a factors diversos com ara l'existència d'unes vivències compartides o la necessitat d'obtenir un reconeixement com a col·lectiu que els permeti participar en la societat receptora. Un treball interessant que analitza les identitats col·lectives en els mitjans de comunicació és el de David Cortez, que s'endinsa en els discursos d'equatorianitat presents en la premsa publicada a Espanya i dirigida a població immigrada. L'autor estableix que els diferents col·lectius d'immigrants participen en l'elaboració d'autorepresentacions que els permeten legitimar-se en la societat receptora. D'aquesta manera, considera que els discursos d'equatorianitat presents en aquestes publicacions són una mostra dels processos en els que es juguen estratègies d'inserció i de construcció de noves identitats, reactualitzant també pràctiques comunicatives d'origen en les que es reproduïxen antics mites de l'equatorianitat. Entre els components dels discursos analitzats, destaca l'elaboració d'un discurs identitari sostingut en el llegat comú de la nació

¹² Cal indicar que aquesta reflexió va tenir el seu origen en la defensa jurídica del cas d'una dona indígena *cañari* emigrada a Totana i dedicada a treballs agrícoles, que va ser acusada d'homicidi en grau de temptativa d'un fill.

equatoriana, que proporciona unitat i coherència al col·lectiu i que contrasta amb les profundes diferències que caracteritzen històrica, ètnica i socialment a l'Equador (Cortez, 2004). Creiem que les associacions també constitueixen espais privilegiats per a estudiar l'elaboració de representacions identitàries i la construcció d'identitats col·lectives. En aquest cas, no hem localitzat estudis específics dedicats al cas equatorià¹³.

Estudis sobre l'associacionisme equatorià

Les associacions específicament equatorianes han estat l'objecte central de molt pocs treballs. Una primera anàlisi que ens apropa a l'etapa pionera de les associacions equatorianes a Catalunya, entre mitjans dels anys '90 i els primers anys del mil·lenni, és la de González Leal (2004), que posa en evidència les contradiccions sorgides entre un model d'organització lúdic i cultural i reticent a l'enfrontament amb l'ordre establert i altra model reivindicatiu i compromès amb la defensa dels drets dels immigrants. La situació de les associacions equatorianes a Barcelona en aquesta etapa també va ser contemplada en el treball *Ecuadorianos en Barcelona* (Pereda i de Prada, 2002), realitzat en el marc del *Plan Migración, Comunicación y Desarrollo Ecuador-España*, que va elaborar alguns dels estudis pioners sobre la presència equatoriana en el conjunt de l'Estat espanyol, posant èmfasi en les comunitats autònomes de Madrid, Múrcia i Barcelona, que registraven els percentatges més elevats d'aquesta població. Aquest informe indicava l'escassa presència d'associacions equatorianes a Barcelona, en contrast amb l'elevat nombre que es detectava a Múrcia en aquella mateixa etapa. Així mateix, expressava també l'existència de dos models contraposats, lúdic i cultural i reivindicatiu, representats en dues de les associacions actives.

¹³ Per al cas uruguaià, veure Moraes (2008), que analitza els processos de reconstrucció de les representacions sobre l'Uruguai com a nació en el moviment associatiu dels uruguaians a Espanya.

Alguns estudis de cas s'han fixat en les associacions equatorianes per analitzar aspectes com ara la transnacionalitat o l'acció i participació col·lectiva. En concret, l'associació *Ecuador Llactacarú*, amb seus a Barcelona i a Quito, ha estat objecte d'estudi en les aportacions de García Olsina (2002) i Ndjoli Fernández (2006). Les expressions artístiques i musicals d'origen andí i les seves implicacions amb la identitat dels equatorians immigrants han estat abordades per Morales (2007), en un estudi de cas sobre el grup de danses equatorià *Quitús*, ubicat a Madrid. Des del propi moviment associatiu, cal assenyalar una obra recent editada per Caiza (2008), que pren forma de testimoni col·lectiu i es proposa ser una contribució a la memòria recent de la migració equatoriana a Catalunya. L'obra inclou un apartat dedicat a valorar la situació de l'associacionisme equatorià i permet seguir l'origen i la trajectòria d'algunes de les associacions a través de la paraula dels seus propis protagonistes.

Estudis sobre l'associacionisme d'origen immigrant en general

En quant als treballs dedicats a analitzar aspectes generals de l'associacionisme d'origen immigrant, hem de destacar el fet que un nombre important dels autors i autores estan vinculats al propi teixit associatiu o a corrents d'acció en l'àmbit de la immigració, el que els aporta un coneixement pràctic i *des de dins* que enriqueix particularment les seves aportacions. També és important assenyalar que els treballs sobre aquesta temàtica no són massa nombrosos, així com la necessitat continua de renovar i actualitzar les anàlisi, ja que es tracta d'un univers molt canviant.

Des d'una perspectiva general, hem de fer referència a les aportacions que han estudiat el moviment associatiu d'immigrants a la ciutat de Barcelona en el seu conjunt. Un treball de referència és el de Crespo (1997 B), que analitza la situació a finals dels '90, abordant generalitats i especificitats en l'organització dels diferents col·lectius i analitzant qüestions com ara el funcionament de les associacions, les dificultats que enfronten, les activitats que desenvolupen, les relacions amb l'administració, etc. Una altra aproximació a aquest moviment associatiu, aproximadament en el mateix període, és la deguda a Sipi (2002).

També hem de fer referència als treballs sorgits de l'Observatori del Tercer Sector, destacant l'elaboració del conegut i complet *Directori d'entitats de persones immigrades a Espanya* (2006) així com de diversos documents d'anàlisi que constitueixen eines formatives i avaluatives, i que poden donar suport a processos d'enfortiment associatiu (Observatori del Tercer Sector, 2007; Vidal, 2007).

Alguns treballs s'han referit a aquest associacionisme amb la intenció d'investigar qüestions cabdals en l'anàlisi de les migracions, com ara la integració o la participació social i política. El paper de les associacions en el procés d'integració social dels immigrants és el tema de fons de diversos treballs, com els de Casey (1997), Garreta (1998, 2003) i Morell Blanch (2005). Aquests autors, en base a recerques efectuades sobre diferents entitats i en diversos espais, plantegen que les associacions solen actuar com a catalitzador del procés d'integració, desmentint altres visions que tendeixen a considerar-les com a obstacle en la integració a la societat receptora, en la mesura que tendeixen a reproduir els esquemes propis de la societat d'origen. En aquesta mateixa línia, Sipi (2000), anteriorment citada, ha posat de relleu el paper desenvolupat per les organitzacions de dones immigrades en la integració social, analitzant el sorgiment de les primeres organitzacions de filipines i subsaharianes en el conjunt del teixit associatiu immigrat a Catalunya durant la dècada dels anys '80, i destacant la creativitat de les dones a l'hora d'elaborar estratègies d'inserció social sense deixar de banda els vincles amb els propis orígens. En el marc del debat sobre les noves formes de participació i de ciutadania, alguns autors han centrat la seva atenció en l'associacionisme dels immigrants com a mecanisme de participació social i política, entre els que citarem Veredas (2003) (2004) i Martín Pérez (2004). Els treballs resultants posen sobre la taula qüestions com ara les formes i les dificultats que presenta l'associacionisme immigrat com a forma de participació política en la societat receptora, la representativitat atribuïda a les associacions, la interlocució entre el teixit associatiu i les administracions i la cooptació present en els processos de participació política. Dins aquesta mateixa línia també podem incloure aquells treballs que tenen com a objectiu l'anàlisi de

les polítiques públiques per a la promoció de l'associacionisme i la participació ciutadana dels immigrants, com és el cas d' Essomba i Sánchez (2003).

En el marc dels estudis sobre condicions de vida de la població, vinculats a l'*Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió de Barcelona* que realitza l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), s'han efectuat recerques específiques sobre la població immigrada. Aquestes recerques han recollit aspectes que fan referència a la identitat i el sentiment de pertinença, així com a la reconstrucció de l'entorn social, fent incidència en l'associacionisme com un àmbit en el que expandir la xarxa de relacions i de suport, i manifestar i compartir la identitat i cultura d'origen (Cuadras i altres, 2004). Així mateix, s'han apropat a qüestions fins ara poc conegudes, com ara els usos del temps de lleure per part de la població immigrada (Sintes, 2008), o el seu capital social, tant pel que fa a les xarxes informals com a la participació en organitzacions del teixit associatiu (San Martín, 2008).

Diverses jornades de debat sobre el fet migratori a Catalunya han centrat la seva atenció en l'associacionisme de la població immigrada. Assenyalarem les trobades *Debats d'immigració a Catalunya* (VVAA, 2003) i *La immigració a debat: Diversitat i participació* (VVAA, 2004) que en els dos casos van dedicar una de les seves sessions a debatre sobre l'associacionisme. Aquest tema va ser l'eix central en les dues Jornades sobre l'associacionisme d'origen immigrant¹⁴ organitzades per la Secretaria d'Immigració (2005 i 2007).

¹⁴ Veure Xarxa d'Immigració (2005 i 2007)

La caracterització del teixit associatiu equatorià

“...la vida no era como es ahora para la inmigración, para los inmigrantes, pues éramos muy pocos, una vida totalmente diferente, en el metro, te subías en el metro y toda la gente te regresaba a ver, a la vez sentías un frío en el cuerpo, era todo extraño, entonces realmente te pones a pensar y había momentos en que en mi corazón sentía «y si hubiera una casa, una casa que diga ‘centro cultural’», me imaginaba nombres, una casa donde los niños, la gente nos podamos encontrar [...] siempre tuve esas ganas...” (S., associació ètnica)

“Yo creo que lo hacen más que nada por la manera de integrarse, ¿no? Por la convivencia que existe y por hacer sentir que estamos aquí presentes [...] Yo creo que lo hacen más que nada con el objetivo de saber que aquí existimos y de hacernos notar, de hacernos conocer, de hacernos ver y poder compartir con la gente de aquí. Más que nada eso, hacernos conocer, yo creo, por medio de las asociaciones [...] Más que nada por cambiar culturas, también, y por tener una mejor convivencia.” (D., federació)

Les associacions d'origen equatorià a Barcelona i les poblacions properes conformen un teixit ampli i divers. En els següents apartats d'aquest capítol efectuem un apropament a la seva situació actual, apuntant alguns dels factors que han estat presents en la seva evolució. Així mateix, intentem caracteritzar els principals perfils de les associacions existents, sense deixar de banda un seguit de grups d'acció col·lectiva que, si bé no s'ajusten al model associatiu formalitzat, estan molt implantats entre la població equatoriana. Finalment, recollim uns apunts que fan referència al funcionament intern de les associacions i a les relacions establertes entre les associacions equatorianes i altres sectors organitzatius.

Desenvolupament i situació actual

Presentació del cens

Aquesta recerca ha permès localitzar unes 36 associacions equatorianes en situació activa ubicades a la ciutat de Barcelona i a les comarques del Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Oriental i Vallès Occidental, que conformen l'àrea on s'ha centrat aquest estudi¹⁵.

Hem considerat pertinent incloure en el cens determinades associacions equatorianes que si bé estan localitzades en municipis situats fora de l'àrea d'estudi, com ara Manresa, Vic, Pineda/Calella i Girona, mantenen vincles amb les de l'àrea de Barcelona. Igualment, hem considerat pertinent incloure algunes associacions que si bé són d'abast llatinoamericà o es dirigeixen a la població immigrada en el seu conjunt, han estat impulsades per persones originàries de l'Equador i, a conseqüència d'això, es caracteritzen per mantenir un vincle o una línia de treball específica amb la població equatoriana. També hem inclòs les dues federacions d'associacions equatorianes existents.

En quant a la seva situació jurídica, quasi totes les associacions que consten al cens diuen estar inscrites en el *Registre d'Entitats* del Departament de Justícia de la Generalitat. En alguns casos es tracta d'associacions de creació recent i la inscripció encara està en procés. Com a excepcions, cal assenyalar el cas de dos grups artístics que tenen en projecte formalitzar la seva inscripció i el cas d'una entitat que depèn directament d'institucions amb seu a Equador. No obstant, hem considerat necessari incloure'ls en el cens ja que compten amb anys d'activitat continuada, tenen un reconeixement públic i, per la seva actuació, s'ajusten completament al model associatiu formalitzat vigent a Catalunya.

¹⁵ Veure annex 1 (cens d'associacions i federacions equatorianes actives), en el que consten trenta i sis associacions i dues federacions.

En el transcurs de la recerca hem contactat també amb representants d'algunes associacions que van ser creades en el seu moment però actualment no es troben en situació activa, així com amb diversos grups d'acció col·lectiva que no s'ajusten al model associatiu formalitzat, com ara grups d'ajuda mútua, agrupacions religioses, corrents polítiques, etc. Ni les associacions inactives ni els grups informals no consten en el cens, però per la seva importància i significació dediquem alguns punts a comentar-los en aquest mateix capítol.

Així mateix, cal anotar que les tasques de localització ens han proporcionat indicis de l'existència d'unes 10 o 12 associacions més, amb les que no ha estat possible efectuar contacte directe i que, per tant, no consten en el cens. En alguns casos, pensem que ja no estan actives, però no hem pogut confirmar-ho.

Evolució del teixit associatiu

L'evolució d'aquest teixit associatiu està vinculada als diferents moments del procés migratori del col·lectiu equatorià.

Durant els '90, l'arribada de població equatoriana va ser continua però discreta, fins als anys finals de la dècada, en que es va accentuar extraordinàriament. En aquesta etapa es van crear dues associacions. En el cas de la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña*, va sorgir l'any 1993, impulsada per alguns joves estudiants equatorians, organitzant activitats socials, lúdiques i culturals destinades a aquest reduït grup. No obstant, aquest caràcter inicial es va veure modificat ben aviat, degut al canvi que va suposar l'arribada d'un nombre important de població immigrada. En aquesta nova situació, l'associació va dedicar-se principalment a organitzar activitats festives i esportives que suposaven espais de trobada referencials per als equatorians nouvinguts i facilitaven l'establiment de xarxes socials entre la població acabada d'arribar i, així mateix, va posar en marxa alguns serveis de suport per als seus socis. D'altra banda, es va crear el *Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura* (TEAC), el primer dels grups de dansa, amb unes finalitats culturals i artístiques més definides.

Entre els anys 2000 i 2005 es van crear un total de 16 associacions, tendint clarament a l'ampliació i diversificació en quant a perfils i finalitats. En diversos municipis es va replicar el model d'associació equatoriana generalista¹⁶ que s'havia iniciat amb la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña* (AEC) i van aparèixer altres grups de dansa. També es van crear associacions de tipus local i de tipus ètnic, a part de diverses associacions amb finalitats específiques de tipus benèfic, esportiu, de cooperació i reivindicatives.

A partir de 2006 i fins al moment actual es detecta un increment important en el nombre d'associacions. En menys de dos anys s'han creat unes 18 associacions. La major part (10 de les 18) són associacions d'equatorians de tipus generalista. Han continuat sorgint grups de dansa, associacions ètniques i esportives i han aparegut nous perfils que agrupen segments de població concrets, com ara associacions de joves i d'empresaris.

Tot i l'elevat nombre d'associacions, que podria portar a pensar que estem en un moment àlgid de l'associacionisme d'origen equatorià, la situació actual pot considerar-se transitòria. Probablement, en els propers anys veurem la desaparició d'algunes de les associacions i la consolidació d'altres.

Entre els diversos factors que poden contribuir a explicar l'evolució d'aquest teixit associatiu, volem apuntar els següents:

- El nombre elevat de població originària de l'Equador en alguns municipis i barris: Ja hem comentat que, demogràficament, la població equatoriana constitueix el segon col·lectiu immigrat més important a Catalunya¹⁷. La

¹⁶ Quan parlem d'associacions equatorianes generalistes ens referim a un model que es proposa aglutinar població equatoriana de qualsevol indret el país i que presenta un objectius centrats en el suport al col·lectiu equatorià i la promoció de la cultura d'origen, tot i que sovint les seves activitats es limiten als esdeveniments de tipus lúdic i cultural.

¹⁷ Segons dades de 2007.

constatació de ser un grup nombrós i el desig de voler-lo visibilitzar, promocionar i representar ha estat el motiu que ha generat la creació d'algunes associacions.

- La diversitat de la població equatoriana en quant al seu origen regional i ètnic: Tot i que no hi ha dades objectives que permetin quantificar l'origen regional de la població equatoriana resident a l'àrea d'estudi, una apreciació generalitzada indica que és majoritàriament originària de la regió de la costa. Tampoc hi ha dades estadístiques que permetin corroborar-ho, però entre la població d'origen equatorià trobem un nombre significatiu d'indígenes, principalment quítxues de la província d'Imbabura i d'altres àrees de la serra equatoriana. Aquesta diversitat dels orígens es reflexa en la pluralitat i les característiques de les associacions.
- El procés d'assentament: La major part de la població d'origen equatorià porta entre 1 i 5 anys a Catalunya, trobant-se en una situació d'arribada relativament recent en la que sol produir-se un reforçament del sentit de pertinença a l'origen. Tot i això, un sector important d'aquesta població ha superat les dificultats inicials dels processos migratoris en que cal resoldre qüestions relacionades amb la regularització i la subsistència. Actualment, la majoria compta amb permisos de treball, i ha assolit una estabilitat residencial i familiar. És difícil d'establir fins a quin punt l'assentament pot incidir com a factor propiciador o inhibidor de la participació associativa. D'una banda, sembla que el fet d'haver resolt els problemes de papers, de treball, de vivenda, haurien de facilitar la participació associativa. No obstant, constatem que fa uns quants anys, quan molts equatorians no havien regularitzat la seva situació ni havien reagrupat a la família més directa, la necessitat de donar i rebre suport i de recrear els costums d'origen eren factors clau que aglutinaven a la gent al voltant de

les associacions, que en aquesta etapa tenien un poder de convocatòria extraordinari que actualment han perdut.¹⁸

- Les dinàmiques internes del propi teixit associatiu: En aquest sentit cal tenir en compte el fet que s'ha pogut produir un cert efecte *d'arrossegament* pel qual les associacions més antigues i consolidades, d'alguna manera, han propiciat i donat suport a la creació d'altres associacions en el seu radi d'influència més proper. Igualment, el fet que moltes associacions deriven o s'originen a partir d'una pertinença associativa prèvia. És a dir, és habitual el moviment de persones que abandonen una associació i en formen una de nova per motius diversos: que estigui situada a la seva àrea més propera, que sigui més d'acord als seus interessos, sense oblidar les discrepàncies de tipus personal.
- La influència exercida per determinats interessos i corrents polítiques: Un factor que ha incidit de forma molt directa en l'augment del nombre d'associacions i en l'evolució del teixit associatiu durant els dos últims anys, és l'expansió d'estructures i xarxes de caire clientelar per part d'organitzacions polítiques equatorianes que aspiren a tenir incidència sobre la comunitat d'equatorians a l'exterior¹⁹. D'aquesta forma, el

¹⁸ A inicis de la dècada del 2000, la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña* havia organitzat balls que arribaven a convocar més de mil persones. En aquests mateixos anys, una associació com *Ecuador Llactacaru* comptava amb un nombre important de col·laboradors que, tot i la seva situació irregular i precària, desenvolupaven diverses activitats i projectes de caire social i reivindicatiu.

¹⁹ Per a contextualitzar aquest fet, recordem que actualment hi ha uns tres milions d'equatorians fora del país i que electoralment constitueixen el que s'anomena *Quinta Región*. En les eleccions presidencials de l'any 2006 van exercir el vot els equatorians a l'exterior per primera vegada. L'any 2007 es va obrir un procés constituent en el qual s'escolliren sis representants a l'*Asamblea Constitucional* per part dels emigrats. La constitució resultant, aprovada al setembre de 2008, ha institucionalitzat la representació política de la població emigrada per elecció directa en les càmeres legislatives i la seva participació en els processos electorals del país.

clientelisme propi de la política equatoriana²⁰ s'ha fet present en certs sectors del teixit associatiu, replicant formes de fer política i pràctiques poc transparents. Aquesta situació, en alguns casos, ha provocat tensió i divisió entre les associacions equatorianes a Europa i a la resta del món, propiciant l'aflorament de conflictes i pressions. També han sorgit associacions que no tenen una connexió directa amb la base social ni algun tipus de reconeixement per part de la comunitat.

Caracterització de les associacions: Perfils, objectius i activitats

La major part de les associacions equatorianes han estat creades inicialment amb la finalitat de ser un espai de trobada i de suport entre persones del mateix origen. Amb el pas del temps, van obrint cada cop més la seva perspectiva i pren major importància la societat receptora, sense perdre de vista el propi col·lectiu com a eix central de referència²¹. En el moment actual, moltes associacions expressen que el seu objectiu principal és oferir suport a la població equatoriana i promoure la seva participació social. La cultura d'origen segueix ocupant un paper important, tant pel que fa al fet vivencial de recrear tradicions i costums propis de l'Equador, transmetre'ls als fills i filles nascuts a Catalunya i donar-los a conèixer i promocionar-los en el marc de la societat receptora.

“[L'objectiu de l'associació] es unir a la colonia ecuatoriana para brindar todo tipo de apoyo, lograr una adaptación a esta sociedad de acogida, hacer actividades, en principio era una inmigración irregular y la asociación se orientó a temas de documentación, era la necesidad

²⁰ Un treball clàssic sobre el *clientelisme* a la política equatoriana és el de Menéndez-Carrión (1986)

²¹ Les dues cites que encapçalen aquest capítol fan referència a aquestes dues finalitats bàsiques.

de ese entonces, ahora nuestros objetivos van en otra dirección porque ya no hay esa necesidad [...] Ahora lo que queremos es formar a las personas en que se preparen, formar a las personas, hay muchas personas profesionales aquí y es tiempo de que tomen su profesión, y también cursos que vayan enmarcados en dar un mejor asesoramiento, a lo que es la comunidad [...] actividades, formativas, lúdicas, de diversión, deportivas que unan a la colonia ecuatoriana y también para no olvidar nuestra cultura, nuestra costumbre y para que nuestros hijos no olviden las costumbres del Ecuador, porque estamos en este país de acogida pero tampoco tenemos que olvidar nuestras raíces.” (A., associació generalista).

Més enllà d'aquests elements generals que, de fet, són propis del teixit associatiu immigrat en el seu conjunt, hem considerat pertinent agrupar les associacions localitzades en diversos grups, per tal de caracteritzar-les més acuradament:

Associacions de tipus generalista

Una bona part de les associacions localitzades (14 de 36) s'autodefineixen per l'origen equatorià dels seus membres i tenen el propòsit d'aglutinar població procedent de qualsevol indret de l'Equador, tot i que en la pràctica és notori el predomini de la població procedent de la costa, especialment en les dirigències.

“...están de todas las regiones, pero los que estamos más al frente ahora somos gente de la costa [...] Es para todos, no distinguimos que sea gente de la costa, gente de la sierra, aquí somos todos iguales, no hay ese regionalismo.” (A., associació generalista).

L'exemple més clar, i el més antic, és la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña*, que com hem dit data de 1993, o les que s'han creat posteriorment seguint aquest model en altres municipis i comarques, com ara el Vallès Oriental (2004), Sant Feliu (2004), Montcada i Reixac (2005), Manresa (2006), Osona (2006), Rubí (2006), Sant Just Desvern (2006), Santa Coloma (2007), L'Hospitalet (2007),

Cardedeu (2008) i El Maresme (2008). En aquest apartat comentarem quines són les principals activitats que desenvolupen, entenent que, en qualsevol cas, això pot variar en funció del nivell de consolidació i de l'estabilitat de cada una.

Les associacions generalistes desenvolupen principalment activitats culturals, entenent que es tracta de festes i trobades que inclouen una sèrie d'elements que permeten definir una pertinència i vincular-se a un origen (música, ball, menjars, etc.). Aquests actes solen estar relacionats amb el calendari festiu de l'Equador i, normalment, compten amb una participació nombrosa, per la qual cosa adquireixen gran visibilitat.

“...a eso si acuden, por ejemplo cuando hacemos actividades que, pues, que ven que se va a tocar música ecuatoriana, que va a haber comida ecuatoriana, de que se van a encontrar con mucha gente nuestra, mucha de la gente a eso si acude, o sea acuden a las fiestas, porque saben es un lugar de reencuentro con lo de su país, les hace añorar y se sienten bien.” (A., associació generalista).

Altra tipus d'activitats culturals, com ara exposicions, mostres, etc., són molt menys habituals i tenen una repercussió molt inferior en quant a participants. Les activitats esportives també ocupen un lloc important en la dedicació de les associacions generalistes. Així mateix, aquestes associacions participen en els actes festius propis de la societat receptora, quan són convidades a fer-ho. Depenent de la celebració o commemoració que es tracti o del context en que tinguin lloc, els actes que organitzen es dirigeixen principalment al propi col·lectiu equatorià o al conjunt de la societat.

Aquest predomini de lo festiu està relacionat de forma directa amb el fet que la migració produeix una necessitat de recreació identitària que comporta la revitalització de les festes i dels elements propis de la cultura d'origen. Però també cal tenir en compte la relativa facilitat que implica l'organització d'aquest tipus d'activitats festives i la seva adequació a un model associatiu precari, que

molts cops no compta amb una infraestructura suficient per abordar altres iniciatives que requereixen un treball més estructurat.

Aquestes associacions generalistes també realitzen activitats de suport a la població equatoriana, bàsicament orientació i formació. Les demandes d'orientació en quant a documentació, vivenda, treball, serveis on acudir, etc., van ser molt elevades en els anys de major arribada de població equatoriana i en certs moments van sobrepassar la capacitat d'atenció de les associacions, ja que les persones nouvingudes acudien amb unes expectatives de resoldre problemes greus que no es podien acomplir. Actualment, la situació de major estabilitat assolida per molts equatorians ha fet disminuir aquest tipus de demandes. Cal anotar que algunes associacions no compten amb infraestructura i informació suficient per fer una bona tasca orientadora. En alguns casos, les demandes es deriven a sindicats o a entitats especialitzades que poden atendre-les. L'eficàcia d'una associació a l'hora d'orientar i derivar les demandes que rep depèn, en bona mesura, del ventall de relacions i contactes establerts. La falta de recursos per oferir uns serveis d'orientació, no obstant, es veu compensada, en molts casos, per la capacitat d'oferir suport en l'àmbit personal. Algunes associacions contribueixen a canalitzar formació adreçada a promoure la inserció social, com ara cursos de català, informàtica, formació ocupacional, etc. No es tracta de projectes formatius propis, sinó de propostes externes que es difonen a través de les associacions, com ara els cursos de Català que organitza el Consorci per a la Normalització Lingüística o els cursos d'inserció laboral que organitzen alguns serveis o entitats.

Les obres socials destinades a la millora de les condicions de vida de la població a Equador són un altre tipus d'activitat que realitzen les associacions generalistes. Es tracta d'accions puntuals de tipus benèfic que comporten la realització de col·lectes de diners entre la comunitat. En alguns casos, es tracta de campanyes d'emergència, com les que s'han organitzat durant el 2008 en resposta a la devastació produïda pel fenomen climàtic de *La Niña*. També s'han impulsat projectes específics per a la construcció o millora d'equipaments o serveis a una zona concreta de l'Equador, de la que són originaris la major part de membres de

l'associació, però aquest tipus d'iniciatives que requereixen major inversió i infraestructura, així com una contrapart que gestioni la iniciativa a l'altra banda, són més aviat escasses. Algunes associacions fan o han volgut fer enviament d'ajudes materials, en aquest cas els elevats costos de transport, els aranzels i la falta de confiança en les institucions del país que les canalitzaran, desanimen aquest tipus de propostes:

“...la situación en Ecuador está complicada para poder dar ayudas allá. Es muy difícil [...] los aranceles para mandar ayudas para hacer cosas son unas cantidades exorbitantes entonces nos desanima, y si las mandamos a instituciones de allá muchas veces no llegan, y si llegan, se quedan en la aduana, para hacer eso mejor ni mandamos.” (A., associació generalista)

En alguns casos, també es fan accions de suport econòmic i d'ajuda mútua en el cas de persones i famílies de l'entorn de l'associació, quan enfronten alguna situació greu de malaltia o accident que les deixa desprotegides.

Associacions que assenyalen un determinat origen local

Les associacions locals agrupen equatorians originaris de determinats municipis del país. Normalment sorgeixen a partir d'un nucli de coterranis que s'ajunten per fer activitats esportives i reunions socials, i donar-se un suport mutu en cas de necessitat. En alguns casos, aquests grups van ampliant els seus interessos, es consoliden i opten per formalitzar-se com a associació. Aquesta recerca ha permès detectar dues associacions que agrupen equatorians originaris de Balzar (província del Guayas) i de Jipijapa (província de Manabí).

La *Asociación Deportiva Balzar* agrupa persones originàries de Balzar que actualment resideixen a Barcelona, L'Hospitalet, Cornellà, Sant Boi, Rubí, Sabadell, Tortosa, etc. Organitza activitats esportives i convoca els actes commemoratius de les festes patronals o cíviques del municipi d'origen, i també organitza trobades internacionals amb població originària de Balzar resident en

altres països europeus (concretament, realitzen intercanvis periòdics amb una altra associació de Balzar a Gènova, ciutat on hi ha una colònia molt nombrosa de balzareños). També està impulsant un projecte de vivenda al municipi de Balzar, que posa en evidència una marcada dimensió transnacional pròpia d'aquest tipus d'associacions, que pot facilitar el sorgiment de línies de treball orientades a la cooperació al desenvolupament en els llocs d'origen.

Aquestes associacions tenen una gran transcendència en els primers temps de la migració, per la seva funció de reconstruir xarxes socials a partir de les xarxes prèvies d'origen. En alguns casos, han anat perdent força, però el fet d'estar registrades els hi permet mantenir una funció testimonial i simbòlica, com en el cas de la *Asociación de Ecuatorianos Jipijapenses Residentes en Cataluña*.

Com veurem una mica més endavant, a part de les associacions formalitzades, també existeixen grups de suport mutu de caràcter local, formats per persones oriündes de determinats municipis, principalment de la costa, que desenvolupen funcions internes de cara als seus membres, però que no es registren com a associació.

Associacions que assenyalen un determinat origen ètnic

A Barcelona i les poblacions del seu entorn, existeix una important colònia de població quítxua originària d'Otavalo, que va començar a instal·lar-se a Barcelona als anys '70, seguint els impulsos migratoris específics d'aquest poble, que tradicionalment s'ha expandit per tots els continents amb finalitats comercials. Els otavalos constitueixen un poble que arreu on es troba fa una afirmació molt visible de la seva identitat cultural a través de l'idioma, el vestuari, la música, l'artesania i les tradicions i, des de la seva arribada a Barcelona, s'han preocupat de conservar determinades celebracions.

En els últims anys, aquesta població s'ha vist incrementada amb el fenomen migratori, el que ha portat a una major visibilitat i ha contribuït a la creació d'algunes associacions, com ara la *Asociación Cultural Runa Pacha*, la *Asociación*

Sociocultural Andina Kichwas, i a altre tipus d'iniciatives, com ara la xarxa virtual *Red Otavalos on line*.

Aquestes associacions han estat impulsades per membres d'unes generacions que han assolit una formació qualificada i han crescut participant en els processos de redreçament cultural i en l'impuls del moviment indígena a l'Equador que ha tingut lloc en les dècades recents. Tenen com a objectiu primordial la promoció de la cultura andina, en particular quítxua, sense oblidar la seva voluntat més àmplia de representar les cultures originàries d'Amèrica. Una inquietud específica en aquestes associacions és la transmissió de la cultura d'origen als fills i filles dels otavalo que neixen o creixen fora del país. El fet d'incidir principalment en la qüestió ètnica i en la cultura d'origen suposen un qüestionament de la visió focalitzada en lo econòmic i laboral que moltes vegades predomina de la immigració. Les seves activitats se centren en la celebració d'esdeveniments propis del calendari andí, l'ensenyament de la llengua quítxua, la dansa tradicional i l'esport. Com en els cas de les associacions locals, les ètniques també tenen una dimensió transnacional molt marcada, que les ha dut a desenvolupar una línia de treball orientada a la cooperació al desenvolupament en els llocs d'origen, amb el suport de governs locals de la regió d'Imbabura i de determinats ajuntaments de Catalunya.

Grups de dansa i associacions culturals

En el conjunt del teixit associatiu equatorià és evident el protagonisme d'una sèrie de grups orientats al foment i la difusió de la cultura tradicional equatoriana, principalment la dansa, que han adquirit gran visibilitat per les seves presentacions en festes populars.

En el cens d'associacions hem recollit l'existència d'uns 7 grups i la seva trajectòria permet observar que, en la major part dels casos, uns han sorgit a partir d'altres anteriors.

Excepte en un cas, que correspon a un grup de música ubicat a Girona (*Cañari*), es tracta de grups de dansa, tot i que alguns tenen uns objectius més amplis i també desenvolupen activitats de tipus cultural i formatiu, com és el cas de *Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura* (TEAC) o de la *Asociación Sociocultural Andina Kichwas*, que ja hem vist que conforma també una associació de tipus ètnic.

Associacions esportives

El cens que presentem recull l'existència de dues entitats esportives especialitzades en organitzar lligues de futbol entre equips conformats per població immigrada, la *Asociación de Deportistas Latinoamericanos* i la *Fundación Juan Pablo II*. Aquestes apleguen població d'orígens molt diversos, amb un predomini de la presència llatinoamericana, però tenen un vincle específic amb la comunitat equatoriana pel fet de ser gestionades per persones originàries d'aquest país i mantenir estretes relacions de col·laboració amb altres associacions equatorianes. A més, en el cas de la fundació, també compta amb una seu a Equador.

L'esport ha estat present en l'associacionisme equatorià des dels seus inicis, quan la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña* organitzava els *Juegos Deportivos Confraternidad Ecuatoriana*, a Roquetes²². És habitual el fet que una pràctica esportiva informal prèvia hagi desembocat en la creació d'una associació, amb l'ampliació dels interessos del grup més enllà de lo esportiu. Així mateix, l'esport està present en moltes de les associacions generalistes, locals i ètniques, que destinen una part de la seva activitat al foment i l'organització d'esports. Una competició vinculada a les associacions ètniques, és la que es coneix com

²² La revista *Panamericana. Semanario de la Comunidad de Ecuatorianos en España*, que es va començar a publicar a Barcelona el 1999, feia especial seguiment d'aquest esdeveniment esportiu que convocava més de 200 persones en aquells anys incipients de la migració equatoriana. La lliga *Confraternidad Ecuatoriana* de Barcelona feia alguns intercanvis esportius amb la lliga *Amistad Ecuatoriana* de Madrid.

Encuentro Deportivo de los Pueblos Andinos, que aplega població indígena equatoriana, peruana i boliviana resident a Catalunya i a la resta d'Europa.

Parlant en termes generals, l'esport ocupa un lloc molt destacat en el temps de lleure de la població d'origen estranger, el que ha generat la pràctica de nombroses activitats esportives en diferents espais de la ciutat, que es desenvolupen sota uns paràmetres més o menys estructurats o espontanis. L'observació d'aquestes pràctiques esportives mostra, a primer cop d'ull, una tendència a organitzar competicions pròpies, que pot estar relacionada amb factors com ara els recursos econòmics disponibles, la falta d'informació, les limitacions de tipus administratiu (l'esport federat requereix tenir la documentació en regla), la disponibilitat de temps per a dedicar a l'esport, així com també, amb discriminacions en equips mixtes. A l'analitzar aquesta tendència, també cal tenir present que les practiques esportives contribueixen a reforçar la identitat cultural i nacional de la població immigrada. En el cas que ens ocupa, per exemple, hem de fer referència a la pràctica d'esports específicament equatorians com ara l'*Ecuavoley*²³.

El sorgiment i la consolidació d'aquestes competicions està vinculat, bàsicament, als espais d'interacció social vigents. Són les xarxes relacionals diferenciades les que faciliten l'accés de les famílies immigrades a les lligues llatines i dificulten, en canvi, l'accés a les lligues conjuntes. Moltes famílies immigrades han trobat un canal d'entrada natural a aquests espais a través de les seves xarxes de contactes, sense descartar el fet que en aquest espai perceben un ambient més proper i de major confiança, que els ofereix un suport en la cura dels infants:

²³ Es tracta d'una variant popular del voleibol que es juga al carrer amb tres jugadors per equip. En els primers anys d'arribada, molts equatorians solien practicar l'*Ecuavoley* de forma espontània en parcs i espais públics diversos. Actualment, no és tan visible, no sabem si per haver-se reglamentat en uns horaris i espais específics o si per haver-se reduït la seva pràctica.

“Por el simple hecho de que en la escuela, ahora se ve más que una latina hable con una española [...] pero cuando los recién llegados, ¿qué pasa? Que el latino hablaba con el latino, se fue tejiendo la red entre los latinos, entonces, estamos entre latinos pues hagamos fútbol para nuestros niños [...] la red se ha ido tejiendo entre los padres y los padres son los que llevan a los niños.” (L., associació de joves).

Des de l'administració, aquestes competicions *paral·leles* són vistes amb preocupació, per considerar-les espais segregats que dificulten el contacte i l'intercanvi amb la resta de la societat, i es busca l'aplicació de mesures que facilitin l'accés de la població immigrada que hi participa a teixits associatius esportius conjunts²⁴. Així mateix, el fet que la pràctica de l'esport per part de la població estrangera hagi comportat una major utilització dels espais públics, ha generat l'aplicació de mesures restrictives per part de l'administració. En els països llatinoamericans és habitual l'ocupació de l'espai públic per al temps de lleure, que sol generar aglomeracions en els parcs durant els caps de setmana. Aquesta pràctica, importada a una societat receptora en la que es tendeix a controlar i a reglamentar exhaustivament els espais públics, ha generat el conseqüent impacte.

Crida l'atenció, especialment, la riquesa i extensió de les xarxes socials existents al voltant de les activitats esportives. De fet, les trobades esportives en el temps de lleure no es limiten al fet de practicar un determinat esport sinó que propicien la formació d'una xarxa social facilitadora de relacions, informació, contactes i suport mutu. Aquestes xarxes, en alguns casos, podrien tenir dimensions transnacionals i haver-se originat al país d'origen, tal com sembla indicar el fet que en els anys punta de l'emigració equatoriana, van haver equips de futbol

²⁴ Per exemple, la jornada “La promoció esportiva en el context de la diversitat cultural”, organitzada per la Secretaria d'Immigració i la Secretaria General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya al Març de 2008 (*Vivim Junts*, 2008)

aficionats que pràcticament es van trasplantar sencers des dels seus barris o municipis d'origen fins a les ciutats europees on van emigrar.

Altres associacions de caràcter específic

Una part del teixit associatiu que analitzem està conformat per associacions que, donades les seves finalitats específiques, no encaixen amb cap dels perfils que hem anotat fins ara. No pretenem recollir totes les singularitats, però si que ens sembla interessant fer esment d'algunes d'elles.

En uns casos es tracta d'associacions exclusivament benèfiques (*Asociación Ecuatoriano-Catalana para la Integración y el Bienestar*), o dedicades a la cooperació al desenvolupament (CATEQUA per al Desenvolupament), etc. També trobem associacions que agrupen població per edat, com ara la *Asociación de Jóvenes Ecuatorianos en Cataluña*, o segons la seva dedicació professional, com ara la *Asociación de Emprendedores Ecuatorianos en Cataluña* o la *Asociación de Artistas Ecuatorianos*.

Es interessant comentar uns casos que s'han desmarcat i, en certa manera, han qüestionat els models tradicionals, introduint una mirada crítica sobre un estil d'associacionisme que convoca majorment actes festius i focalitza els referents del país exclusivament en la dansa folklòrica. Es tracta, d'una banda, de la *Casa de la Cultura Ecuatoriana-Núcleo de Cataluña*, vinculada a la *Casa de la Cultura Ecuatoriana* matriu, amb seu central a Quito i nuclis en diferents províncies de

l'Equador²⁵. La casa de la Cultura té dos nuclis a l'exterior, a Nova York i últimament aquest a Barcelona, que té una voluntat europeïsta. La seva creació va ser impulsada per un grup de creadors equatorians radicats a Catalunya, amb la finalitat de donar a conèixer l'Equador com a referent de la cultura, en un sentit humanístic i universal, i promoure el seu potencial cultural a l'exterior. Les seves activitats se centren en presentacions de llibres d'escriptors i poetes equatorians, recitals poètics, exposicions de pintura, mostres de cinema, etc. i compta amb el suport d'entitats culturals i col·lectius literaris catalans. D'altra banda, l'associació *Ecuador Llactacaru*, que va sorgir amb una línia reivindicativa i de compromís en la defensa dels drets humans i socials dels immigrants, va participar activament en les mobilitzacions contra la llei d'estrangeria i en el moviment *Sense Papers* entre 2001 i 2005, entroncant-se amb diverses xarxes de moviments socials tant a Catalunya com a Equador. També va desenvolupar alguns projectes participatius en connexió amb les xarxes comunitàries del districte de 9 barris. Una característica particular de *Llactacaru* és la de ser una associació de caràcter transnacional, ja que compta amb una organització germana a Quito, la qual desenvolupa diversos projectes comunitaris al barri de La Mena-2.

²⁵ La *Casa de la Cultura Ecuatoriana* va ser fundada l'any 1944 per l'escriptor Benjamín Carrión, amb l'objectiu de ser la llar de la cultura nacional i promoure totes les expressions de la cultura equatoriana, amb una especial dedicació als sectors populars com a fonts de creació artística. Carrión va impulsar la seva creació amb la intenció de que el país recuperés la confiança perduda després de l'impacte que va suposar la pèrdua territorial de 1942, conseqüència de la guerra amb Perú suscitada per qüestions de límits fronterers. Aquest escriptor va aportar la teoria de la *nació petita*, però rica en cultura, que havia de renovar i donar vitalitat a la vida cultural del país: "*Si no podemos ser una potencia militar y económica, podemos ser, en cambio, una potencia cultural nutrida de nuestras más ricas tradiciones*" (Casa de la Cultura Ecuatoriana, 2008)

Associacions actualment inactives

En el transcurs d'aquesta recerca hem contactat amb quatre associacions que van ser creades en un determinat moment, i que ja no es troben actives, per tant no consten en el cens que presentem. En concret, es tracta de *Asociación de Ecuatorianos Mitad del Mundo* (Manresa), *Asociación de Inmigrantes por la Patria*, *Asociación Ecuatoriano-Catalana de Emprendedores* i *Asociación de Mujeres Trabajadoras Ecuatorianas*. En alguns casos, existeix un projecte de revitalitzar-les, però no hi ha una perspectiva clara de com fer-ho.

Els períodes d'inactivitat de les associació del teixit immigrat poden ser puntuals, episòdics i en alguns casos definitius, i solen estar relacionats amb la situació laboral dels seus integrants, caracteritzada per llargues jornades que no són compatibles amb la dedicació associativa i per la precarietat, que sol portar a freqüents desplaçaments del lloc de residència a la recerca de feina.

Un altre element que cal tenir en compte quan ens referim a les associacions que deixen de tenir activitat és la desmotivació dels seus impulsors per les dificultats de connexió amb el col·lectiu al que volen adreçar-se, especialment quan es tracta de projectes que no comporten uns resultats immediats i en els que costa identificar uns beneficis tangibles.

Altres experiències col·lectives

Més enllà de l'àmbit associatiu, és interessant fer esment de l'existència d'altres grups d'acció col·lectiva conformats per població equatoriana. Aquests grups no s'ajusten al model associatiu formalitzat i, per tant, no tenen cabuda en el cens d'associacions que presentem. No obstant, cal destacar que tenen una importància cabdal en la creació de xarxes socials i, en alguns casos, polítiques. Als ulls de la societat receptora apareixen com a espais informals o poc formalitzats, el que no vol dir que per al propi grup no representin espais formals i sòlids.

Grups de suport mutu de caràcter local

D'entrada, hem de comentar l'existència de grups de suport mutu que agrupen persones originàries d'una mateixa localitat, que normalment ja es coneixien abans d'emigrar i entre les quals hi ha establerta una relació de confiança. Conformen estructures estables i el seu liderat sol estar en mans d'individus i famílies que han mantingut un prestigi que ja tenien entre la comunitat al lloc d'origen. Tenen com a principal objectiu propiciar mecanismes col·lectius per ajudar econòmicament a les famílies que han quedat a Equador. Fan un treball de cara als seus membres, però són invisibles de cara a la societat receptora i, contràriament a les associacions formalitzades, no tenen ni aspiren a tenir incidència o reconeixement en la mateixa.

Grups i xarxes de dones

Si observem el teixit associatiu analitzat, les tasques de localització efectuades ens han aportat indicis d'una associació de dones que va tenir activitat durant els anys '90 i, creiem, ja no està en actiu; així com d'una altra associació de dones que es va crear recentment amb finalitats de suport mutu entre les seves integrants, i que no va reeixir. Igualment, podem apuntar que el teixit associatiu no ha impulsat l'organització de grups de dones al seu si ni tampoc iniciatives que puguin visibilitzar les dones, tot i el fet constatat que la migració equatoriana té un component important de feminització i que una bona part de les associacions equatorianes actives estan o han estat dirigides per dones.

Aquesta invisibilitat i falta de reconeixement de les dones en el context del teixit associatiu, contrasta amb la importància dels grups i les xarxes informals de relació i de suport entre dones, que desenvolupen un paper fonamental en totes les etapes i espais de la migració.

Grups religiosos

La religiositat és un element molt present en la societat equatoriana. A les festes del calendari anual catòlic, s'afegeixen les de nombroses verges i cristes, i dels sants que són patrons de tots els pobles. Aquestes expressions es mantenen vives i tenen una gran riquesa, complexitat i diversitat, presentant-se imbricades amb les tradicions de les cultures originàries anteriors. És per això que les agrupacions religioses i les seves expressions constitueixen un element significatiu a l'hora d'analitzar les xarxes socials i la reconstrucció identitària equatoriana a l'exterior.

Tenim indicis de l'existència d'alguns grups de caràcter religiós conformatos per població equatoriana. En alguns casos, es tracta de grups sense una organització estable vinculats a alguna associació, que puntualment realitzen actes religiosos de forma particular utilitzant la infraestructura de l'associació, tot i que no es tracta d'actes reconeguts per l'associació com a propis. A vegades aquestes trobades també tenen la finalitat de recaptar uns diners per enviar a les localitats d'origen:

“Bueno aquí en este local se han hecho fiestas de tipo religioso, personas que son devotas por ejemplo al Niño Jesús o a la Virgen del Cisne, hay mucha gente que es devota y lo hace aquí, vienen y convocan a las personas, rezan, hacen sus oraciones y hacen una comida especial [...] las hacen unas personas de la asociación que lo quieren hacer, tienen estas costumbres, hacen una novena, traen un santo [...] la asociación presta el local para que la gente se reúna.” (A., associació generalista).

També existeixen grups religiosos que desenvolupen la seva activitat en esglésies catòliques i que, puntualment, a l'hora d'efectuar determinats cultes, posen en evidència el seu origen equatorià. Aquest tipus de grups estan molt presents a comunitats autònomes com Múrcia o Madrid, on en alguns casos han constituït associacions amb finalitats religioses. Això contrasta amb la poca visibilitat que

tenen a Catalunya, al menys fins al moment actual²⁶. Segons opinen algunes de les persones entrevistades, es tracta d'expressions pròpies de la població serrana, que no és la predominant a Catalunya, sense oblidar el fet que puguin aconseguir major suport institucional per part de determinats governs autonòmics.

“...en Murcia o Madrid hay mucha gente de la sierra, que es más arraigada a la religión, a los santos, y la gente de la costa como que es más abierta, no está tan apegada así a la religión, a la iglesia, en cambio los de la sierra si. Aunque nosotros mucha de nuestra gente si va el domingo a la misa y esas cosas pero no es de los que andan haciendo el peregrinaje, que salen a hacer la novena, que llevan pues a la virgen a hacerle esto o lo otro, la gente de la sierra está más a esas costumbres latinas, en cambio nosotros no lo hacemos tanto, no hay esa secuencia. Lo que si hay varias personas que quieren hacerlo, lo hacen para alguna actividad, para recaudar dinero para ayudar a un pueblito de ellos mismos...” (A., associació generalista).

També cal tenir present que l'Equador és un país de tradició catòlica, però que ha experimentat un creixement molt destacat de les esglésies evangèliques en els últims anys. Aquesta diversitat de cultes es manifesta en la població immigrada, que constitueix una presència numèrica important i molt activa tant a les esglésies catòliques com a les evangèliques.

Xarxes esportives no formalitzades

Abans hem esmentat les associacions esportives formalitzades que conformen el teixit associatiu equatorià i hem comentat breument la importància de les activitats esportives entre la població immigrada. En aquest punt només fem

²⁶ Tot i que últimament hem identificat dos cultes marians d'origen equatorià a la ciutat de Barcelona: la *Virgen del Quinche* (població propera a Quito) i la *Virgen de Montserrat* (de Montecristi, Manabí).

referència a l'existència de nombroses xarxes al voltant de l'activitat esportiva que no tenen un caràcter formalitzat. Així, són nombroses les agrupacions informals que sorgeixen al voltant d'espais esportius i parcs, que es reuneixen els caps de setmana per fer esport i que són, al mateix temps, espais de trobada espontanis amb altres implicacions socials.

Corrents polítiques

Finalment, cal assenyalar l'existència de corrents o grups de suport a determinades tendències polítiques equatorianes. En concret, s'identifica la presència de grups vinculats al *Movimiento Popular Democrático* (MPD), *Partido Renovador Institucional de Acción Nacional* (PRIAN), *Izquierda Democrática* (ID) i la *Red Ética y Democracia* (RED).

Aquests tipus de grups han estat presents des dels primers anys de la presència equatoriana a Catalunya. Normalment, es mobilitzen i desenvolupen activitats episòdiques, coincidint amb els esdeveniments que marquen la política del país d'origen, com ara períodes d'eleccions o crisi polítiques agudes, en que es fan visibles. Així mateix, han establert xarxes de relació amb determinats partits i organitzacions polítiques afins de l'àmbit català i espanyol.

Alguns d'aquests corrents polítics han pres especial relleu a partir de 2006, en que van començar a exercir el vot els equatorians a l'exterior, i de 2007, amb l'elecció de representants de la població emigrada a l'Assemblea Constituent. Actualment, alguns d'aquests corrents s'han instal·lat dins l'àmbit associatiu, produint una situació de crisi en algunes associacions, qüestió a la que ja hem fet referència.

Funcionament de les associacions

En aquest punt analitzem algunes qüestions que fan referència al funcionament intern de les associacions, com ara la seva estructura feble i la situació de

precarietat en que desenvolupen les seves activitats. Igualment, introduïm algunes reflexions centrades en la qüestió de la representativitat i del liderat. És important anotar que bona part d'aquestes qüestions no són exclusives de les associacions equatorianes o del teixit associatiu immigrat, i també es poden aplicar a altres sectors associatius de la nostra societat.

Debilitat estructural i precarietat

Les associacions equatorianes no tenen una estructura forta i desenvolupen la seva activitat en un context de gran precarietat. Estan constituïdes per una junta directiva o un petit grup promotor de persones voluntàries, que realitzen les tasques de gestió, organització i coordinació en horaris de tarda i nit i de cap de setmana, quan els ho permet la seva dedicació laboral. El nombre de socis és molt variable i depèn de les finalitats de cada associació. De fet, moltes associacions no compten pròpiament amb socis, sinó amb persones simpatitzants o col·laboradores que els donen suport en les tasques associatives i participen activament en les seves activitats. En aquest sentit, cal anotar que molta gent té una visió més aviat funcional de les associacions, en el sentit d'acostar-s'hi amb l'únic objectiu de resoldre problemes concrets fent ús dels serveis d'assessorament -en el cas de les associacions que en disposen-, o d'assistir de forma puntual a esdeveniments culturals o esportius.

“...son actitudes pasivas. No se incluyen tanto en lo que es el asociacionismo, ¿no? Pagan su cuota, acuden a las actividades cuando hay una reunión que se les llama, se implican poco...” (A., associació generalista).

El treball de les associacions sol sustentar-se en una manera de fer basada en el contacte personal i la comunicació oral i són molt escassos els suports físics que donin a conèixer l'associació, com ara fulletons, tríptics, butlletins, webs, etc., i que permetin disposar d'una relació més formalitzada i sistemàtica dels seus objectius, projectes, activitats, etc.

La major part d'associacions no disposen de cap tipus d'espai que esdevingui punt de referència i els permeti disposar d'un horari d'atenció, el que limita les seves possibilitats d'actuació i de desenvolupament. Si ens fixem en les associacions analitzades, són molt poques les que tenen un local propi i, quan és així, fan d'amfitrions d'altres associacions afins. En la major part dels casos, utilitzen puntualment els espais que els hi cedeixen altres associacions de barri o de ciutat, o bé determinades instal·lacions municipals com ara centres cívics o polisportius, sempre en horaris limitats. També es dona el cas d'associacions que han llogat un local, que estan ubicades en establiments comercials o de serveis, o que fan les reunions en els domicilis particulars dels seus membres.

En quant al finançament, les associacions solen dependre de quotes i, puntualment, d'alguna subvenció, a part de diners que esporàdicament recullen en alguna festa. Les quotes presenten el problema de la falta de continuïtat i regularitat en el pagament, fins al punt que algunes associacions les han eliminat i han optat per finançar-se amb el cobrament d'entrades per als esdeveniments lúdics que organitzen, així com amb les vendes esporàdiques de productes o menjars. Són poques les associacions que demanen subvencions, en molts casos per no disposar d'informació adequada i per no poder dedicar el temps necessari que requereixen aquestes tasques. Una altra font de finançament són les *esponsoritzacions* per part d'empreses privades, especialment caixes i bancs, immobiliàries i telefonia mòbil.

Aquesta situació generalitzada de debilitat organitzativa i de precarietat s'atribueix, per part de les associacions, a la manca de suport que reben per part de les administracions. No obstant, també es planteja la necessitat de dur a terme un treball més estructurat si es vol comptar amb el suport institucional.

“...depende también de nosotros que presentemos proyectos, que no nos van a dar el dinero solamente por darnos, hay que presentar un proyecto viable que vaya encaminado a dar un servicio a los ecuatorianos, no solamente pedir y pedir por pedir. Si nosotros presentamos un proyecto, pues si hemos recibido, no toda la cantidad

que se pide, pero hemos recibido un apoyo de algo y eso nos sirve de mucho.” (A., associació generalista).

Així mateix, es constata una manca de coneixement dels recursos formatius i de suport associatiu que ofereix l'administració²⁷.

Representativitat

Les associacions pròpies de la població immigrada aspiren a representar al col·lectiu del qual han sorgit. Normalment, des de la societat receptora se'ls atribueix aquesta representativitat. No obstant, com en altres sectors associatius, aquestes associacions poden tenir dificultats per a connectar amb la població i establir una base social, veure's afectades per la falta de participació i ser objecte de desconfiança per part d'alguns sectors del propi col·lectiu.

Si ens centrem en el cas de les associacions equatorianes, una bona part de la població originària d'aquest país no hi participa i, quan ho fa, es tracta d'una simple assistència a actes festius o esportius, més que altra cosa. No tenim dades que permetin saber-ho amb claredat, però valdria la pena esbrinar els motius d'aquesta falta de participació, que poden ser deguts a la falta d'informació, al fet que la precarietat i la feblesa organitzativa que presenten les associacions no contribueix a crear confiança, a la valoració negativa que fan d'aquestes associacions, o simplement al fet de seguir un model de vida basat en el treball i la família, que deixa pocs espais per a la participació associativa.

La qüestió de la representativitat de les associacions afecta a l'univers associatiu en termes generals i a les associacions d'origen immigrat en particular. És comú que certs sectors minoritaris, sentin la necessitat d'organitzar-se per ells mateixos i s'erigeixin com a representants d'un col·lectiu, amb l'aspiració de ser la veu de tots. En aquest sentit, la diversitat d'associacions equatorianes, així

²⁷ Com ara Torre Jussana o la mateixa Secretaria d'Immigració de la Generalitat.

com de les situacions en que es troben, fa molt difícil emetre una valoració unívoca sobre si representen d'alguna manera al col·lectiu del qual són membres, o no.

En les entrevistes realitzades hem intentat esbrinar si les associacions tenen l'aspiració de representar a la població equatoriana. Normalment, els representants que hem entrevistat tendeixen a creure en aquesta representativitat, però de fet no hi ha uns mecanismes que permetin confirmar-la més enllà d'impressions no objectivables i de la voluntat de defensar uns interessos col·lectius. Per altra banda, el fet que les associacions gaudeixin d'un cert reconeixement com a interlocutores del propi col·lectiu, ja sigui continuat o esporàdic, per part de les administracions o dels mitjans de comunicació, reforça una sensació de representativitat que no sempre va acompanyada de l'existència d'una base social estable i sòlida.

Liderat

El paper desenvolupat pels dirigents és un altre motiu de reflexió a tenir en compte quan analitzem aquestes associacions, tot i que la recerca efectuada només permet apuntar alguns elements, però en cap cas fer generalitzacions.

Els perfils personals dels responsables associatius són molt diversos. En alguns casos compten amb una experiència organitzativa prèvia al país d'origen i es pot establir una certa continuïtat en les seves trajectòries, tant si es tracta de persones que han treballat en organitzacions culturals, barrials o amb un caire més polític.

“... la mayoría de los directivos ya han tenido ese espíritu de asociarse, de meterse en sindicatos, en instituciones que reivindiquen los derechos de las personas con las que ellos trabajan y todas estas cosas. Entonces pues ya vienen con ese deseo de seguir trabajando, de seguir colaborando, con la idea de que unidos se pueden hacer muchísimas cosas para ese gran colectivo que está aquí muchas veces desprotegido.

La gran mayoría es gente que ya ha trabajado en el asociacionismo en Ecuador.” (A., associació generalista).

En altres casos, no compten amb experiències prèvies de participació i s’han incorporat a les associacions a partir de la seva experiència migratòria. Però el fet que els dirigents comparteixin la vivència de la migració, no necessàriament genera una confiança per part del col·lectiu.

També cal assenyalar que, en el cas equatorià, no s’està produint una professionalització dels líders, que si és notòria en el teixit organitzatiu d’altres orígens, qüestió que està relacionada amb les dificultats que tenen les organitzacions equatorianes per desenvolupar un treball estructurat més enllà de la celebració d’esdeveniments puntuals.

Una qüestió a considerar és la dels conflictes entre dirigents associatius, que acaben esdevenint conflictes entre associacions. De fet, són unes quantes les associacions que han sorgit arran d’un enfrontament intern entre dirigents que han acabat marxant i conformant un altre grup.

Per altra banda, es detecta que alguns líders pertanyen a organitzacions polítiques i tenen aspiracions polítiques, tant a Equador com a Catalunya. En els últims temps, la creixent politització de l’associacionisme ha generat una espiral de conflictes entre alguns líders associatius.

Finalment, cal assenyalar que des de certes institucions hi ha una tendència a assumir que el liderat d’una associació atorga als que l’exerceixen un *status* rellevant dins de la comunitat; generant un reconeixement cap als líders per part de l’administració, els mitjans de comunicació i la societat en general. Aquesta valoració contrasta en algunes ocasions amb el fet que la base del propi col·lectiu qüestiona aquests liderats i pot arribar a rebutjar-los per desconfiança.

Vincles i relacions establertes

El ventall de vincles i relacions establertes a partir del teixit associatiu que analitzem és molt extens. Per fer-nos una idea de la complexitat d'aquest assumpte, cal tenir en compte que la major part de les associacions actuen simultàniament en diferents espais territorials, ja es tracti del barri, el districte, el municipi, la província, la comunitat autònoma, etc., sense oblidar els espais de relació transnacionals. De fet, cada associació presenta un univers de vinculacions i de relacions molt ampli, divers i específic, que depèn de la seva antiguitat, nivell de consolidació, lloc d'ubicació, objectius, etc. i que pot ser objecte d'una anàlisi pormenoritzada.

En aquest apartat intentem establir algunes tendències generals a partir de l'observació del teixit associatiu en el seu conjunt i ens referim breument a quatre aspectes diferenciats: les relacions establertes entre les pròpies associacions equatorianes, l'àmbit local com a espai de relacions associatives, l'establiment de relacions entre diferents sectors associatius i les relacions amb els partits polítics.

Les relacions entre associacions equatorianes i els processos federatius

Fent un repàs dels quinze anys de moviment organitzatiu equatorià a Catalunya, es constata que sempre han existit relacions de col·laboració espontànies entre les associacions, que normalment han vingut donades per la necessitat d'oferir activitats conjuntes que es complementin i per les afinitats personals. En aquest sentit, ha estat i és habitual la coordinació entre associacions generalistes d'equatorians, grups de dansa i associacions esportives, per organitzar actes que tinguin una repercussió més àmplia i que despertin major interès i participació.

En el sentit contrari, també cal anotar que han existit diferències importants entre associacions. A inicis de la dècada del 2000, quan les mobilitzacions contra la política d'estrangeria del govern espanyol van originar la creació d'un moviment social per part de certs sectors de població immigrada, va ser notòria la

contradicció entre aquelles associacions equatorianes que organitzaven bàsicament activitats socials, lúdiques i culturals, adoptant sovint una posició contemporitzadora i reticent a l'enfrontament amb els poders públics (posició que finalment és la que s'ha consolidat), i altres en una línia més reivindicativa, compromeses en la defensa dels drets humans i socials dels immigrants, com va ser en aquella etapa *Ecuador Llactacaru*. En el moment actual, la qüestió de les desavinences entre associacions és molt més complexa i aquestes es poden atribuir tant a qüestions d'adscripció política com a rivalitats de protagonisme. A més, cal tenir en compte la implicació i la responsabilitat que en alguns casos han tingut les institucions, en el sorgiment i el reforçament d'aquestes desavinences entre associacions, a l'afavorir unes determinades tendències en lloc d'altres.

En diversos moments del desenvolupament d'aquest moviment associatiu han sorgit propostes de coordinació que apuntaven directament a la constitució d'una federació, sense parar massa atenció als mecanismes de consens i representació, i que no han anat endavant per motius diversos; com ara falta de cohesió del teixit associatiu, l'absència d'objectius concrets compartits, la dispersió dels interessos de les associacions, les friccions entre dirigències, etc. Finalment, l'any 2007 s'ha concretat la formació de dues federacions d'associacions equatorianes: la *Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña* (FAEC) i la *Federación de Entidades Ecuatorianas en Cataluña* (FEECAT). Les dues es van fundar amb molt poc temps de diferència i van ser liderades per diferents sectors associatius identificats amb personalitats i tendències polítiques diverses.

Els processos de conformació de les federacions són molt recents i es troben encara en un moment incipient per fer determinades valoracions, més encara si tenim en compte algunes incidències que els van marcar des del seu inici. I és que si bé en els dos casos, la creació de la federació responia a la necessitat lògica de crear un marc de referència per a les associacions i contribuir a impulsar les

seves propostes comuns²⁸, es constata que els processos federatius van produir un enrariment de l'univers associatiu al qual pretenien donar suport. Les pressions polítiques presents en aquests processos federatius van impactar sobre les associacions, desencadenant debats i conflictes aliens als seus interessos. A més, la incorporació de les associacions a les federacions no va ser tan consensuada i formalitzada com ho requereix un procés d'aquest tipus, sense oblidar que en alguns casos es van crear noves associacions amb l'objectiu de reforçar el mateix procés federatiu. En aquest últim any, els processos federatius han ocupat una bona part del temps i les energies d'algunes associacions i han condicionat clarament les seves dinàmiques, a vegades en detriment de qüestions com ara la connexió amb la seva base social o amb el teixit associatiu local. Cal valorar si aquests processos federatius contribueixen, o no, a la millora de les associacions, a la seva consolidació o enfortiment, o a una millor coordinació entre les associacions, i què caldria fer perquè així fos.

És important anotar que determinats sectors afirmen que el moviment federatiu ha permès establir uns vincles interètnics i interregionals que fins ara no s'havien establert al país d'origen:

“... lo bueno es que a pesar de que sean asociaciones propias, cada uno tiene un determinado trabajo, pero hay un respeto y eso es lo que siempre debe primar [...] y sobre todo vemos que se ha podido establecer un vínculo entre los indígenas y los ecuatorianos en general, porque claro en nuestro país hemos tenido mucho regionalismo, siempre ha habido esa división y existe, entonces aquí como que a la final todos

²⁸ Al Desembre de 2007 va tenir lloc el *I Encuentro de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña*, organitzat per la *Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña* (FAEC), que va dedicar una de les seves taules de treball a debatre sobre l'associacionisme i el procés federatiu. Les conclusions d'aquesta taula dipositaven en la federació un paper de guia i suport per a les associacions, i consideraven que aquest espai permetria una millor coordinació i treball en xarxa entre les associacions membres. En aquest moment s'aspirava a la professionalització d'una persona que facilités la gestió de subvencions a les associacions.

comprendemos de que somos un solo pueblo, todos somos inmigrantes, cada uno respetando su línea de trabajo, o de identificación, pero de ahí a la final somos hermanos todos con las mismas necesidades y sueños.”
(S., associació ètnica)

No obstant, altres sectors afirmen que la qüestió regional es posa en evidència en la confrontació entre les associacions i en els processos federatius:

“..nosotros tenemos regiones naturales que nos marcan mucho [...] El que tira para la costa y el que tira para la sierra. Entonces esas situaciones en un momento determinado marcan mucho [...] La cuestión regionalista aquí se diluye muchísimo, pero cuando ya hablamos de instancias y de espacios representativos, ahí aflora...” (A., federació)

Els processos federatius de les associacions equatorianes en l'àmbit autonòmic no es poden desvincular d'uns altres processos que s'han desenvolupat en l'àmbit estatal, com són la creació de la *Federación Nacional de Ecuatorianos en España* (FENADEE) i de la *Coordinadora Nacional de Ecuatorianos* (CONADEE).

A nivell estatal, hem d'assenyalar també l'existència d'algunes xarxes menys formalitzades i menys visibles, com la que han establert diverses organitzacions de caràcter indígena ubicades a les comunitats autònomes de Madrid, Múrcia i Catalunya, o la conformada per algunes associacions que es mantenen al marge dels processos federatius institucionalitzats.

Finalment, cal recordar també que algunes associacions tenen una dimensió transnacional i treballen coordinadament amb altres entitat germanes a

Ecuador, com és el cas de *Asociación Runa Pacha* i d'*Ecuador Llactacaru*²⁹, o bé que participen de xarxes molt diverses a nivell transnacional.

Relacions associatives en l'àmbit local

Les associacions equatorianes solen col·laborar de forma habitual amb altres associacions de barri o de ciutat del seu entorn proper. En alguns casos, aquestes associacions locals han fet una funció de suport prestant les seves instal·lacions i propiciant la participació de les associacions equatorianes de nova creació en les dinàmiques establertes des de temps anteriors³⁰. Aquests espais de col·laboració d'àmbit local constitueixen suports bàsics per a l'afiançament de les associacions i asseguren que aquestes arrelin en el seu territori i es cohesionin amb el teixit associatiu general, implicant-se en les dinàmiques barrials i ciutadanes.

L'observació de les dinàmiques associatives permet apuntar que en les poblacions petites, les associacions equatorianes (i de població immigrada en general), estan més integrades en les dinàmiques locals, incorporant-se al teixit associatiu local i establint sinèrgies més fàcilment. També gaudeixen d'un major reconeixement com a interlocutores davant l'administració local en qüestions d'immigració i tenen major facilitat per connectar amb la població. Segurament, el context permet amb una major complicitat del teixit local i, alhora, hi ha menys competència entre associacions que a les ciutats i els municipis grans.

²⁹ En aquesta línia, Ndjoli (2006) defineix el model transnacional de l'associació *Ecuador Llactacaru*, que no encaixa amb el fet de ser contraparts: “*se trataría más bien de una colaboración entre entidades autónomas e iguales en rango, cada una de las cuales establece sus prioridades y objetivos. La decisión sobre los proyectos se toma sobre el terreno, algo que corresponde a la entidad radicada en el lugar [...] El modo de articulación de las Llactacaru podría enmarcarse en una categoría de actividad susceptible de ser definida como transnacional...*”.

³⁰ A L'Hospitalet, existeixen connexions entre les associacions equatorianes i associacions de veïns d'alguns barris. Igualment, les associacions andaluses estan prestant suport i facilitant la participació d'aquestes associacions de la nova immigració.

Per altra banda, es constata la poca participació de la població d'origen equatorià en associacions comuns al conjunt de la societat:

“No les he visto yo que tratan asociarse a nivel de barrio aquí en Cataluña. Aparte de su trabajo que les impide dedicar más tiempo a este tipo de cosas, el tiempo que les queda libre es para dedicarlo a su familia y a sus hijos, y cuando ya el sábado y el domingo que hacemos las actividades, pues, y no se integran tanto, yo sé que no se integran tanto a las fiestas del barrio, a las actividades que deberíamos, deberíamos estar más inmiscuidos para que conozcan más nuestra manera de hacer, de pensar, de trabajar y que nos conozcan mejor, pero siempre estamos más en las asociaciones propias.” (A., associació generalista).

Relacions amb altres sectors associatius

En algunes ocasions, els sindicats i les organitzacions socials demanen la col·laboració de les associacions, quan organitzen actes reivindicatius. Arran d'aquestes col·laboracions s'ha intentat la creació de plataformes o xarxes de treball al voltant de qüestions com ara els drets socials o polítics i contra la discriminació i el racisme, però aquestes experiències no han estat massa estables, visibles ni continuades. En aquest sentit, cal tenir en compte que les associacions no tenen una línia d'acció estructurada en quant a la reivindicació de drets. Les accions reivindicatives que realitzen solen limitar-se a una resposta immediata a fets concrets que adquireixen gran transcendència i impacte³¹, però es duen a terme de forma molt discontinua i no generen un treball continuat.

També existeix una col·laboració entre determinades associacions equatorianes i algunes ONG que desenvolupen projectes a Equador, el que ha propiciat la

³¹ Recordem l'assassinat de Wilson Pacheco al Maremàgnum de Barcelona (2002) o l'agressió a una noia equatoriana als Ferrocarrils de la Generalitat (2007), que van generar manifestacions de repulsa puntuals.

convocatòria de jornades o actes conjunts en els que es parla de la situació a l'Equador i es relaciona amb el fenomen migratori.

L'establiment de canals d'intercanvi i col·laboració amb altres sectors associatius, així com el fet de compartir propostes i estratègies comuns al conjunt de la societat, sense perdre la referència al propi col·lectiu, constitueix un repte per a les associacions equatorianes. La seva capacitat per fer-ho pot contribuir a superar les dificultats i limitacions que enfronten i a consolidar-les.

Relacions amb partits polítics

Algunes associacions equatorianes mantenen vincles amb partits i organitzacions polítiques, tant al país d'origen com al receptor, el que pot generar situacions de clientelisme polític, com ja hem assenyalat. No obstant, cal puntualitzar que aquests vincles polítics no s'expliciten de forma molt oberta, ja que podrien ser un obstacle a la participació associativa pel fet que moltes persones prefereixen no vincular-se a les associacions que abracen de forma oberta una determinada línia política.

Ja hem comentat el fet que en el sistema polític equatorià, la població que està a l'exterior exerceix el dret de vot des de 2006, el que ha afavorit la politització de determinats sectors associatius. En el marc del sistema polític català i espanyol, també s'està produint un apropament dels partits polítics a les associacions, que obeeix a motius diversos, però que igualment sembla relacionat amb el nombre creixent d'estrangers nacionalitzats que voten i en les expectatives d'exercici del dret de vot a les eleccions municipals per part de la població d'origen estranger. En aquest sentit, és notòria la militància d'alguns representants associatius en partits amb representació parlamentària³², així com la presència de dirigents polítics d'aquests partits en els esdeveniments del teixit associatiu equatorià.

³² Diversos dirigents associatius equatorians són militants de base del PSC. A Madrid, un equatorià és membre de l'Executiva Regional del PP.

Migració i construccions de la identitat equatoriana en l'espai transnacional

“Con amor siempre debes decir, por donde quiera que tú estés, ecuatoriano soy” (Canción ‘A mi lindo Ecuador’, Pueblo Nuevo)

“Qui perd els orígens, perd identitat” (Cançó ‘Jo vinc d’un silenci’, Raimon)

Els fluxos migratoris i les pràctiques transnacionals per part d'una població nombrosa estan generant importants processos de transformació identitària, en els quals les col·lectivitats migrades reconstrueixen les seves identitats. D'aquesta forma, elaboren estratègies d'inserció a les societats receptores, alhora que redefeixen els vincles amb l'origen.

En el context de la migració, la identitat dels individus i les col·lectivitats es defineix en base al seu origen nacional, tant pel que fa a la identificació d'aquests per part de la societat receptora, com a l'autoidentificació per part de les mateixes persones immigrades. És per això que els moviments migratoris i amb ells, els processos de reconstrucció identitària que generen, estan posant en evidència la presència d'allò nacional en espais socials transnacionals i estan duent a un replantejament del concepte tradicional de nació, fonamentat en elements com el territori o el lloc de naixement. Les nacions ja no estan vinculades a un Estat nacional organitzat territorialment, sinó que es reconstrueixen i es reconfiguren fora dels territoris dels Estats nacionals, constituint fenòmens translocals. Les poblacions migrades aporten nous continguts a la construcció nacional, en tant que nous agents generadors de representacions sobre la nació i la identitat nacional³³.

³³ Alguns estudis sobre les nacions en contextos transnacionals són els de Appadurai (1999), Duany (2002) i Moraes (2008).

Les associacions de la població immigrada constitueixen un àmbit privilegiat per a l'anàlisi de la reconstrucció de les identitats³⁴. En el capítol anterior hem vist que les associacions, en el cas equatorià que analitzem i probablement en la resta del teixit associatiu immigrat, aconsegueixen en molts casos unes funcions de tipus simbòlic, centrant-se en la recreació de determinades pràctiques i expressions culturals. En un primer moment, es tracta del fet vivencial i sentimental de compartir amb persones properes uns costums propis del lloc d'origen. Passat un temps, ja no es tracta només d'una recreació vivencial entre persones originàries d'un mateix lloc, sinó de promoure i difondre determinats referents sobre el país i la cultura d'origen per donar-los a conèixer a la societat receptora.

D'aquesta manera, les associacions esdevenen agents actius de la reconstrucció identitària, generant i reelaborant representacions sobre el país que tenen la doble funció de donar un sentit de pertinença a un grup i facilitar el reconeixement del mateix per part del conjunt de la societat. Així mateix, aquestes representacions busquen legitimar el propi col·lectiu en un espai dominat per discursos adversos, fent una interpretació positiva de les seves diferències. Aquesta reconstrucció té lloc en un context en que no es produeix una convivència normalitzada entre les poblacions de diferents orígens, existeixen segregacions marcades en els espais d'interacció social i predominen uns imaginaris en els que està molt present el pes dels estereotips.

En els dos apartats següents fem un apropament als processos de construcció i redefinició de la identitat equatoriana en l'espai transnacional, basant-nos en el cas de les associacions d'aquest origen situades a l'àrea de Barcelona i el seu entorn. En un primer apartat, analitzem alguns dels elements de context que cal tenir en compte en aquesta reconstrucció identitària. En un segon apartat, ens

³⁴ També els mitjans de comunicació o l'activitat comercial, són àmbits interessants en els que analitzar la reconstrucció de les identitats col·lectives de les poblacions immigrades.

centrem en l'observació i anàlisi de les representacions nacionals originades per les associacions.

Reelaboracions de la identitat equatoriana: elements de context a l'àrea d'estudi

En aquest primer apartat, anotem una sèrie de qüestions de context, que estan presents i incideixen de manera directa en la construcció i redefinició de la identitat equatoriana a l'àrea d'estudi. Com veurem, es tracta de qüestions que remeten tant al país d'origen com al país d'acollida, i que se situen tant en el moment actual com en determinats processos històrics que van més enllà del temps present.

La conformació nacional equatoriana

La conformació de l'Equador com a nació està profundament marcada per la regionalització i la plurinacionalitat, com a fenòmens que marquen la realitat d'aquest país³⁵. Amb aquestes bases, tant la identitat comú dels equatorians com

³⁵ No obstant, el procés de construcció de l'Estat nacional a l'Equador s'ha caracteritzat, tradicionalment, pel seu caràcter centralista i exclouent, i fins èpoques molt recents no s'ha incorporat la diversitat com a eix en la construcció nacional. Històricament, la dominació d'una reduïda minoria de blancs propietaris de la terra i detentadors del poder, sobre les majories indígenes i mestisses, ha estat el fet que ha marcat amb més força l'evolució del país, juntament amb l'enfrontament polític entre les regions i la falta de control territorial i de delimitació de fronteres. De fet, els conflictes territorials amb els països veïns han actuat com a factors cohesionadors i han compensat la debilitat o inexistència d'altres factors de cohesió nacional en els imaginaris nacionalistes equatorians. Algunes de les interpretacions més interessants sobre el procés de construcció de l'Estat nacional a Equador són les de Ayala Mora (1989-1994) i Quintero i Silva (1995). Sobre els mites i els imaginaris nacionals a l'Equador veure també Silva (1992) i Ospina (1996).

la seva diversitat interna, regional, ètnica i de classe, s'expressen en el procés de reconstrucció identitària que es desenvolupa en el context transnacional³⁶.

Si ens fixem en la zona d'estudi, veiem que la població equatoriana sol presentar-se sota una identitat unitària, apel·lant a la nació equatoriana com a llegat històric i cultural compartit, que permet legitimar-se amb major consistència:

“Aquí no está tan presente [el regionalisme], se pierde, aquí somos todos iguales y queremos todos apoyarnos, no importa que seas de la sierra, de la costa [...] aquí no existe ese regionalismo que la costa es mejor que la sierra, que la sierra es mejor..., que tu eres así, que tu eres asá, bueno, aquí no estamos mirando estas cosas, estamos trabajando por todos y ya está.” (A., associació generalista).

El fet d'estar en un altre país i d'haver experimentat la discriminació, contribueixen al reforçament d'aquesta identitat comú:

“Se refuerza muchísimo [la identitat comú], más que todo porque como que todos hemos vivido una misma realidad, sobre todo ha habido procesos en nuestra inserción aquí en esta sociedad que en cierta manera, nos sentimos rechazados [...] pero ese sentir de que no somos de aquí o que nos hacen sentir que no somos de aquí, como que te hace buscar algo, un vínculo en donde apoyarte...” (S., associació ètnica).

Tot i aquest reforçament de la identitat equatoriana comú, es constata que el factor regional està molt present en els espais d'interacció social i en les pràctiques quotidianes de la població d'aquest origen. En concret, a l'àrea

³⁶ En el context migratori, la regionalització es redueix a la dicotomia costa/serra, per la baixa densitat de població equatoriana migrada originària de les regions amazònica i insular (Galàpagos). En quant al fet plurinacional (recordem l'existència de 13 nacionalitats indígenes amb idioma propi), els indígenes migrants a l'àrea d'estudi pertanyen bàsicament a la nacionalitat quítxua i, més específicament, al poble otavalo. Veure nota 3 al preàmbul metodològic.

d'estudi, la presència d'una majoria de població d'origen costaner ha posat de relleu una marcada afirmació de determinades identitats regionals de la costa, com ara les pròpies de Guayaquil i de Manabí³⁷. La identitat regional també s'expressa en certes analogies essencialistes que estableixen vincles entre la costa i l'àrea mediterrània, d'una banda i, d'altra banda, entre la serra i la comunitat de Madrid, i que pretenen explicar les concentracions demogràfiques d'una i altra regió equatorianes en cada una d'aquestes zones:

“Somos gente de sal, gente de costa [...] necesitamos oler la sal en el aire... Somos gente que... Yo me siento bien aquí.” (L., associació joves)

En quant a la diversitat ètnica, el fet migratori ha generat un cert replantejament dels imaginaris ètnics en alguns sectors de la població, que sembla apuntar a una major connexió amb la realitat andina i indígena del país d'origen. Així, la població mestissa, que tradicionalment ha reivindicat més aviat la seva herència espanyola, aquí no és identificada com a tal (com a espanyola) i es sent discriminada en aquest aspecte, experimentant una major identificació amb la seva herència indígena.

Aquest replantejament i apropament entre els diversos sectors de la població equatoriana s'expressa, moltes vegades, en el terreny de les expressions festives i culturals. Així, hi ha persones originàries de la costa que, fora del país d'origen, afirmen haver reconegut com a quelcom propi les danses i les músiques andines, amb les que anteriorment no havien connectat mai. En el mateix sentit, hi ha persones, normalment gent mestissa de la serra, que afirma haver conegut i haver celebrat per primer cop a Barcelona la festa andina de l'*Inti Raymi*, així

³⁷ L'Hospitalet, per exemple, compta amb una importantíssima colònia equatoriana, oriünda especialment de Guayaquil i de Manabí. És conegut com el *segundo Guayaquil*. L'afirmació de l'origen manabita és molt habitual en els locals comercials (*Rincón Manabita*, *El Manaba*, *Manabí Express*, etc.).

com persones d'origen indígena que a partir de la migració han connectat amb expressions molt pròpies de la cultura mestissa, com ara els *pasillos*³⁸.

De cara a la societat receptora, la diversitat ètnica sol plasmar-se de forma amable, assenyalant la riquesa que comporta, però sense fer esment de les grans desigualtats socials o de la profunda ruptura ètnica, que han estat la causa de la confrontació social des de la creació del país a inicis del segle XIX, i que constitueixen un dels eixos centrals del procés polític dels darrers anys.

Les reminiscències colonials

Espanya mai ha deixat de ser un referent històric fonamental a l'Equador, per l'impacte de fets com la conquesta, els tres segles de dominació colonial i el conseqüent mestissatge en la configuració nacional del país, que han estat especialment assenyalats en la historiografia tradicional. Aquest pes del vincle colonial en les relacions entre l'Equador i Espanya es veu reforçat, encara més, pel desconeixement de les relacions històriques entre els dos països en etapes posteriors, durant els segles XIX i XX, un cop assolida la independència i fundat l'Equador com a Estat.

Alguns conceptes i estereotips actuals tenen el seu origen en el vincle colonial, expressant-se de forma ambigua. D'una banda, tant en els imaginaris populars com en les formalitats institucionals, aquest vincle històric s'utilitza per ressaltar la comunitat d'idioma, religió i cultura, fonament d'un discurs connectat amb la

³⁸ Els *pasillos* són composicions musicals populars i urbanes. Derivats del vals europeu, van arribar a Equador a inicis del segle XIX, amb les guerres d'Independència. A partir del segle XX, van ser apropiats pels corrents burgesos nacionalistes i convertits en el gènere per antonomàsia de la que es coneix com a *música nacional*, degut als seus continguts (romàntics o bé d'exaltació dels paisatges equatorians, de la bellesa de les dones i la valentia dels homes), així com al fet d'estar exempts d'elements musicals indígenes (Wong, 2005). L'època de major esplendor dels *pasillos* es situa en els anys 30 del segle XX, degut a l'impuls que van rebre amb les gravacions sonores i la difusió radiofònica. Amb els moviments migratoris han reforçat el seu caràcter de representació de la identitat equatoriana.

ideologia de la Hispanitat, que preconitza la idoneïtat de la immigració llatinoamericana per adaptar-se al context espanyol, i assenyala les diferències idiomàtiques o religioses que presenten altres col·lectius com a dificultats per a la seva adaptació. D'altra banda, la dominació colonial s'expressa com un greuge i s'exalta el procés independentista que va conduir a la finalització del vincle colonial³⁹, especialment davant de determinades situacions en que la població equatoriana, com a col·lectiu, es veu amenaçada.

Els fluxos migratoris anteriors

També és important fer una referència als fluxos de població anteriors entre l'Equador i Catalunya que han tingut lloc en la història recent, abans de l'embranzida migratòria de finals del segle XX.

D'entrada, cal destacar que durant els segles XIX i XX, alguns equatorians van establir-se a ciutats catalanes, de forma eventual o estable, a vegades com a escala en el seu camí cap a Europa. Normalment es tractava de diplomàtics, professionals liberals o religiosos, que feien part de la seva formació a Europa. La guerra civil espanyola o la vinculació als corrents ideològics del segle XX, van ser la causa de les estades d'alguns intel·lectuals equatorians. No obstant, aquestes experiències són desconegudes, en la seva major part⁴⁰.

³⁹ De fet, l'himne nacional de l'Equador, com en el cas d'altres països llatinoamericans, és un càntic al triomf dels exèrcits independentistes i a la derrota de les tropes realistes espanyoles.

⁴⁰ Com a exemple destacable en la primera etapa del segle XX, cal mencionar el cas de Carlos Alberto Muñoz i la creació de l'Acadèmia Hispano-Equatoriana, centre educatiu i cultural que va establir-se als anys 30 al barri barceloní d'Hostafrancs i que va desenvolupar un important paper com a irradiador de la cultura equatoriana i referent equatorià a Europa, però que va tenir un desenvolupament efímer. L'esdevenir d'aquesta experiència ha estat recollit en un treball elaborat en base als arxius personals de Carlos Alberto Muñoz. Veure Esvertit (2006).

En el sentit contrari, alguns catalans i espanyols van instal·lar-se a l'Equador, destacant en aquest cas la presència de religiosos, empresaris i tècnics que van ser requerits per la industrialització d'aquest país. L'emigració de catalans a l'Equador durant els segles XIX i XX no té una gran importància numèrica, però algunes de les famílies equatorianes més poderoses i influents en els àmbits econòmic i polític, són d'origen català. Actualment, l'empresariat català constitueix una estructura important a l'Equador i gaudeix de reconeixement a través d'institucions com ara els Casals Catalans de Quito i Guayaquil, i l'*Associació Equatoriana-Catalana de Negocis*⁴¹.

Aquests fluxos en un i altre sentit són modestos numèricament, però en alguns casos rellevants per les seves repercussions. No obstant, no són molt coneguts i no han adquirit significació com a referents de vincles anteriors entre els territoris d'origen i d'acollida.

En aquest sentit, la migració equatoriana contrasta amb el cas de determinats països, que construeixen les seves representacions nacionals a l'exterior i elaboren les seves estratègies d'incorporació a les societats receptores, en base als vincles generats en les migracions anteriors entre Europa i Amèrica⁴².

La necessitat d'incidir en els imaginaris presents en la societat receptora

L'autolegitimació dels equatorians com a col·lectiu en la societat receptora porta a la necessitat d'elaborar i difondre una imatge del país i de la seva gent que contraresti alguns dels imaginaris predominants, que són fruit del desconeixement i de visions parcials o incompletes sobre el mateix.

⁴¹ Es tracta d'una Cambra de Comerç que agrupa els empresaris catalans a Equador, creada el 1996 com a braç empresarial del Casal Català de Quito amb l'objectiu d'impulsar les activitats empresarials (*Associació Equatoriana-Catalana de Negocis*, 2008).

⁴² Com seria el cas de l'Argentina.

L'Equador era un país pràcticament desconegut a Catalunya abans dels importants processos migratoris de finals del segle XX i d'inicis del XXI. A part d'això, i d'acord amb el contingut de les escasses informacions que es difonen als mitjans de comunicació, és notori que els imaginaris de la societat receptora sobre el mateix estan marcats per la pobresa. Molts equatorians no es troben còmodes amb una imatge que consideren poc encertada i poc representativa del seu país⁴³:

“Ellos nos ven a nosotros como que venimos de un pueblo, como que somos atrasados, pero ellos no conocen la identidad mismo del Ecuador, no conocen Guayaquil, no conocen Quito. Hay cosas muy lindas en Ecuador, Ecuador da de todo [...] Realmente podemos ser tercermundistas pero no de la manera que nos ven. Nos ven como que somos lo último [...] También es que hay canales de TV, la prensa mismo, va a Ecuador y saca los lugares más feos y más tristes del Ecuador y luego lo pasan aquí y cuando lo sacan te dicen «mira, tu pueblo».” (E., associació generalista).

Els imaginaris de la societat receptora sobre l'Equador també han estat influïts per la indústria turística, que ha promocionat les regions andina i amazònica, a més de les illes Galàpagos. El desconeixement de l'extensa àrea litoral, així com la tendència a identificar l'Equador amb el món andí, genera certa preocupació en alguns sectors de la comunitat equatoriana originaris de la regió de la costa.

⁴³ En qualsevol cas, el percentatge de població pobra és de 61,3%, el que equival a parlar d'uns set milions d'habitants que sobreviuen en situacions de pobresa o extrema pobresa. Aquesta situació afecta amb major incidència a la població indígena i afroequatoriana, en comparació amb la població blanca i mestissa, així com als sectors rurals en comparació amb els urbans. Aquesta població està sovint exclosa dels processos de desenvolupament i dels beneficis de les polítiques socials, el que impedeix superar la seva situació d'exclusió. Les iniciatives que s'impulsen es caracteritzen per ser conjunturals i assistencials, i no compten amb un enfocament ètnic ni amb el propòsit d'impulsar canvis estructurals i millores a llarg plaç (veure els indicadors socials de l'Equador a la web del SIISE –2008–).

“...tenemos una diversidad de culturas, nosotros, que al mundo le quisiéramos dar esa imagen, porque a los que nos ha tocado salir del país hemos visto que siempre se ha vendido una imagen del Ecuador mostrándolo como un indígena [...] Piensan que nosotros somos el típico del poncho, de sombrero y no es así [...] En eso nosotros no desmayaremos, en que de una vez al Ecuador turísticamente se le conozca como debe estar...” (J., federació)

Les polítiques de gestió de la diversitat impulsades per la societat receptora

Les polítiques de gestió de la diversitat impulsades per la societat receptora marquen profundament els processos d'incorporació de la població immigrada i incideixen de forma directa en les seves redefinicions identitàries. En alguns casos, aquestes polítiques fan un reconeixement de les identitats d'origen dels diferents col·lectius immigrants, que els permet contrarestar la tendència a l'anonimat que esmentàvem abans i adquirir visibilitat. No obstant, aquest reconeixement simbòlic, no sempre s'està acompanyant d'esforços simultanis per incidir en qüestions com ara la condició de vida o la convivència.

El reconeixement de les identitats d'origen també s'està utilitzant com a estratègia comercial per part del món empresarial⁴⁴ i, en determinats casos, pot tenir efectes qüestionables en quant a la segregació d'espais d'interacció social que provoca⁴⁵.

⁴⁴ La Fira *Vive Latinoamérica*, que se celebra anualment al recinte La Farga de L'Hospitalet, és un gran esdeveniment comercial que moltes empreses aprofiten per donar a conèixer els seus productes dirigits específicament al públic d'origen llatinoamericà.

La consolidació de 'lo latino' com a espai identitari comú

Actualment assistim a una creixent consolidació d'un espai *latino* que es presenta com a capaç d'encabir totes les identitats originàries de l'àrea geogràfica de Sudamèrica, Centreamèrica i el Carib, a més de les assentades als EEUU.

Les representacions i els imaginaris de lo *latino*, generades i reforçades des de l'àmbit comercial i les grans tendències de la moda, solen estar centrades en una sèrie de referents i essencialismes més aviat associats a certes zones caribenyes i costaneres del continent, però no recullen la diversitat de les identitats presents en un conjunt geogràfic tan extens, el que posa en evidència el seu caràcter simplificador i assimilador.

En aquesta consolidació de lo *latino* com a espai referència, també cal tenir en compte que l'experiència migratòria i la discriminació en les societats receptores ha portat a reforçar els vincles entre persones originàries dels països llatinoamericans. En el cas equatorià, aquest apropament s'expressa especialment en quant a la superació de les diferències amb el Perú sorgides arran dels desacords territorials durant els segles XIX i XX:

"...Hay algo que nos ha hecho mucho daño también que desde que nacemos ya nos enseñan a no querernos con la gente del Perú y aquí sin embargo estamos hermanados..." (J., federació)

⁴⁵ Un exemple serien les jornades esportives organitzades per determinats clubs de futbol per donar-se a conèixer i captar socis entre la població immigrada. Així, el RCD Espanyol convida a veure els partits de futbol amistosos que tenen lloc al seu estadi, a la població originària de diferents països, dedicant la jornada a un determinat país. En concret, el *Dia de l'Equador* (27/01/2008) es va difondre a través de les federacions d'associacions equatorianes i va tenir una resposta massiva per part de la població d'origen equatorià. Una iniciativa com aquesta suposa un reconeixement i facilita l'entrada a un espai normalment poc accessible per a la població estrangera, però provoca una separació absoluta dels espais relacionals entre el públic, ja que la comunitat convidada té assignat un accés diferenciats i una part específica de l'estadi que s'aïlla de la resta.

Si bé les persones que han migrat en l'edat adulta, tendeixen a mantenir un referent identitari nacional, les identitats que adopten els fills i filles de les famílies immigrades, apunten a la prioritització d'una identitat comú entre els joves originaris de Llatinoamèrica:

“...se identifican como latinos, no tanto ya como ecuatorianos, sino latinos, latinos del mundo [...] porque andan con tanta gente, dominicana, colombianos, peruanos, son ellos latinos, ¿no?” (A., associació generalista)

Les associacions equatorianes com a generadores de representacions identitàries

En aquest segon apartat presentem un anàlisi de les representacions nacionals originades per les associacions equatorianes de l'àrea de Barcelona i el seu entorn. Al llarg dels següents punts ens fixarem en els noms que adopten, les celebracions pròpies del país d'origen que organitzen, el treball realitzat pels grups de dansa i, finalment, l'elaboració i transmissió de referents sobre l'Equador i la cultura equatoriana que preconitzen.

Noms de les associacions

Quan es constitueix una associació, la tria del nom que durà té una gran importància simbòlica. Internament condensa els desitjos i les aspiracions en que es fonamenta el sentit de pertinença al grup, al mateix temps que expressa com vol ser reconegut exteriorment, de cara a la societat.

Si observem els noms de les associacions que conformen el teixit organitzatiu equatorià, veiem que una bona part d'aquestes associacions han volgut autodefinir-se de forma genèrica com a associacions d'equatorians, seguit del nom del municipi on estan ubicades, amb la idea d'incorporar persones originàries de totes les regions del país i reforçant l'afirmació d'una identitat comú per damunt

de possibles diferències de tipus regional, local o ètnic (*Asociación de Ecuatorianos en Cataluña, Asociación de Ecuatorianos en L'Hospitalet*, etc.). En alguns casos, aquesta mateixa fórmula incorpora elements sentimentals, com en el cas de la *Asociación Sociocultural Ecuatoriana "A mi lindo Ecuador"*, que evoca una cançó molt popular i emotiva pels equatorians.

En altres ocasions, és l'origen local el que es posa de relleu com a element autodefinitori, en el cas de les dues associacions que agrupen persones de Balzar i de Jipijapa (*Asociación de Jipijapenses Residentes en Cataluña, Asociación Deportiva Balzar*).

Diverses associacions o grups destaquen el component andí en la seva denominació, com és el cas de *Asociación Sociocultural Andina Kichwas*, que es presenta amb el nom de la nacionalitat indígena majoritària del país; *Asociación Runa Pacha*, paraules que remetent a les categories de temps, espai i al fet de ser humà; i *Ecuador Llactacaru*, "terra llunyana". També és el cas de *Saihua*, sigles de *Sentimiento Andino Internacional Humano Artístico*, que al mateix temps significa "sense fronteres".

Els noms dels grups artístics fan referències explícites a la cultura, la tradició, l'art i la identitat, com és el cas del mateix *Saihua* al que ens acabem de referir, així com *Grupo de Proyección Folklórica Tradiciones Ecuatorianas, Identidad Cultural Ecuatoriana Sin Fronteras, Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura i Cañari*, que remet en concret a un poble de la nacionalitat quítxua. En el cas de *Agrupación de danzas folklóricas del Ecuador Renacer*, aquest últim mot presenta un clar simbolisme de reconstrucció o renovació.

Altres associacions de caràcter divers presenten també aquest voluntat renovadora en la seva denominació (*Asociación Ciudadanos del Mundo en Cataluña Siglo XXI, Asociación Cultural y Deportiva Nueva Generación*).

Determinats personatges que constitueixen referents culturals, religiosos o històrics⁴⁶ estan presents en el nom d'algunes associacions (*Casa de la Cultura Ecuatoriana Benjamín Carrión*, *Fundación Juan Pablo II*). Centrant-nos en els referents històrics, hem identificat el cas de *Asociación de Ecuatorianos Cristóbal Colón* i de *Asociación Sociocultural General Eloy Alfaro*, que fan un ús simbòlic d'aquests personatges. En el cas d'Eloy Alfaro, l'elecció pot presentar unes connotacions ideològiques, ja que la seva figura històrica és un referent per a l'esquerra equatoriana⁴⁷.

Finalment destaquem que, en alguns casos, les associacions es presenten amb una doble filiació, equatoriana i catalana (*Asociación Catalano Ecuatoriana para la Integración y el Bienestar*, *CATEQUA per al desenvolupament*).

Algunes associacions utilitzen llocs web, logotips, targetes o fulletons, que solen presentar símbols nacionals com la bandera, l'escut i el mapa de l'Equador. També és freqüent presentar la bandera i el mapa de Catalunya, units als símbols equatorians⁴⁸. La imatge gràfica també deixa constància de la diversitat regional i dels orígens locals, ja que a vegades es fan constar explícitament les regions que conformen el país⁴⁹ o s'utilitzen símbols d'un determinat municipi o cantó, en el cas de les associacions locals⁵⁰. En alguns casos, els logotips estan

⁴⁶ ~~Actualment es fa un ús episòdic i tòpic dels referents històrics. Probablement, el tema de la mitificació històrica en les representacions i discursos de les associacions i en la reconstrucció identitària de la població d'origen equatorià, adquirirà major protagonisme en els propers anys.~~

⁴⁷ Eloy Alfaro va ser un dels líders de la Revolució Liberal a l'Equador (1895) i va impulsar el primer projecte nacional modern i integrador en la història d'aquest país.

⁴⁸ Veure Annex 6.

⁴⁹ Veure Annex 7.

⁵⁰ Veure Annex 8.

inspirats en el món indígena⁵¹. Finalment, també s'utilitzen representacions que fan al·lusió a la migració i a la transnacionalització⁵².

Festes pròpies del país d'origen

En aquest apartat comentarem les celebracions pròpies del país d'origen que s'impulsen des de les associacions, intentant recollir les raons que duen a posar de relleu determinades festes, així com les seves adaptacions i/o reelaboracions. En alguns casos, no es tracta de festes pròpiament equatorianes, però el fet de celebrar-les fora de l'Equador, en un marc associatiu d'origen equatorià i amb la voluntat de mantenir les tradicions d'aquest país, els hi confereix un caràcter nacional.

En termes generals, és natural que el fet migratori produeixi una revitalització dels elements culturals i festius del país d'origen. A l'hora d'analitzar-los, és important tenir en compte el factor temporal, ja que el pas del temps, des de l'arribada al país receptor fins al moment en que ja s'ha produït un procés d'adaptació, influeix en les expressions de celebració col·lectiva d'un grup. Així, a finals de la dècada dels '90 i a inicis del 2000, les associacions organitzaven moltes festes que eren un pretext per a la trobada i la diversió. En elles participava quasi exclusivament població equatoriana buscant un espai de lleure que els permetés retrobar-se amb allò propi i reconstruir la xarxa social, per fer front a l'enyorament i a les condicions de vida dures. Avui en dia, la celebració de festes ha ampliat les seves funcions. Persisteix el manteniment dels vincles amb l'origen, però s'afegeix una afirmació identitària. Ara les festes s'adrecen a la població equatoriana però també s'obren al conjunt de la societat, el que implica la cerca d'un reconeixement i d'un espai propi en el nou context. També està present la voluntat de que els fills i filles coneguin les seves arrels⁵³.

⁵¹ Veure Annex 9.

⁵² Veure Annex 10.

Un altre element important a tenir en compte en l'anàlisi d'aquestes festes és la disponibilitat d'espais on realitzar-les. La manca d'espais, la dificultat per accedir-hi o les limitacions en el seu ús, han incidit en la continuïtat, o no, d'algunes d'aquestes festes, i en les formes que han pres. De la mateixa manera, determinades normatives han obstaculitzat la visibilització de tradicions molt implantades a l'Equador⁵⁴.

L'observació del calendari festiu de les associacions equatorianes a Catalunya indica que s'ha donat especial importància a les festes de caràcter cívic, és a dir, que commemoren fets que han adquirit significació en la conformació nacional del país. Dins aquest àmbit, tenen especial importància les festes nacionals, que remeten de forma directa a l'Equador com a realitat nacional i duen implícita una afirmació de la identitat unitària dels equatorians. Les dues principals festes nacionals equatorianes commemoren esdeveniments històrics assenyalats del procés independentista dels territoris que eren colònia d'Espanya i que posteriorment van conformar l'Equador actual. En el cas del *10 de Agosto*, es tracta de la proclamació d'una junta de govern independent a la ciutat de Quito (1809), primera fita en la lluita dels territoris de l'Equador per a independitzar-se d'Espanya, mentre que el *24 de Mayo*, correspon a l'aniversari de la *Batalla del Pichincha* (1822), succés que assenyalava la independència definitiva d'aquests territoris. Les festes nacionals tenen un component institucional molt destacat.

⁵³ Diversos testimonis sobre els significats que adquireix la celebració de festes per part de la població immigrada al llibre *Immigració: La festa, identitat i integració* (CCOO/CONC, 2005).

⁵⁴ Aquest és el cas de la popular crema del *Año Viejo*. Consisteix en la preparació d'un ninot amb robes velles i farcit de paper de diari, al que se li posa la careta d'un personatge públic (normalment les caretes corresponen als polítics). Aquests ninots, que representen l'any transcorregut, es fabriquen a totes les cases i es cremen a la via pública quan són les dotze, normalment amb la dedicatòria d'uns versos coneguts com *testamento del año viejo*, en els que es fa una sàtira dels esdeveniments de l'any. Les limitacions per a realitzar activitats a la via pública, encara més amb la presència de foc, han inhibit les iniciatives de les associacions per a organitzar aquesta festa, molt popular a tot el país.

El consolat, en representació del Govern de l'Equador, és part activa en la seva organització. La Generalitat de Catalunya també ha participat en l'organització de les festivitats nacionals de diferents països, com a part de la seva política de foment de la participació i reconeixement de la identitat. És en aquest marc que en els anys recents s'ha commemorat el *24 de Mayo* amb actes institucionals dedicats a la comunitat equatoriana que han tingut lloc al Museu d'Història de Catalunya. No obstant, les associacions participen de forma més activa en la celebració del *10 de Agosto*, que està més implantada entre la població i adquireix un caràcter més popular, amb la realització d'actuacions musicals i altres elements festius⁵⁵.

Les celebracions cíviques també inclouen les commemoracions pròpies de les grans ciutats del país, molt lligades a la qüestió regional, així com de ciutats mitjanes⁵⁶. Aquest tipus de celebracions eren organitzades per les associacions i tenien molt de seguiment en els primers anys de l'arribada de la població equatoriana, en que hi havia una forta necessitat de connectar amb l'origen. De fet, algunes associacions les organitzaven *a demanda* perquè eren sol·licitades per grups de persones originàries d'una o altra ciutat. En el cas de l'àrea de Barcelona i el seu entorn a la que ens referim, cal tenir en compte la importància demogràfica de la població originària de Guayaquil. Aquesta concentració ha fet que celebracions com ara el *9 de Octubre*, aniversari de la rebel·lió d'aquesta ciutat contra el govern colonial espanyol que va tenir lloc el 1820, i altres dates significatives d'aquesta ciutat, hagin tingut gran repercussió en algunes ocasions. Actualment, sembla que aquestes celebracions vinculades a les ciutats tenen menys incidència, o potser menys visibilitat, en l'associacionisme, i que en alguns

⁵⁵ Tradicionalment, s'havia celebrat a 9 Barris, però l'espai era petit i el 2008 es va fer per primer cop en un espai de grans dimensions com és el Fòrum. Aquest acte va comptar amb una gran afluència de públic, l'element central van ser les actuacions de diversos artistes i grups de dansa, així com una fira de productes del país.

⁵⁶ Principalment les festes de Guayaquil (25 de juliol, 9 octubre), Quito, (6 de desembre) i Cuenca (3 novembre). Igualment, un seguit de festes locals de ciutats més petites.

casos han estat absorbides des de l'àmbit comercial, essent organitzades per empreses privades en discoteques i altres espais d'aquest tipus.

La diversitat interna de la població equatoriana s'ha posat de relleu en les celebracions que impulsen les associacions indígenes, en les que pren cos la identitat ètnica. Es tracta de commemoracions originàries de la regió andina, que han adquirit una dimensió transnacional, adaptant-se al nou context en que tenen lloc. Aquests esdeveniments visibilitzen la presència de la migració indígena i l'existència de xarxes entre indígenes migrants de diversos orígens ètnics (quítxues, aimares, etc.). La més important és l'*Inti Raymi*, que té lloc el 21 de juny coincidint amb el solstici d'estiu, data cabdal del calendari andí que marca el canvi de l'any. Aquesta festa es va començar a celebrar fa uns quants anys al barri d'Horta de Barcelona, amb caràcter privat per part de les famílies quítxues que hi residien. Actualment, constitueix un esdeveniment públic convocat per diverses associacions, principalment equatorianes i també bolivianes, que es porta a terme a la platja de la Mar Bella de Barcelona i en un espai obert de Sabadell. Una altra celebració de caràcter ètnic, que té com a objectiu explícit la promoció i reivindicació de la identitat i els valors del poble quítxua otavalo, és el *Runakay*. En aquest cas no es tracta d'una celebració ancestral, sinó d'un esdeveniment sociocultural que s'està impulsant des de fa uns quants anys a la població d'Otavalo i que té un seguiment important per part de les comunitats d'otavalos radicades a Europa i als Estats Units. A Barcelona s'ha celebrat en una ocasió i està en projecte tornar a fer-ho.

La religiositat també està present en algunes celebracions de les associacions equatorianes, tot i que aquestes tenen un caràcter més aviat de celebració comunitària que no estrictament religiosa. En aquest sentit, les festes de Nadal que organitzen moltes associacions equatorianes solen ser l'oportunitat de fer una trobada dels associats i persones afins, en alguns casos amb alguna activitat específica dedicada als infants, tal com sol passar en altres sectors associatius de la societat en general. En els primers anys de la migració, la celebració col·lectiva del Nadal tenia més significat per a les famílies i les associacions convocaven festes multitudinàries, en les quals es feien actuacions i s'entregaven regals, que

provenien de donacions benèfiques, als infants. Determinades associacions, en les que hi ha un projecte més estructurat de mantenir i difondre les tradicions, com es el cas del *Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura*, donen molta importància a la celebració del dia de *Finados* (difunts), en la que organitzen una trobada per a la qual preparen els àpats que són tradicionals d'aquesta ocasió a la zona andina de l'Equador, que són la *colada morada* i la *guagua de pan*. En el mateix cas podem situar la trobada d'algunes associacions coincidint amb la setmana santa, en la que es prepara i es menja el plat de *fanesca*, un àpat tradicional de la serra que es caracteritza per incloure els grans de 12 cereals o llegums diferents, en memòria dels 12 apòstols. A part de la persistència d'aquestes celebracions, les associacions no solen visibilitzar altres expressions de tipus religiós. En el capítol anterior ja hem fet esment de l'existència de grups de caràcter religiós, que fan les seves activitats al marge de l'àmbit formalitzat de les associacions.

Finalment, és imprescindible fer esment de la celebració del dia de la mare que solen organitzar les associacions equatorianes, el segon diumenge del mes de maig. Es tracta d'una celebració que gaudeix d'un gran seguiment per part de la comunitat llatinoamericana en general, arreu on es trobi. Si bé té un caire familiar i el seu espai natural és la casa de família, el fet migratori ha portat a treure aquest esdeveniment al carrer i a celebrar-lo col·lectivament. Probablement, el protagonisme de les dones en l'organització familiar en les famílies migrants i les relacions familiars transnacionals, són factors que han reforçat el sentit d'aquesta festa i han introduït elements nous. A part dels elements habituals (música, ball, menjar, etc.), les festes del dia de la mare compten amb elements propis com ara l'elecció d'una *madre símbolo* i les connexions radiofòniques en directe amb l'Equador, per a que els membres de les famílies es puguin felicitar.

Altres festes relacionades amb l'univers familiar, han anat perdent importància en el calendari festiu de les associacions, però permeten observar els processos d'adaptació de la població equatoriana en el tema de les celebracions populars. En el cas del dia del pare, es tracta d'una data que a Equador es celebra al mes de

juny, però en el context de Catalunya s'ha traspassat al 19 de Març, dia de Sant Josep.

“...y siempre también festejamos el Día del Padre, el Día del Padre pero de aquí de España, porque aquí es en San José, pero siempre nosotros hacemos una actividad, una fiesta por el Día del Padre [...] nosotros el Día del Padre lo celebramos en Junio, pero como aquí se celebra el 19 de Marzo, pues hacemos lo de aquí, para no olvidarnos que estamos aquí y tenemos que festejar las cosas de aquí, pero no olvidamos las cosas de allá, pero hacemos las fiestas generales de todos.” (A., associació generalista)

En el cas del dia del niño, a Equador es celebra l'1 de Juny. Algunes associacions aprofiten aquesta data per fer alguna activitat dirigida als infants, però sembla haver perdut ressò, en la qual cosa potser intervé el fet que s'hagi incorporat una festa que no es celebra a Equador com és la festa de Reis, tant a nivell particular com en l'àmbit associatiu, com a festa especialment dedicada als infants en la qual se'ls fan regals.

“Bueno, nosotros en nuestro país no festejamos lo que es Reyes, hacemos un día normal, pero aquí como celebran mucho [...] la asociación festeja el Día de Reyes, y los niños encantados porque además reciben más regalos y ya tenemos aquí más la costumbre de hacer Reyes.” (A., associació generalista).

Els grups de dansa

La música i la dansa andines són expressions que tenen el seu lloc original en el món indígena i donen significat a les identitats ètniques, per la seva vinculació a la vida de les comunitats. Amb la modernització i els moviments migratoris interns, aquestes expressions es transformen i es traslladen, popularitzant-se entre la població mestissa i trobant també un lloc en agrupacions diverses de l'àmbit urbà (escoles, barris, etc.). Amb els moviments migratoris transnacionals

actuals, experimenten una altra transformació, troben nous espais i adquireixen encara nous significats. Tot aquest procés està vinculat, a més, al fet que la dansa i la música folklòriques s'han considerat dipositàries de les tradicions i s'han identificat com a símbols de la identitat nacional, de manera que aquestes expressions originàriament ètniques han estat apropiades i incorporades als imaginaris nacionals de diversos sectors de població⁵⁷.

És per tot això que els grups de dansa aporten elements molt valuosos de cara a analitzar la reconstrucció de la identitat col·lectiva i les representacions sobre el país i la cultura d'origen de la població equatoriana. La dansa tradicional, en tant que símbol nacional, té el poder de representar un país, el que situa els grups de dansa com a punts de referència especialment visibles, en el centre de l'entramat de les representacions identitàries. Els seus integrants concreten un desig de mantenir i impulsar la identitat d'origen a través de la seva participació en aquests grups. Són conscients de representar l'Equador fora del país, i no només de representar-lo sinó de construir-lo, tal com dóna a entendre l'emblema d'un dels grups ubicats a Barcelona: "*Haciendo Ecuador en la distancia*"⁵⁸.

Els grups de dansa constitueixen les estructures més sòlides dins el teixit associatiu equatorià. Estan liderats per una directora o director, que sol ser una persona amb formació artística i que prèviament ja ha tingut una experiència destacada en aquest àmbit a Equador. La resta de membres, en alguns casos, també participaven en aquest tipus d'agrupacions al lloc d'origen, però en altres casos es tracta de persones que van vincular-se un cop arribats a Catalunya, per

⁵⁷ En el cas de l'Equador i d'altres països de l'àrea, l'apropiació simbòlica ha atorgat un paper preponderant al folklore indígena andí, el que no exclou l'existència d'un ventall molt més extens d'expressions folklòriques, com ara les pròpies dels grups indígenes de la costa i de l'Amazonia, així com les de les cultures montubia, afroequatoriana i mestissa.

⁵⁸ Hem agafat aquest títol de la web del grup de dansa *Identidad Cultural Ecuatoriana Sin Fronteras* (2008).

relacions personals que ho van afavorir o perquè van sentir la necessitat. En qualsevol cas, es tracta de membres estables ja que els assaigs,

que solen fer-se en centres cívics, parcs o indrets a l'aire lliure, són tots els caps de setmana i volen una disciplina i dedicació constants, ja que les demandes que reben els grups per fer presentacions de les danses en festes i en tot tipus d'esdeveniments, són continues.

Hi ha un component familiar i de sociabilitat important en aquest grups. En algun cas inclouen famílies senceres i incorporen els infants en les coreografies, es fan parelles, es duen amics que acompanyen i donen suport, també estan presents els llaços solidaris i de suport. En tots els casos es tracta de persones que compaginen l'activitat artística amb el treball i les responsabilitats familiars. A vegades, els grups obtenen remuneracions simbòliques que s'utilitzen per a la millora, especialment per a la compra de vestuaris, que suposen una despesa molt forta i que en la seva major part es porten de l'Equador.

L'evolució d'aquests grups mostra que han experimentat un impuls creixent i que s'han consolidat, des dels primers anys de la migració, en que els seus integrants, trobant-se en una situació de gran precarietat, dedicaven les escasses hores de lleure a la promoció de la dansa tradicional. La seva fragilitat es troba en el compromís i la disciplina que suposen els assaigs i les presentacions, així com en els personalismes i desacords, que han portat a escissions i recomposicions molt freqüents.

Les coreografies dels grups de dansa són creacions personals i originals, havent grups més tradicionalistes i altres més innovadors. Cada grup té una visió i una manera de fer pròpia, ja posin més o menys èmfasi en representar el món andí i els pobles originaris d'Amèrica, documentar acuradament la comunitat d'origen i la festa on es contextualitzen les danses que presenten, presentar de forma equilibrada les diferents regions del país, mostrar vestuaris diversos, etc.

En els grups conformats per indígenes quítxues, està molt present la connexió amb una cosmovisió andina que assigna unes connotacions espirituals a la dansa. Aquests grups ballen danses de la seva regió d'origen, amb les que connecten, i no es consideren grups folklòrics. La resta de grups, conformats per mestissos de costa i serra, si que es situen dins l'àmbit de la promoció del folklore tradicional. Quan es presenten davant de públic del mateix país, les seves representacions aconsegueixen una funció d'afirmació de la identitat. Segurament és la necessitat d'obtenir el reconeixement de tots els compatriotes el que ha portat a alguns d'aquests grups a anar incorporant coreografies de les diferents regions amb l'objectiu meditat de representar l'Equador de forma equilibrada. De fet, una bona part de la població equatoriana immigrada no s'identifica amb les expressions d'arrel andina, i un predomini molt marcat de la regió serrana en les actuacions ha estat motiu de preocupació per part de determinats sectors associatius originaris de la costa. En aquest sentit, la dansa com a representació, situada en l'àmbit de lo simbòlic, pot esdevenir un espai de confrontació.

L'anàlisi d'aquests grups i de les seves representacions ens porta a plantejar, finalment, la qüestió de com són acollides aquest tipus d'expressions culturals dels col·lectius immigrants per part de la societat receptora⁵⁹. En aquest sentit, veiem que els grups de dansa participen sovint en esdeveniments ciutadans en els que es fa un reconeixement explícit de la població d'un determinat origen⁶⁰, o

⁵⁹ Una reflexió sobre aquesta qüestió a Moreras (1999).

⁶⁰ Així, solen participar en les rues de carnaval d'alguns municipis. La seva presència, com la d'altres comparses d'origen estranger, ha introduït elements innovadors en les rues, que porten a pensar en les diferents formes de celebrar el carnaval. Un altre exemple de participació dels grups de dansa en aquest tipus d'esdeveniments que suposen un reconeixement de les identitats d'origen, el tenim en la programació de les festes de la Mercè-2008, en les que Quito va participar com a ciutat convidada. La invitació pretenia donar a conèixer aspectes culturals i festius de Quito, en concret, i de tot l'Equador, al conjunt de la població, i manifestar un reconeixement específic de la comunitat equatoriana resident a Barcelona. Van actuar artistes vinguts de l'Equador d'estils molt variats, així com la major part dels grups de dansa de Barcelona.

bé en mostres i festes interculturals. La participació en aquest tipus d'actes organitzats amb l'objectiu de fomentar la interculturalitat suposa una satisfacció per als grups de dansa, ja que adquireixen visibilitat i reconeixement, i aconsegueixen el seu objectiu de difondre la cultura d'origen. Però aquesta presència es redueix a un contacte puntual i esporàdic i, en aquestes condicions, des de la societat receptora les danses són rebudes només com una mostra *d'altres cultures*, podent reforçar encara més els estereotips i els essencialismes.

L'elaboració de referents sobre l'Equador i la cultura equatoriana

En aquest apartat incloem algunes reflexions sobre els referents nacionals de la població equatoriana migrada i sobre el treball realitzat des de les associacions per a mantenir-los i difondre'ls. Els referents sobre el país i la cultura d'origen tenen un paper important en els processos d'adaptació de les poblacions immigrades. Un cop s'ha assolit cert nivell d'estabilitat i s'han resolt les qüestions més prioritàries relacionades amb la subsistència, aquests referents prenen major importància, ja que proporcionen elements de cohesió al propi grup i faciliten l'obtenció d'un reconeixement per part de la societat receptora⁶¹. Amb les vivències de la migració i en els contextos transnacionals, aquests referents experimenten un procés d'elaboració, en el que intervenen com a factors determinants, d'una banda, la voluntat de mantenir els vincles identitaris amb el país d'origen i, d'altra banda, les possibilitats reals d'expressió d'elements propis de les cultures d'origen que permet la societat receptora.

D'entrada, des de les famílies d'origen equatorià i des del teixit associatiu mateix, aquesta qüestió es planteja vinculada al desconeixement i a la falta de sentiment nacional dels infants i joves respecte al país d'origen:

⁶¹ Com a mostra d'això, en el marc de la jornada de treball de la *Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña* (FAEC), que va tenir lloc a finals de 2007, una de les comissions de treball es va dedicar a analitzar la necessitat de buscar mecanismes de reproducció de la cultura equatoriana a l'exterior.

“...lo que sí nos preocupa es los niños. Los niños si no tienen desde pequeños el amor hacia la patria, ellos si perderán su identidad cultural como ecuatorianos. Si nosotros no se lo incentivamos como padres, ahora que están desde pequeños, porque hay muchos que nacen aquí, ya son de aquí, lo tienen todo, están en el colegio y ellos son de aquí, hablan catalán y todo ¿no? Entonces, ellos se sienten españoles, pero si nosotros les decimos, tu eres de Ecuador, les estamos siempre hablando del país, de tus raíces, de tus padres, que Ecuador es así, pues el niño va a sentir amor también a esa patria, que es lo que queremos y no queremos que se pierda.” (A., associació generalista).

En alguns casos, els fills i filles han assumit una imatge del país d'origen que es difon des de la societat receptora, que no és compatible amb els referents que se'ls vol donar des de casa.

“...porque a veces los niños pues somos crueles y les decimos a los otros niños «ah, tu eres de Ecuador, en tu país no hay nada, tu país es esto, tu país es lo otro», entonces no tienen conocimiento de lo que es el Ecuador, piensan que es una selva, que todo el mundo anda desnudo, que no tenemos nevera, que no tenemos nada, entonces, pues, los niños es lo que..., no saben qué explicar. Entonces ellos sienten esto, «que en mi país no hay nada, ¿es cierto que en Ecuador no tienen esto?» Que les ha pasado a algunos padres, que vienen los niños, pues, diciendo, rechazando como quien dice al Ecuador, ¿no? Pero, ¿por qué? Porque los niños no saben, entonces eso debe enseñárseles.” (A., associació generalista).

Aquesta inquietud per reforçar el vincle amb el país d'origen dels fills i filles és, bàsicament, una necessitat de mares i pares, que mantenen un vincle molt fort, que no sempre és fàcil transmetre als fills que ja han nascut o han crescut en el país d'acollida. En alguns casos, aquesta inquietud dels progenitors està relacionada amb l'existència d'un projecte de retorn i amb la propera reubicació dels infants al sistema escolar i a la societat d'origen. En altres casos, neix de la

constatació que els infants ja formen part de la societat receptora i del temor de que perdin les seves arrels. És comú afirmar que les identitats són múltiples i venen donades per la suma o la mescla d'aportacions, més que per la seva contraposició o per la renúncia a uns determinats orígens. Quan aquests nens i nenes hagin crescut, es veurà si han construït identitats múltiples, conservant un llegat cultural de la família, o si s'han assimilat completament al país d'origen i han hagut de trencar amb l'herència dels pares.

En qualsevol cas, el paper de la família en la transmissió de la cultura i el coneixement del país d'origen es considera fonamental, donat que s'ocupa de transmetre un llegat cultural a través de les vivències, esdeveniments del cicle de vida, parentiu, cuina, festes, etc. En aquest conjunt, els valors adquireixen un paper central. A vegades, es tracta de valors que són universals però que en el context migratori, degut a la idealització del país d'origen i a les males experiències viscudes a la societat receptora, són vistos com a propis (com per exemple, el fet que les persones es comportin educadament). A vegades, les famílies opten per realitzar també una transmissió de coneixements més formalitzats sobre el país i la cultura d'origen que no s'aprenen en la societat receptora, duent llibres de text equatorians que es treballen a casa. No obstant, la falta d'espais de comunicació en la família obstaculitzen aquesta transmissió de valors i de coneixements:

“Aquí se pierde mucho esos espacios de comunicación, de diálogo [...] trabajan tantas horas [...] y ya ese diálogo que allí como que la vida es más lenta y todo, hay más espacio para la comunicación, aquí se rompe totalmente, ¿no? Entonces, no hay espacio para la oralidad, para esa riqueza fundamental de comunicación así muy cálida de ir transmitiendo un tipo de saberes de padres a hijos que es parte de la memoria histórica y de la tradición oral, aquí se rompe drásticamente...” (R., associació cultural)

Tant des de l'àmbit familiar com des del treball de les associacions, es detecta una tendència a focalitzar els símbols nacionals (himne, bandera, escut) com a

referents centrals del coneixement del país i de la cultura d'origen. Això està relacionat amb el fet que a l'Equador es dona molta importància a aquests símbols unificadors, que són interioritzats en la consciència col·lectiva per part de la majoria de la població. Es fan presents en tots els àmbits de la societat, en els esdeveniments culturals i esportius i, especialment, a les escoles, com un contingut educatiu fonamental. En aquest sentit, l'educació rebuda pels pares i la seva experiència d'haver viscut aquests símbols amb quotidianitat al país d'origen, contrasta amb l'experiència dels fills, i els pares veuen com una mancança el fet que els fills no coneguin aquests referents, ni els visquin com a propis.

La preponderància dels referents nacionals unificadors no exclou la importància de les qüestions regionals i ètniques a l'hora de triar referents que representin el país en el seu conjunt, tant si es tracta de transmetre'ls als fills com al conjunt de la societat. Així, en el context migratori, les representacions folklòriques han adquirit també una gran importància com a referents que presenten un caràcter nacional, alhora que posen de relleu la diversitat interna de la població del país. D'aquí la inquietud d'alguns grups de dansa i sectors associatius per representar de forma compensada les regions de l'Equador en les presentacions folklòriques, a la que ja hem fet referència en l'apartat anterior. En aquest sentit, el treball dels grups de dansa és altament valorat:

“Hay muchos grupos culturales de Ecuador [...] Mucha gente iba con sus niños jóvenes [a una presentació de dansa] y entonces se dan cuenta de como es su país, su cultura, sus raíces, para que sepa algo, porque de pronto los mayores no tenemos a veces ni tiempo para contarles a nuestros hijos, porque estamos trabajando para que ellos estén bien.”
(E., associació generalista)

Algunes associacions han generat projectes específicament destinats a transmetre referents sobre la cultura i el país d'origen, tot i les dificultats que troben per posar-los en marxa, donar-los continuïtat i emmarcar-los en el sistema educatiu, com seria el seu desig. El *Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura*, per

exemple, realitza uns tallers a escoles i casals, en els que a partir de contes tradicionals, música, gastronomia i manualitats, es parla del país i de la seva cultura⁶². També la *Asociación Sociocultural Andina Kichwas* ha realitzat tallers en els que es fa una identificació dels llocs d'origen i es recuperen jocs tradicionals, amb la intenció de transmetre referents de la cultura andina. En una línia similar, entre 2002 i 2004, l'associació *Ecuador Llactacaru* havia desenvolupat el projecte “Món de Colors: participació d'infants i joves equatorians i de les seves famílies en la xarxa sociocultural de 9 Barris”, que també incloïa tallers a escoles i casals de 9 Barris⁶³. Al conjunt d'aquestes experiències cal afegir un projecte d'ensenyament del quítxua en horari extraescolar promogut per la *Asociación Runa Pacha*, que està en procés de concretar-se.

Una qüestió a destacar en relació amb aquests tallers és la constatació de les persones que els realitzen, que els infants de les famílies equatorianes tenen un gran desconeixement del país d'origen, que s'atribueix tant al fet d'haver de prioritzar les qüestions de subsistència, com al de no valorar positivament la pròpia identitat per part d'alguns sectors de la població equatoriana:

“Cuando llegamos a un lugar, dicen «yo soy ecuatoriano», los niños se emocionan, «vienen a contar cosas de mi país», y les preguntamos de dónde son, «de Ecuador», ¿pero de qué zona eres: Guayaquil, Quito? No tienen ni idea [...] A mi eso me ha chocado, digo, Dios, como puede ser, vienes con tu familia, traes unos hijos, y no les cuentas de donde eres. Sabes, que los encuentro desarraigados, sin una identidad... Claro, si nosotros como familias no hacemos que los niños sepan del Ecuador [...] cómo quieres que se sientan cuando vienen aquí y empiezas a hacerles entender que vives en otro país, que tienes que aprender su idioma, por

⁶² Aquests tallers s'emmarquen en el projecte “Apropem l'Equador”, desenvolupat per l'ONG *Proyecto Local*.

⁶³ Seguint aquesta línia de col·laboracions entre associacions i ONG, en aquest cas es tractava d'un treball conjunt entre *Ecuador Llactacaru* i Entrepobles.

eso se sienten superdesarraigados los niños [...] venimos y les traemos, la base es alimentarlos, que tengan una vivienda [...] pero creo que desatendemos partes importantes como son estas.” (R., associació cultural)

Tot i que la iniciativa d'organitzar aquests tallers, parteix de la preocupació pel fet que els infants coneguin i valorin el seu origen, és important assenyalar que en cap cas es dirigeixen exclusivament als nens i nenes de famílies equatorianes. En tots els casos han assolit un objectiu més ampli i pretenen transmetre uns valors i coneixements que són propis de la cultura universal i que poden tenir repercussions positives en el conjunt de la societat:

“Ellos están aquí inmersos en una nueva cultura, la cual es suya, muchos han nacido aquí, pero también ellos tienen unas raíces de sus padres y es una parte complementaria de sus raíces, entonces pensamos que es muy importante, con el tiempo, poder lograr de cierta manera que en los colegios se pueda dar, digamos, un determinado día, digamos, una vez al mes, que los niños de tal país puedan compartir con los niños de aquí de donde vienen sus padres, de donde vienen sus abuelos, eso al final es una parte importante porque hay muchos problemas en este sentido, hay niños que menosprecian al otro porque es diferente o no es de su sitio, entonces en este sentido hay que trabajar mucho, es un tema muy delicado, al cual no se le está dando la debida importancia [...] hay que trabajar mucho para que la gente de quien dependen estas decisiones, con el tiempo se den cuenta de que esto es importante...” (S., associació ètnica)

Conclusions

En aquest treball ens hem apropat al teixit associatiu d'origen equatorià a l'àrea de Barcelona i el seu entorn. Hem constatat que es tracta d'un teixit ampli i plural, que reflexa clarament la diversitat interna de la població originària de l'Equador, podent tipificar l'existència d'associacions generalistes, de tipus local, de tipus ètnic, culturals, grups de dansa i esportives, combinant-se en molts casos diversos d'aquests perfils. L'evolució que ha seguit aquest teixit associatiu està vinculada a factors relacionats amb el moment migratori del col·lectiu equatorià i a condicionants i influències externes. Permet situar una etapa pionera de creació de les primeres associacions com a espais referencials de trobada; una etapa de creixement natural en la que la creació d'associacions es va caracteritzar per la diversificació en quant als seus perfils i finalitats; i, finalment, l'etapa més recent, en que s'ha produït un augment molt notori en el nombre d'associacions i s'han dut a terme uns processos federatius, tot i que el teixit en el seu conjunt no es presenta consolidat, articulat ni sòlid, tret del cas excepcional d'algunes associacions.

El funcionament intern de les associacions ha estat un dels punts centrals de l'anàlisi. Ens hem aturat en l'importantíssim problema de debilitat estructural i precarietat que tenen aquestes organitzacions i en les qüestions, sempre controvertides, de la representativitat i el liderat, introduint temes com ara les dificultats per a connectar amb la població, l'establiment d'una base social compromesa o la falta de participació més enllà del fet d'assistir a actes festius i esportius; problemes que, per altra banda, són comuns a molts altres sectors associatius. Un altre tema abordat ha estat el de les relacions establertes per part de les associacions. Sense poder fer generalitzacions per la complexitat que aquesta qüestió comporta en cada cas particular, hem apuntat la necessitat d'establir vincles i construir processos de cooperació que contribueixin vertaderament a l'enfortiment de les associacions, assenyalant la importància de l'àmbit local com a espai privilegiat per a les relacions associatives, que pot

propiciar la consolidació de les associacions d'origen immigrat alhora que la seva implicació en les dinàmiques barrials i ciutadanes.

Posteriorment, ens hem centrat en les representacions sobre el país d'origen generades per les associacions, temàtica que s'emmarca en la construcció i redefinició de les identitats en els espais transnacionals. L'anàlisi d'aquestes representacions s'ha centrat en els noms adoptats per les associacions, les celebracions del país d'origen, les danses tradicionals i l'elaboració/transmissió de referents sobre l'Equador i la cultura equatoriana. Hem vist que aquestes representacions desenvolupen la doble funció de donar un sentit de pertinença a un grup i de facilitar el reconeixement del mateix per part del conjunt de la societat. Hem assenyalat alguns dels factors que incideixen en la seva generació per al cas de la migració equatoriana, els quals remetent tant al país d'origen com al país d'acollida, i se situen tant en el present que vivim, com en determinats processos històrics de llarga durada. Una qüestió cabdal a tenir en compte en aquestes representacions és l'ambivalència que mostren entre l'afirmació d'una identitat comú per a tots els equatorians i la diversitat interna d'aquest país.

En l'anàlisi de les festivitats celebrades, hem assenyalat que cal tenir en compte el moment migratori en que es troba el col·lectiu, així com els espais que se li assignen, tant a nivell físic com simbòlic, per part de la societat receptora, sense oblidar el sentit pràctic a l'hora de transformar o adaptar determinades celebracions populars. Així mateix, hem anotat que actualment aquests esdeveniments s'adrecen a la població equatoriana, com ja era tradicional, però també s'obren al conjunt de la societat, el que implica la cerca d'un reconeixement i d'un espai propi en el nou context, així com la voluntat de que els fills i filles coneguin les seves arrels.

La importància dels grups de dansa, que es van fer presents en el conjunt del teixit associatiu des dels primers anys i han adquirit una importància creixent, convertint-se en les organitzacions més sòlides, ens ha portat a assenyalar els nous significats que assoleix la dansa tradicional, en tant que símbol nacional, en el context transnacional. Hem vist que aquests grups, per tradició, tendeixen a

presentar danses d'arrel andina que han estat prioritzades pel folklore nacional, però que existeix una tendència a incorporar coreografies de les diferents regions, amb l'objectiu meditat de representar la diversitat interna de l'Equador de forma més completa i compensada. També hem assenyalat que les danses tradicionals permeten visibilitzar al col·lectiu del qual sorgeixen, difondre la cultura d'origen i obtenir un reconeixement per part de la societat receptora, però que no obstant poden reforçar els estereotips i els essencialismes si els espais d'interacció social es limiten al terreny de les presentacions en festes i jornades interculturals.

Per completar l'anàlisi de les representacions nacionals, hem volgut esbossar uns apunts sobre l'elaboració i transmissió de referents sobre l'Equador i la cultura equatoriana, qüestió incipient que probablement adquirirà una importància més gran en els propers anys, depenent de la voluntat de mantenir un vincle per part de la població equatoriana com a col·lectiu i de les seves organitzacions, com també dels espais cedits des de la societat receptora per a l'expressió i la transmissió d'aquests referents. Hem vist que existeix una preocupació per part dels adults pel desconeixement del país i la cultura d'origen que mostren els infants, pel fet de no poder atendre a la transmissió d'uns referents nacionals i culturals, i pel contrast que presenta la pròpia experiència i la dels fills i filles en l'adquisició d'aquests referents. Ens hem fixat en algunes de les propostes que preconitzen determinades associacions al respecte, que fins al moment han pres la forma de tallers infantils, observant que no es dirigeixen de forma exclusiva als nens i nenes de famílies equatorianes, sinó han assolit un objectiu més ampli i es presenten com una aportació a la societat receptora en el seu conjunt.

Si observem les expectatives de treball que presenten les associacions que conformen el teixit associatiu d'origen equatorià, veiem que són molt àmplies i que tenen un gran potencial, orientant-se al propi col·lectiu, a la societat receptora en el seu conjunt, com també al país d'origen. De cara a la població equatoriana que desitgen representar, les associacions volen seguir constituint espais de referència, trobada i suport, facilitar la seva adaptació i defensar els

seus interessos. Tracten també de legitimar aquest col·lectiu i aconseguir un reconeixement del mateix, així com promocionar el país i la cultura d'origen en la societat receptora. Per altra banda, no deixen enrere el vincle amb el país d'origen i aspiren a contribuir a la millora de les condicions de vida amb les aportacions que puguin fer des d'aquí.

La possibilitat real de que les associacions generin propostes d'acord amb aquestes expectatives dependrà del suport que rebin, especialment pel que fa a les polítiques públiques per a la promoció de l'associacionisme, però sobretot de la seva pròpia capacitat per enfortir-se i consolidar-se. No obstant, la situació actual mostra que la major part de les associacions enfronta dificultats per poder dur a terme iniciatives continuades més enllà de l'organització d'esdeveniments puntuals. La debilitat estructural, la falta de mitjans tècnics i l'escàs temps de dedicació que poden aportar les persones que hi participen activament, constitueixen els principals obstacles per a la seva consolidació. Són poques les associacions que, amb grans dosis de voluntarisme i creativitat, aconsegueixen contrarestar aquestes dificultats. Normalment, es tracta de les que tenen un caire cultural i els grups de dansa, i estan dirigides per persones relativament joves, amb formació superior i que han adquirit experiència en temes de gestió sociocultural i organitzativa. De la mateixa manera, la creació de les federacions, que podria fer pensar en una certa solidesa i una creixent articulació del teixit, no ha generat fins al moment una major cohesió més enllà dels àmbits de cooperació més propers i habituals entre associacions.

A la situació descrita fins ara cal afegir, en els últims temps, el desgast d'energies que ha produït la instrumentalització de determinades associacions per part d'estructures i xarxes clientelars d'organitzacions polítiques equatorianes. Aquesta *politització* ha produït tensions i divisions en el conjunt del teixit associatiu. Ha provocat també la renúncia d'algunes dirigències que comptaven amb una llarga experiència i que practicaven un estil no polititzat ni partidista; les quals han deixat els seus càrrecs argumentant que l'associacionisme està desvirtuant els seus objectius originals. És probable que durant els propers anys, aquesta instrumentalització s'intensifiqui encara més degut als esdeveniments

electorals que tindran lloc. En aquest sentit, és important assenyalar que les associacions haurien de mantenir un marge d'independència respecte als governs i partits, tant del país d'origen com del país d'acollida, el que no exclou que puguin tenir posicionaments propis i plantejar reivindicacions de caire polític. Així mateix, cal recordar que la politització pot arribar a deslegitimar a l'associacionisme en el seu conjunt, reforçant la desconfiança cap a les associacions per part d'una bona part de la població d'origen equatorià.

Abans de finalitzar aquestes conclusions, anotem algunes recomanacions i suggeriments que, pensem, podrien contribuir a enfortir el teixit organitzatiu d'origen equatorià i a millorar la capacitat d'actuació de les associacions.

Buscar fórmules per a la millora i l'enfortiment de les associacions

No pretenem indicar fórmules màgiques que produeixin la millora i l'enfortiment de les associacions, però sí suggerir que les associacions avaluin la seva situació i busquin les estratègies adequades per millorar i enfortir-se a partir de la revisió i l'anàlisi d'una sèrie d'elements que són bàsics en el funcionament associatiu (com ara les finalitats, la base social, l'equip humà, les activitats, la comunicació, el finançament, els vincles establerts, etc.)

Això contribuiria a donar els primers passos per a superar la situació de feblesa organitzativa i precarietat que caracteritza aquest teixit i facilitaria l'obtenció de major suport institucional.

Buscar fórmules per connectar amb la població equatoriana

Les associacions haurien de tendir a establir relacions de confiança amb el col·lectiu al que desitgen representar, acostar-se a les seves inquietuds i atendre les seves necessitats amb la major eficàcia possible. Algunes associacions van generar serveis d'assessorament i de suport per a la població, centrats sobretot en la qüestió de la documentació, quan van ser necessaris. Actualment, la major part

de la població d'origen equatorià es troba en situació regularitzada, però és important seguir proporcionant informació i orientació en els temes que l'afecten de forma directa. L'organització o la millora dels serveis d'informació i orientació per part de les associacions, passa per l'establiment d'unes relacions de col·laboració més estretes amb les entitats i els serveis especialitzats als quals s'ha de derivar a les persones interessades.

Crear i/o millorar les instàncies de coordinació efectiva entre les associacions del teixit equatorià

Cal incrementar i millorar els mecanismes de coordinació entre les associacions que ja existeixen, i crear-ne de nous, a partir de la constatació d'uns objectius compartits. La coordinació i cooperació entre les associacions contribueix a donar major impuls i envergadura a les iniciatives i a neutralitzar certes rivalitats.

S'observa una tendència a centrar els processos federatius en curs en la creació d'estructures verticals, sense incidir massa en el fet que aquests processos han de basar-se en la solidesa i l'aprofundiment de les relacions horitzontals entre les organitzacions federades.

Establir vincles i canals de col·laboració i d'intercanvi amb altres sectors associatius

Més enllà del teixit associatiu equatorià en sí mateix i del teixit d'origen immigrat, és important que les organitzacions equatorianes estableixin vincles amb sectors associatius diversos, seguint criteris d'ubicació geogràfica (àmbit local o barrial on està ubicada una associació) i criteris d'interessos temàtics (centres d'interès o línies de treball particulars d'una associació: l'esport, la dansa tradicional, etc.).

L'establiment d'aquests canals de col·laboració pot ser fonamental per a superar les dificultats i limitacions que enfronten actualment les associacions equatorianes i propiciar el seu cohesionament amb el teixit associatiu general,

així com la seva implicació en les dinàmiques ciutadanes de treball conjunt. En la mateixa línia, les associacions equatorianes o del teixit immigrat en general, haurien de facilitar i fomentar la participació del seu col·lectiu d'origen en les pròpies associacions i també, als espais de participació comú del conjunt de la societat, objectiu bàsic en un context com l'actual, en el que no es produeix una convivència normalitzada i existeixen segregacions marcades en els espais d'interacció social. Val a dir que per a que totes aquestes relacions i sinèrgies es vagin establint cal comptar amb la voluntat i receptivitat dels diferents sectors associatius implicats, immigrants i autòctons.

Facilitar la participació de les dones en les associacions

Tot i que el teixit associatiu equatorià no compta actualment amb associacions de dones, les dones han tingut un paper fonamental en les associacions, tant si es tracta de les que han estat dirigents, com de les que, sense obtenir un reconeixement, han desenvolupat un treball invisible o han facilitat la participació dels homes (companys/marits) assumint majors responsabilitats en l'organització familiar. Així mateix, cal no oblidar la participació espontània de les dones en les xarxes informals, espais d'autoorganització que han tingut un paper molt important en la inserció i la millora de les condicions de vida de les famílies, especialment en els primers temps de la migració. Les escasses experiències de participació formal de les dones mostren el seu interès i necessitat de trobar espais propis a l'àmbit organitzatiu. Per això és important que les associacions donin suport i facilitin les condicions per a la participació de les dones.

Incidir en els grans temes clau per a la millora del col·lectiu

La debilitat estructural de les associacions ha impedit que generessin línies de treball estructurades i estables en qüestions que són bàsiques per a la millora del col·lectiu, com són els drets humans, socials i polítics, l'equitat de gènere i la violència masclista, el racisme i la discriminació, etc.

Les accions relatives a aquest tipus de qüestions que s'han portat a terme des del teixit associatiu, normalment, han estat una resposta immediata a fets concrets i s'han fet d'una forma molt discontinua que no ha generat un treball continuat.

Impulsar iniciatives de cooperació al país d'origen

Les associacions manifesten una gran inquietud per poder aportar iniciatives que facin possible la millora de les condicions de vida al país d'origen. No obstant, excepte en el cas de les que s'han especialitzat en l'organització de campanyes humanitàries, o de les que compten amb un vincle estable a les poblacions d'origen que gestiona les seves aportacions (especialment les de caràcter local i ètnic), les associacions tenen moltes dificultats per gestionar aquesta qüestió. La desconfiança de certes institucions, la falta de mitjans tècnics, el preu desmesurat del transport d'insums, etc., estan impeding la concreció d'iniciatives de cooperació amb el país d'origen.

Caldria que les associacions busquessin recursos informatius i formatius sobre les fórmules més adequades per concretar aquestes iniciatives de cooperació. En el mateix sentit, caldria aprofundir alguns vincles que ja existeixen entre associacions i ONG que desenvolupen projectes a Equador.

Bibliografia i fonts utilitzades

- Actis, Walter (2005), “Ecuatorianos/ecuatorianas en España: Inserción(es) en un mercado de trabajo segmentado”. A: Gioconda Herrera, M. Cristina Carrillo i Alicia Torres [Comps.], *Migración internacional ecuatoriana, transnacionalismo e identidades*. Quito, Flacso/Plan Migración, Comunicación y Desarrollo. Document PDF en línia: <[http://www.nodo50.org/ioe/ficheros_externos/Ecuatorianos_as%20en%20Espana.%20Insercion\(es\)%20en%20un%20mercado%20de%20trabajo%20segmentado_EcuInsLaboral.pdf](http://www.nodo50.org/ioe/ficheros_externos/Ecuatorianos_as%20en%20Espana.%20Insercion(es)%20en%20un%20mercado%20de%20trabajo%20segmentado_EcuInsLaboral.pdf)> [consulta: 13 Oct. 2008]
- Appadurai, Arjun (1999), “Soberanías sin territorialidad. Notas para una geografía postnacional”. *Nueva Sociedad*, nº 163. Caracas, Fundación Friedrich Ebert (pp. 38-64). Document PDF en línia: <http://www.nuso.org/upload/articulos/2799_1.pdf> [consulta: Sep. 2008]
- Artal Rodríguez, Carmen; Pascual de Sans, Àngels i Solana, Miguel (2006), *Trajectòries migratòries de la població estrangera a Catalunya. Les poblacions marroquina, ecuatoriana i pakistanesa*. Barcelona, Departament de Geografia, Grup de Recerca sobre Migracions, UAB. Document PDF en línia: <<http://geografia.uab.es/migracions/cat/trajectories.pdf>> [consulta: 13 Sep. 2007]
- Associació Catalana-Ecuatoriana de Negocis (2008), *Sitio web*. En línia: <<http://acenecuador.org>> [consulta: Nov. 2008]
- Ayala Mora, Enrique [Ed.] (1989-1994), *Nueva historia del Ecuador*. Quito, Corporación Editora Nacional/Grijalbo Ecuatoriana, 15 vols.
- Caiza, Ramiro (2008), *Voces inconclusas. Ecuatorianos en Catalunya*. Barcelona, Gráficas 92, S.A.
- Casa de la Cultura Ecuatoriana “Benjamín Carrión” (2008), *Sitio web*. En línia: <<http://cce.org.ec>> [consulta: Oct. 2008]
- Casey, John (1997), “Les associacions i la integració dels immigrants estrangers”. *Revista Catalana de Sociologia*, nº 6. Barcelona, Ass. Catalana Sociologia (pp. 9-22)

- CCOO/CONC (2005), *Immigració: La festa, identitat i integració*. Intervencions del debat celebrat en la “8ª Setmana Social de CCOO de les Terres de Lleida” el 27 d'abril de 2005. Lleida, CCOO.
- Cortez, David (2004), “Los discursos de ‘ecuatorianidad’ en revistas de inmigrantes”. *Revista Aportes Andinos*, nº 12, II Conferencia regional “Migración, desplazamiento forzado y refugio”. Quito, Universidad Andina “Simón Bolívar”. Document HTML en línia: <<http://www.uasb.edu.ec/padh/revista12/migracion/ponencias/david%20cortez.htm>> [consulta: Ago. 2008]
- Crespo, Rafael (1997 A), “Cultura d’origen i cultura de migració”. A: Maluquer, E. [Dir.], *II Informe sobre immigració i treball social*. Barcelona, Diputació de Barcelona (pp. 47-61)
- Crespo, Rafael (1997 B), “Associacionisme immigrant”. A: Maluquer, E. [Dir.], *II Informe sobre immigració i treball social*. Barcelona, Diputació de Barcelona (pp. 327-361)
- Cruz Zúñiga, Pilar (2004), “Sociedad local y migración: Ecuatorianos en España, el caso de Vera en Almería”. *Revista Aportes Andinos*, nº 12, II Conferencia regional “Migración, desplazamiento forzado y refugio”. Quito, Universidad Andina “Simón Bolívar”. Document HTML en línia: <<http://www.uasb.edu.ec/padh/revista12/migracion/ponencias/pilar%20cruz.htm>> [consulta: Oct. 2008]
- Cuadras, Antoni [Dir.] (2004), *Les condicions de vida de la població d’origen no comunitari a Catalunya*. Barcelona, Institut d’Estudis Regionals i Metropolitans.
- Duany, Jorge (2002), “Nación, migración, identidad. Sobre el transnacionalismo: a propósito de Puerto Rico”. *Nueva Sociedad*, nº 178. Caracas, Fundación Friedrich Ebert (pp. 56-69). Document PDF en línia: <http://www.nuso.org/upload/articulos/3042_1.pdf> [consulta: Des. 2008]

- Essomba, Miquel Àngel i Sánchez, Begoña (2003), “Associacionisme, participació Ciutadana i immigració. Realitat, polítiques i propostes”. A: Jordi Guillot, [Dir.], *Ciutats i persones. Immigració i poders locals*. Barcelona, ICPS-UAB (pp. 281-300)
- Esvertit i Cobes, Natàlia (2006), “La Academia Hispano-Ecuatoriana de Barcelona: un proyecto ecuatorianista en Cataluña (1927-1938)”. *Kipus. Revista Andina de Letras*, nº 20. Quito, Universidad Andina “Simón Bolívar” (pp. 49-71)
- Fresneda, Javier (2001), “Redefinición de las relaciones familiares en el proceso migratorio ecuatoriano a España”. *Migraciones Internacionales*, vol. 1, nº 1. México, El Colegio de la Frontera Norte (pp. 135-144). Document HTML en línia: http://www.colef.mx/migracionesinternacionales/Volumenes/vol1_num1/redefiniciones.htm [consulta: Nov. 2008]
- García Olsina, Francisco (2002), *Inmigrantes. Participación y acción colectiva. El caso de la asociación Ecuador Llacarú en Barcelona. Memoria de investigación*. Barcelona, Departament d'Antropologia Cultural i Història d'Amèrica i Àfrica, Universitat de Barcelona.
- Garreta, Jordi (1998), “Minories ètniques, associacionisme i integració sociocultural”. *Papers. Revista de Sociologia*, nº 56. Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona (pp. 197-230). Document PDF en línia: <http://ddd.uab.es/pub/papers/02102862n56p197.pdf> [consulta: Des. 2007]
- Garreta, Jordi (2003), *La integración sociocultural de las minorías étnicas. Gitanos e inmigrantes*. Barcelona, Ed. Anthtropos.
- Gómez Ciriano, Emilio José (2000), “«Enseñándome no más...» Estrategias de supervivencia e inserción de los inmigrantes ecuatorianos en la Comunidad de Madrid”. *OFRIM. Suplementos*, nº 7. Madrid, Oficina Regional para la Inmigración de la Comunidad de Madrid (pp. 209-225)

- Gómez Ciriano, Emilio José (2001), “Ecuatorianos en España: historia de una inmigración reciente”. *Ecuador Debate*, nº 54. Quito, CAAP. Document HTML en línia: <<http://www.dlh.lahora.com.ec/paginas/debate/paginas/debate364.htm>> [consulta: Gen. 2008]
- Gómez Ciriano, Emilio José; Tornos Cubillo, Andrés; Colectivo IOE (2007), *Ecuatorianos en España. Una aproximación sociológica*. Madrid, MTAS/Observatorio Permanente de la Inmigración. Document PDF en línia: <<http://extranjeros.mtas.es/es/ObservatorioPermanenteIntegracion/Publicaciones/archivos/ECUATORIANOS-2.pdf>> [consulta: Gen. 2008]
- González Leal, Miguel A. (2004), “Les organitzacions d’immigrants equatorians a Catalunya”. A: FCONGD, *Relacions Sud-Nord 2003. Què fem a Catalunya*. Barcelona, Federació Catalana d’ONG per al Desenvolupament (pp. 181-185)
- Identidad cultural ecuatoriana sin fronteras (2008), *Sitio web*. En línia: <<http://www.identidadculturalecuatoriana.org>> [consulta: Sep. 2008]
- IDESCAT (2007), “Estrangers amb autorització de residència per país de nacionalitat. Províncies i Catalunya. 2007”. Institut d’Estadística de Catalunya. Base de dades en línia: <<http://www.idescat.cat/dequavi/?TC=444&V0=1&V1=11>> [consulta: Sep. 2007]
- Iturralde Nieto, Gabriela (2002), *Trayectorias migratorias y gestión de la vida cotidiana. Memoria de Investigación*. Barcelona, Departament d’Antropologia Cultural i Història d’Amèrica i Àfrica, Universitat de Barcelona.
- Kennett, Chris; Cerezuela, Berta; Sagarzazu, Itxasne i Correa, Raquel (2008), “El paper de l’esport en la integració de la població adulta estrangera immigrada a Catalunya”. A: Secretaria per a l’Immigració, *Recerca i immigració*. Barcelona, Generalitat de Catalunya (pp. 82-101). Document PDF en línia: <http://www.gencat.cat/benestar/immi/pdf/Recerca_i_immigracio_1.pdf> [consulta: 5 Sep. 2008]

- Mallouh Verdeal, Raquel (2001), *Exploración bibliográfica sobre Ecuador y la situación de inmigrantes ecuatorianos en España*. Madrid, Plan Migración, Comunicación y Desarrollo Ecuador-España, informe nº 3. Document PDF en línea: <http://www.nodo50.org/ioe/ficheros_externos/Exploracion%20bibliografica%20sobre%20Ecuador%20y%20la%20situacion%20de%20inmigrantes%20ecuatorianos%20en%20Espana_Ecuador-Informe3.PDF> [13 Oct. 2008]
- Martín Pérez, Alberto (2004), “Las asociaciones de inmigrantes en el debate sobre las nuevas formas de participación política y de ciudadanía: Reflexiones sobre algunas experiencias en España”. *Migraciones*, nº 15. Madrid, Universidad Pontificia de Comillas (pp. 113-143)
- Menéndez-Carrión, Amparo (1986), *La conquista del voto en el Ecuador: De Velasco a Roldós*. Quito, Corporación Editora Nacional.
- Montes del Castillo, Ángel (2000), “Inmigración y cultura. Quichua del Cañar en el campo de Totana”. *Sociedad y Utopía. Revista de Ciencias Sociales*, nº 16. Salamanca, Universidad Pontificia de Salamanca (pp. 281-290)
- Moraes Mena, Natalia (2008), “La nación más allá del territorio nacional. Nacionalismo a distancia de migrantes uruguayos en España”. *Gazeta de Antropología*, nº 24. Granada, Universidad de Granada. Document HTML en línea: <http://www.ugr.es/~pwlac/G24_06Natalia_Moraes_Mena.html> [consulta: 20 Jun. 2008]
- Morales, Lourdes (2007), “Inmigrantes andinos en Madrid: Sus danzas y sus músicas tradicionales”. *Revista Electrónica Complutense de Investigación en Educación Musical*, vol. 4, nº 1. Madrid, Universidad Complutense. Document PDF en línea: <<http://www.ucm.es/info/reciem/v4n1.pdf>> [consulta: 13 Jul. 2008]
- Morell Blanch, Antonio (2005), “El papel de las asociaciones de inmigrantes en la sociedad de acogida: cuestiones teóricas y evidencia empírica”. *Migraciones*, nº 17. Madrid, Universidad Pontificia de Comillas (pp. 111-142)

- Moreras, Jordi (1999), "Multiculturalismo y política cultural. El espectáculo de la diferencia". A: Hernando de Larramendi, Miguel i Arias, Juan Pablos (coords.), *Traducción, emigración y culturas*. Cuenca, Universidad de Castilla-La Mancha (pp. 133-144)
- Ndjoli Fernández, Alejandra (2006), "Migración, transnacionalismo y movilización social. Un estudio de caso: Las asociaciones Ecuador-Llactacarú". A: *Encuentro de Latinoamericanistas Españoles: Viejas y nuevas alianzas entre América Latina y España*. Santander. Document PDF en línia: <http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/10/30/68/PDF/Ndjoli_1_.pdf> [consulta: 20 Jun. 2008]
- Observatori del Tercer Sector (2006), *Directori d'entitats de persones immigrades a Espanya*. Barcelona. Obra Social de la Fundació "La Caixa".
- Observatori del Tercer Sector (2007), *Eines de millora per a entitats de persones immigrades. Model de diagnosi*. Barcelona, OTS/Generalitat de Catalunya. Document PDF en línia: <http://www.tercersector.org.es/pdf/publicacions/2008-07_Eines%20per%20entitats%20de%20persones%20inmigrades.pdf> [consulta: 5 Sep. 2008]
- Ospina, Pablo (1996), "Imaginarios nacionalistas: historia y significados nacionales en el Ecuador, siglos XIX y XX". *Procesos. Revista Ecuatoriana de Historia*, nº 9. Quito, UASB/TEHIS (pp. 111-124)
- Pedone, Claudia (2006), *De l'Ecuador a Catalunya: El paper de la família i les xarxes migratòries*. Barcelona, Fundació Jaume Bofill/Editorial Mediterrània, Col·lecció "Polítiques" nº 52.
- Pereda, Carlos i de Prada, Miguel Ángel (2002), *Ecuatorianos en Barcelona*. Madrid, Colectivo IOE. Document PDF en línia: <http://www.nodo50.org/ioe/ficheros_externos/Ecuatorianos%20en%20Barcelona_Ecuador-Informe6.PDF> [consulta: 8 Oct. 2007]

- Pereda, Carlos; de Prada, Miguel Ángel; Actis, Walter (2001), *Las remesas de los inmigrantes ecuatorianos. Funcionamiento y características de las agencias de envío de dinero en España*. Madrid, Plan Migración, Comunicación y Desarrollo Ecuador-España, informe nº 1. Document PDF en línia:
<http://www.nodo50.org/ioe/ficheros_externos/Las%20Remesas%20de%20los%20inmigrantes%20ecuatorianos.%20Funcionamiento%20y%20caracteristicas%20de%20las%20agencias%20de%20envio%20de%20dinero%20en%20Espana_Ecuador.Informe1.pdf> [consulta: 13 Oct. 2008]
- Quintero, Rafael i Silva, Erika (1995), *Ecuador. Una nación en ciernes*. Quito, Editorial Universitaria, 3 vols.
- Salvadó, Antoni (2003), “La situació social de l’immigració a Catalunya”. A: Guillot, Jordi [Dir.], *Ciutats i persones. Immigració i poders locals*. Barcelona, ICPS/UAB (pp. 15-38)
- San Martín, Josep (2008), “Capital social, expectatives i ideologia de la població immigrada”. A: VVAA, *Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya*. Barcelona, Fundació Bofill/Institut d’Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (pp. 163-193).
- SIISE (2008), *Sitio web del Sistema Integrado de Indicadores Sociales del Ecuador (SIISE)*. En línia: <<http://www.siise.gov.ec>> [consulta: Sep. 2008]
- Silva, Erika (1992), *Los mitos de la ecuatorianidad. Ensayo sobre la identidad nacional*. Quito, Ed. Abya Yala.
- Sintés, Elena (2008), “Pràctiques culturals i de lleure de la població immigrada”. A: VVAA, *Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya*. Barcelona, Fundació Bofill/Institut d’Estudis Regional i Metropolitans de Barcelona (pp.137-162)
- Sipi, Remei (2000), “Las asociaciones de mujeres: ¿agentes de integración social?”. *Papers. Revista de sociologia*, nº 60. Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona (pp. 355-364). Document PDF en línia:
<<http://ddd.uab.es/pub/papers/02102862n60p355.pdf>> [consulta: 9 Sep. 2008]

- Sipi, Remei (2002), “Las organizaciones de colectivos del Sur”. A: FCONGD, *Relacions Sud-Nord 2001. Què fem a Catalunya*. Barcelona, Federació Catalana d’ONG per al Desenvolupament (pp. 167-173)
- Veredas Muñoz, Sonia (2003), “Las asociaciones de inmigrantes en España. Práctica clientelar y cooptación política”. *Revista Internacional de Sociología*, nº 36. Madrid, CSIC (pp. 207-225)
- Veredas Muñoz, Sonia (2004), “Factores condicionantes de la movilización étnica entre la población inmigrada extracomunitaria”. *Papers. Revista de Sociologia*, nº 72. Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona (pp. 87-111). Document PDF en línia: <<http://ddd.uab.es/pub/papers/02102862n72p87.pdf>> [consulta: 22 Feb. 2008]
- Vidal, Pau (2007), “Especificitats de les associacions de persones immigrades”. II Jornada de l’associacionisme d’origen immigrat a Catalunya celebrada el 15 de Desembre de 2007. Barcelona, Observatori del Tercer Sector. Document PDF en línia: <http://www.tercersector.net/pdf/recerques/2007-12_especificitats_gestio%20_ass_inmigrantes.pdf> [consulta: 31 Des. 2007]
- Vivim Junts (2008), “L’esport, eina d’integració”. Suplement *Vivim Junts*, nº 2. Barcelona, Secretaria per a la Immigració de la Generalitat de Catalunya (p. 2)
- VVAA (2003), *Debats d’immigració a Catalunya. Aportacions de la societat civil*. Barcelona, Secretaria d’Immigració de la Generalitat de Catalunya.
- VVAA (2004), *La immigració a debat: diversitat i participació*. Barcelona, Fundació Jaume Bofill.
- Wong, Ketty (2005), “La nacionalización del pasillo ecuatoriano a principios del siglo XX”. A: *Actas del III Congreso Latinoamericano de la Asociación Internacional para el Estudio de la Música Popular*. Document HTML en línia: <<http://www.hist.puc.cl/historia/iaspmpla.html>> [consulta: 1 Des. 2008]
- Xarxa d’Immigració (2005). *Jornades d’associacionisme d’origen immigrat*. En línia: <<http://www.xarxaimmigracio.cat/2005/>> [consulta: Gen. 2008]

- Xarxa d'Immigració (2007). *II Jornades de l'associacionisme d'origen immigrat a Catalunya*. En línia: <<http://www.xarxaimmigracio.cat>> [consulta: Gen. 2008]

Publicacions periòdiques específiques consultades

- *Huellas. Boletín de la Asociación Ecuador Llacarú*
- *Latino*
- *Latinomérica Exterior*
- *Revista Panamericana. Semanario de la Comunidad de Ecuatorianos en España*
- *Vivim Junts*

Annexos

Annex 1: Cens d'associacions i federacions equatorianes actives

Relació de fitxes

Agrupación de Danzas Folklóricas del Ecuador “Renacer”	113
Asociación Catalano Ecuatoriana para la Integración y el Bienestar.....	114
Asociación Ciudadanos del Mundo en Cataluña “Siglo XXI”	115
Asociación Cultural “Runa Pacha”	116
Asociación Cultural y Deportiva “Nueva Generación”	117
Asociación de Artistas Ecuatorianos en Cataluña.....	118
Asociación de Deportistas Latinoamericanos de Cataluña.....	119
Asociación de Ecuatorianos “Cristóbal Colón”	120
Asociación de Ecuatorianos de Cardedeu.....	121
Asociación de Ecuatorianos de L’Hospitalet.....	122
Asociación de Ecuatorianos de Manresa.....	123
Asociación de Ecuatorianos de Santa Coloma de Gramanet.....	124
Asociación de Ecuatorianos del Vallès Oriental.....	125
Asociación de Ecuatorianos en Cataluña.....	126
Asociación de Ecuatorianos en Cataluña-Comarca de Osona.....	127
Asociación de Ecuatorianos Jipijapenses Residentes en Cataluña.....	128
Asociación de Ecuatorianos Residentes en el Maresme.....	129
Asociación de Emprendedores Ecuatorianos en Cataluña.....	130
Asociación de Inmigrantes “Sin Fronteras”	131
Asociación de Jóvenes Ecuatorianos en Cataluña.....	132
Asociación Deportiva Balzar.....	133
Asociación Saihua.....	134

Asociación Social Cultural Deportiva de Ecuatorianos en Sant Feliu de Llobregat.....	135
Asociación Sociocultural Andina “Kichwas”.....	136
Asociación Sociocultural de Ecuatorianos Residentes en Montcada i Reixac.....	137
Asociación Sociocultural Ecuatoriana Catalana “A mi lindo Ecuador”.....	138
Asociación Sociocultural “General Eloy Alfaro”.....	139
Cañari.....	140
Casa de la Cultura Ecuatoriana “Benjamín Carrión” - Núcleo de Cataluña.....	141
CATEQUA per al desenvolupament.....	142
Ecuador Llactacarú.....	143
Fundación “Juan Pablo II”.....	144
Grupo de Proyección Folklórica “Tradiciones Ecuatorianas”.....	145
Identidad Cultural Ecuatoriana sin Fronteras.....	146
Red Otavalos On Line.....	147
Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura.....	148
Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña.....	149
Federación de Entidades Ecuatorianas en Cataluña.....	150

Annex 2: Fitxes de dades de les associacions i federacions

Agrupación de Danzas Folklóricas del Ecuador “Renacer”

Nom complet: Agrupación de Danzas Folklóricas del Ecuador “Renacer”	
Adreça: C. Andrés Vidal, 13, 3er 1 ^a	
Municipi: Sant Adrià del Besòs	CP: 08930
Telèfon: 93 381 06 61; 690 765 937	
E-mail: edwardbch@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2008	
Objectiu general: • Difusió de la cultura equatoriana a través de la dansa tradicional.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques (grup de dansa)

Asociación Catalano Ecuatoriana para la Integración y el Bienestar

Nom complet: Asociación Catalano Ecuatoriana para la Integración y el Bienestar (ACEIB)	
Adreça: C. Josep Tarradellas, 126-128, Ent. 1 ^a	
Municipi: Barcelona	CP: 08029
Telèfon: 93 231 42 42; 676 274 527	
E-mail: a_c_e_i_b@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://aceib.iespana.es	
Any/data de constitució: 2003	
Objectiu general: • Promoure la integració de la població d'origen equatorià. • Orientar i donar suport a la població equatoriana immigrada i al país d'origen.	Activitats principals: • Orientació • Campanyes i ajut humanitari (àmbit de la salut)

Asociación Ciudadanos del Mundo en Cataluña “Siglo XXI”

Nom complet: Asociación Ciudadanos del Mundo en Cataluña “Siglo XXI”	
Adreça: C. Travau, 44, 2on 3 ^a	
Municipi: Barcelona	CP: 08031
Telèfon: 667 301 399	
E-mail: gloriafutura@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Proporcionar orientació, acompanyament i suport social i psicològic en temes d'estrangeria, inserció laboral, etc. • Realitzar les celebracions pròpies del país d'origen.	Activitats principals: • Orientació • Culturals

Asociación Cultural “Runa Pacha”

Nom complet: Asociación Cultural “Runa Pacha”	
Adreça: C. Boqueria, 21, baixos	
Municipi: Barcelona	CP: 08002
Telèfon: 93 301 97 34; 626 362 305	
E-mail: runapacha1@yahoo.es	
Any/data de constitució: 2004	
Objectiu general: • Donar a conèixer la cultura kichwa a Catalunya. • Impulsar projectes de cooperació a Equador.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Codesenvolupament

Asociación Cultural y Deportiva “Nueva Generación”

Nom complet: Asociación Cultural y Deportiva “Nueva Generación”	
Adreça: C. Guillerries, 6, 1er 2 ^a	
Municipi: Barcelona	CP: 08012
Telèfon: 646 445 226; 625 387 763	
E-mail: mikerv2@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2008	
Objectiu general: • Afavorir la integració de la població d'origen equatorià. • Promoure el coneixement de la cultura equatoriana.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació

Asociación de Artistas Ecuatorianos en Cataluña

Nom complet: Asociación de Artistas Ecuatorianos en Cataluña	
Adreça: C. Aigües del Llobregat, 108, 2on 1 ^a	
Municipi: L'Hospitalet de Llobregat	CP: 08906
Telèfon: 680 636 834; 680 281 449	
E-mail: aso_artecucat006@hotmail.com ; javiermoran77@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2007	
Objectiu general: • Difondre l'art i la cultura equatoriana a Catalunya en totes les seves manifestacions, així com l'activitat dels artistes equatorians.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques

Asociación de Deportistas Latinoamericanos de Cataluña

Nom complet: Asociación de Deportistas Latinoamericanos de Cataluña	
Adreça: C. Antonio Machado, 24	
Municipi: Barcelona	CP: 08042
Telèfon: 692 163 504; 618 183 419	
E-mail: delia_2403@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Promoure i organitzar activitats esportives, especialment futbol.	Activitats principals: • Esportives

Asociación de Ecuatorianos “Cristóbal Colón”

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos “Cristóbal Colón”	
Adreça: C. Salou, 16, alts	
Municipi: Barcelona	CP: 08014
Telèfon: 679 308 680	
E-mail: manedu54@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2008	
Objectiu general: • Atendre les necessitats i donar suport a la població d'origen equatorià.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació

Asociación de Ecuatorianos de Cardedeu

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos de Cardedeu	
Adreça: C. Manuel Raspall, 101, 2on 2 ^a	
Municipi: Cardedeu	CP: 08440
Telèfon: 661 397 672	
E-mail: asodecar@hotmail.es	
Any/data de constitució: 2008	
Objectiu general: • Afavorir la integració de la població d'origen equatorià. • Promoure el coneixement de la cultura equatoriana.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació • Formació

Asociación de Ecuatorianos de L'Hospitalet

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos de L'Hospitalet	
Adreça: C. Rosa de Alejandría, 25, 1er 3ª	
Municipi: L'Hospitalet de Llobregat	CP: 08906
Telèfon: 696 425 183; 93 437 66 42	
E-mail: eduardo_arroba@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2007	
Objectiu general: • Donar suport a la població equatoriana. • Promoure la seva integració. • Facilitar la inserció laboral dels joves equatorians.	Activitats principals: (confirmar entrevista) • Culturals • Esportives • Assessorament jurídic

Asociación de Ecuatorianos de Manresa

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos de Manresa	
Adreça: C. Priorat, 2, 3er 1 ^a	
Municipi: Manresa	CP: 08243
Telèfon: 618 404 976	
E-mail: rodolecua@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2006	
Objectiu general: • Afavorir la integració de la població d'origen equatorià. • Promoure el coneixement de la cultura equatoriana.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació

Asociación de Ecuatorianos de Santa Coloma de Gramanet

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos de Santa Coloma de Gramanet	
Adreça: C. Wagner, 19 (Centre Cívic Fondo)	
Municipi: Santa Coloma de Gramanet	CP: 08923
Telèfon: 93 519 12 31; 606 533 066	
Any/data de constitució: 2007	
Objectiu general: • Donar suport a la població d'origen equatorià i facilitar la seva integració social, especialment dels joves.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació • Campanyes humanitàries a Equador

Asociación de Ecuatorianos del Vallès Oriental

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos del Vallès Oriental	
Adreça: C. Frederic Marés, 51, baixos	
Municipi: Llinars del Vallès	CP: 08450
Telèfon: 600 565 469	
E-mail: vazquez59_jose@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2004	
Objectiu general: • Ser un espai de trobada per a la població equatoriana. • Dur a terme obres socials a Equador.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació • Obres socials

Asociación de Ecuatorianos en Cataluña

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos en Cataluña	
Adreça: C. Antonio Machado, 24	
Municipi: Barcelona	CP: 08042
Telèfon: 627 600 228	
E-mail: aso_ecu_cata_bcn@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.ecuatorianosencatalunya.com	
Any/data de constitució: 1993	
Objectiu general: • Ser un espai de referència i de suport per a la població equatoriana. • Facilitar la seva adaptació a Catalunya. • Donar a conèixer l'Equador i la cultura equatoriana a Catalunya.	Activitats principals: • Culturals • Acollida i orientació • Formació

Asociación de Ecuatorianos en Cataluña-Comarca de Osona

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos en Cataluña-Comarca de Osona	
Adreça: Carretera La Guixa, 19, 1er 1ª	
Municipi: Vic	CP: 08500
Telèfon: 93 885 23 14; 620 482 820; 626 975 709	
E-mail: aecconvic@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2006	
Objectiu general: • Suport a la població d'origen equatorià a Osona. • Desenvolupament de projectes de cooperació a Equador.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació • Codesenvolupament

Asociación de Ecuatorianos Jipijapenses Residentes en Cataluña

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos Jipijapenses Residentes en Cataluña	
Adreça: C. Almadén, 1, 1er 3ª	
Municipi: L'Hospitalet de Llobregat	CP: 08901
Telèfon: 646 600 432	
E-mail: santi89_77@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2003	
Objectiu general: • Unir als equatorians originaris de Jipijapa. • Proporcionar-lis orientació i suport.	Activitats principals: • Esportives • Acollida i orientació • Ajuda mútua

Asociación de Ecuatorianos Residentes en el Maresme

Nom complet: Asociación de Ecuatorianos Residentes en el Maresme	
Adreça: C. Dr. Fleming, 2, 1er B	
Municipi: Pineda de Mar	CP: 08397
Telèfon: 669 57 97 39; 93 766 57 51; 680 23 57 48	
E-mail: opalyeneva@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2008 (en procés)	
Objectiu general: • Donar suport a la població d'origen equatorià. • Desenvolupar obres socials a Equador	Activitats principals:

Asociación de Emprendedores Ecuatorianos en Cataluña

Nom complet: Asociación de Emprendedores Ecuatorianos en Cataluña	
Adreça: C. Irlanda, 113, 3er 2ª	
Municipi: Santa Coloma de Gramenet	CP: 08923
Telèfon: 645 497 486	
E-mail: pmartinez@empresarios.com	
Any/data de constitució: 2006	
Objectiu general: • Proporcionar orientació i formació a persones que han desenvolupat experiències empresarials a Catalunya i es plantegen retornar a Equador amb un projecte empresarial.	Activitats principals: • Orientació • Formació

Asociación de Inmigrantes “Sin Fronteras”

Nom complet: Asociación de Inmigrantes “Sin Fronteras”	
Adreça: Rambla Francesc Macià, 189 (Centre Cívic President Macià)	
Municipi: Terrassa	CP: 08226
Telèfon: 696 298 560; 93 191 02 64	
E-mail: asosinfronteras@hotmail.com ; diana_dominguez@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Donar suport a la població immigrada. • Promoure el coneixement de les seves cultures d'origen.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació

Asociación de Jóvenes Ecuatorianos en Cataluña

Nom complet: Asociación de Jóvenes Ecuatorianos en Cataluña	
Adreça: Av. Meridiana, 586, baixos 4ª	
Municipi: Barcelona	CP: 08030
Telèfon: 691 564 585; 629 606 435	
E-mail: aso_jov_ecu@hotmail.com ; jovecujovecu@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.jovecu.org	
Any/data de constitució: 2008	
Objectiu general: • Promocionar els infants i joves equatorians. • Defensar els seus drets. • Impulsar la seva formació i inserció laboral.	Activitats principals: • Culturals • Orientació • Formació

Asociación Deportiva Balzar

Nom complet: Asociación Deportiva Balzar	
Adreça: C. Pins, 12, 2on	
Municipi: L'Hospitalet	CP: 08905
Telèfon: 658 554 259; 620 291 285; 658 397 265	
E-mail: ajvc_3000@hotmail.com ; asobalzar@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Ser un espai de referència pels equatorians originaris de Balzar. • Donar suporta la població d'origen equatorià. • Facilitar la seva integració social.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació • Codesenvolupament

Asociación Saihua

Nom complet: Asociación Saihua (Sentimiento Andino Internacional Humano Artístico)	
Adreça: C. Jaén, 12, 2on 1 ^a	
Municipi: Barcelona	CP: 08012
Telèfon: 680 396 754; 699 742 757	
E-mail: jbenitezlopez@hotmail.com ; tapiarey@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.gratisweb.com/saihua	
Any/data de constitució: 2001	
Objectiu general: • Difondre la cultura equatoriana mitjançant la dansa tradicional.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques (grup de dansa) • Formació (àmbit cultural i folklòric)

Asociación Social Cultural Deportiva de Ecuatorianos en Sant Feliu de Llobregat

Nom complet: Asociación Social Cultural Deportiva de Ecuatorianos en Sant Feliu de Llobregat	
Adreça: C. Iglesia, 10, baixos	
Municipi: Sant Feliu de Llobregat	CP: 08980
Telèfon: 629 960 399	
E-mail: asess@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2004	
Objectiu general: • Afavorir la integració de la població d'origen equatorià. • Promoure el coneixement de la cultura equatoriana.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació • Codesenvolupament

Asociación Sociocultural Andina “Kichwas”

Nom complet: Asociación Sociocultural Andina “Kichwas”	
Adreça: Passeig Urrutia, 102, 1º 3ª	
Municipi: Barcelona	CP: 08031
Telèfon: 620 164 261; 656 430 670	
E-mail: kichwasandina@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2007	
Objectiu general: • Donar a conèixer la cultura kichwa a Catalunya. • Impulsar projectes de cooperació a Equador.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques (grup de dansa) • Esportives • Codesenvolupament

Asociación Sociocultural de Ecuatorianos Residentes en Montcada i Reixac

Nom complet: Asociación Sociocultural de Ecuatorianos Residentes en Montcada i Reixac (ASERM)	
Adreça: Camí Antic de Sant Cugat, 3, 1er 2 ^a	
Municipi: Montcada i Reixac	CP: 08110
Telèfon: 639 505 602	
E-mail: aserm2005@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://aserm.montcada.cat	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Promoció i difusió de la cultura equatoriana.	Activitats principals: • Culturals • Socials (servei “Mamá Canguro”) • Esportives • Orientació • Codesenvolupament

Asociación Sociocultural Ecuatoriana Catalana “A mi lindo Ecuador”

Nom complet: Asociación Sociocultural Ecuatoriana Catalana “A mi lindo Ecuador”	
Adreça: Pl. dels Nens, 3, esc. 1 ^a , 2on 4 ^a	
Municipi: Rubí	CP: 08191
Telèfon: 93 588 61 57; 692 976 289	
E-mail: rosa_bosquez@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2006	
Objectiu general: • Promoció de la cultura equatoriana a Rubí i integració social de la població d'origen equatorià a través d'activitats socioculturals i esportives.	Activitats principals: • Culturals • Esportives • Orientació

Asociación Sociocultural “General Eloy Alfaro”

Nom complet: Asociación Sociocultural “General Eloy Alfaro”	
Adreça: Passeig Estruch, 2, 1er	
Municipi: Sant Just Desvern	CP: 08960
Telèfon: 659 287 648; 676 522 235	
E-mail: asocgraleloyalfaro@yahoo.es	
Any/data de constitució: 2006	
Objectiu general: • Difondre la cultura equatoriana. • Reivindicar la figura i el llegat d'Eloy Alfaro.	Activitats principals: • Culturals • Cíviques

Cañari

Nom complet: Cañari	
Adreça:	
Municipi: Girona	CP:
Telèfon: 652 403 822; 600 077 678	
E-mail: canari-grupoandino@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://usuarios.lycos.es/canariandino	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Investigar i interpretar la música andina, especialment folklore equatorià.	Activitats principals: • Artístiques (grup de música)

Casa de la Cultura Ecuatoriana “Benjamín Carrión” - Núcleo de Catalunya

Nom complet: Casa de la Cultura Ecuatoriana “Benjamín Carrión” - Núcleo de Catalunya	
Adreça: C. Teatre, 2 (Amics de les Arts i Joventuts Musicals de Terrassa)	
Municipi: Terrassa	CP: 08221
Telèfon: 699 313 283	
E-mail: poetarami@hotmail.com	
Any/data de constitució: 2005	
Objectiu general: • Promoure i difondre els valors de la cultura equatoriana a l'exterior. • Crear, investigar i publicar el pensament dels treballadors de la cultura equatoriana a Catalunya. • Contribuir a la convivència i integració pacífica i fraterna dels pobles.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques

CATEQUA per al desenvolupament

Nom complet: CATEQUA per al desenvolupament	
Adreça: Carretera Montcada, 200, baixos (local comercial)	
Municipi: Terrassa	CP: 08223
Telèfon: 93 783 42 84	
E-mail: catequa@hotmail.com	
Horari d'atenció: 10-14 i 17-19h. (dilluns a dissabte)	
Any/data de constitució: 2001	
Objectiu general: • Facilitar l'apropament i el coneixement mutu entre els Municipis de Terrassa i Otavalo. • Impulsar projectes de desenvolupament a Otavalo, en els àmbits de la salut i de l'educació.	Activitats principals: • Culturals • Cooperació al desenvolupament

Ecuador Llactacaru

Nom complet: Ecuador Llactacaru. Asociación de Inmigrantes Ecuatorianos en Catalunya para la Solidaridad y la Cooperación.	
Adreça: C. Aritjols, 26, sobreàtic	
Municipi: Barcelona	CP: 08016
Telèfon: 652 201 456; 699 742 758	
E-mail: aritjols3@yahoo.es ; jeffbarreno@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.llacta.org/organiz/llactacaru	
Any/data de constitució: 2001	
Objectiu general: • Mantenir els vincles identitaris amb l'Ecuador. • Generar projectes de desenvolupament al país d'origen i al d'acollida. • Enfortir el teixit associatiu dels immigrants a Catalunya i a l'Estat espanyol. • Fer arribar la veu de la població immigrada a les institucions catalanes i espanyoles.	Activitats principals: • Culturals • Orientació • Cooperació al desenvolupament

Fundación “Juan Pablo II”

Nom complet: Fundación “Juan Pablo II”	
Adreça: C. Deià, 3, local 2	
Municipi: Barcelona	CP: 08016
Telèfon: 93 354 49 61; 628 639 181	
E-mail: fundacionjuanpablosegundo@hotmail.com ; fundacionjuanpablosegundo@gmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.fundacion-juanpablosegundo.org	
Any/data de constitució: 1997 (a Equador); 2006 (a Catalunya)	
Objectiu general: • Impulsar la integració social de la població immigrada a través de l'esport. • Desenvolupar obres socials a l'Equador.	Activitats principals: • Esportives • Formació (àmbit esportiu) • Obres socials

Grupo de Proyección Folklórica “Tradiciones Ecuatorianas”

Nom complet: Grupo de Proyección Folklórica “Tradiciones Ecuatorianas”	
Adreça: Passeig Fabra i Puig, 274 (Centre Cívic Can Basté)	
Municipi: Barcelona	CP: 08031
Telèfon: 690 612 312; 605 978 466	
E-mail: folkdanza@yahoo.es	
Web/butlletí de difusió: http://www.tradicionesecuatorianas.es.tl	
Any/data de constitució: 2004	
Objectiu general: • Difondre les tradicions de l'Equador a través de la dansa.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques (grup de dansa)

Identidad Cultural Ecuatoriana sin Fronteras

Nom complet: Identidad Cultural Ecuatoriana sin Fronteras	
Adreça: C. Canigó, 94, esc. B, baixos 1 ^a	
Municipi: Barcelona	CP: 08031
Telèfon: 93 428 91 12; 616 272 411	
E-mail: identcultecu.s.f@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.identidadculturalecuatoriana.org	
Any/data de constitució: 2007	
Objectiu general: • Promoure i difondre la cultura equatoriana a través del seu folklore.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques (grup de dansa)

Red Otavalos On Line

Nom complet: Red Otavalos <i>On Line</i>	
Adreça: C. Nou de Sant Francesc, 15 (FEDELATINA)	
Municipi: Barcelona	CP: 08002
Telèfon: 626 362 305	
E-mail: otavalosonline@gmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.otavalosonline.com	
Any/data de constitució: 2007	
Objectiu general: • Ser un espai virtual pels otavalos que viuen a tot el món. • Fomentar i difondre la cultura kichwa a través de les noves tecnologies.	Activitats principals: • Culturals • Informatives

Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura

Nom complet: Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura (TEAC)	
Adreça: C. Finestrelles, 10, Àtic 1 ^a	
Municipi: Barcelona	CP: 08033
Telèfon: 679 248 151	
E-mail: teac_taller_ecu@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://ecuarte.iespana.es	
Any/data de constitució: 1996	
Objectiu general: • Recuperar, promoure i difondre la cultura equatoriana, per mitjà d'activitats educatives i artístiques.	Activitats principals: • Culturals • Artístiques (grup de dansa) • Formació (àmbit cultural i folklòric)

Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña

Nom complet: Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña (FAEC)	
Adreça: C. Antonio Machado, 24	
Municipi: Barcelona	CP: 08042
Telèfon: 627 600 228	
E-mail: fede_ecuatoriana_catalunya@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.ecuatorianosencatalunya.org	
Any/data de constitució: 2007	
Objectius generals: • Aglutinar les associacions equatorianes. • Canalitzar inversions i obres socials cap a l'Equador. • Promoure la participació social i política de la població immigrada en la societat receptora. • Donar a conèixer la cultura equatoriana i la diversitat del país a Catalunya.	

Federación de Entidades Ecuatorianas en Cataluña

Nom complet: Federación de Entidades Ecuatorianas en Cataluña (FEECAT)	
Adreça: C. Martorell, 37	
Municipi: L'Hospitalet de Llobregat	CP: 08904
Telèfon: 658 554 259; 669 585 610; 638 465 418	
E-mail: feecat@gmail.com ; ajcv_3000@hotmail.com	
Web/butlletí de difusió: http://www.feecat.org (en construcció)	
Any/data de constitució: 2007	
Objectius generals: • Constituir un espai compartit entre les associacions membres. • Ser un pont que faciliti l'apropament de la població immigrada a les diferents instàncies de la societat receptora. • Promoure la integració i la participació de la població immigrada, així com l'adquisició de compromisos de ciutadania en la societat receptora. • Modificar els estereotips negatius que prevaleixen sobre la població immigrada i positivitzar-los. • Donar a conèixer la cultura equatoriana i la diversitat del país a Catalunya.	

Annex 3: Entrevistes i contactes efectuats

Associacions entrevistades

- *Asociación Catalano-Ecuatoriana para la Integración y el Bienestar*
- *Asociación de Artistas Ecuatorianos en Cataluña*
- *Asociación de Ecuatorianos de L'Hospitalet*
- *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña*
- *Asociación de Ecuatorianos Jipijapenses Residentes en Cataluña*
- *Asociación de Jóvenes Ecuatorianos en Cataluña*
- *Asociación de Mujeres Trabajadoras Ecuatorianas (inactiva)*
- *Asociación Deportiva Balzar*
- *Asociación “Runa Pacha”*
- *Asociación Sociocultural Andina “Kichwas”*
- *Asociación Sociocultural “General Eloy Alfaro”*
- *Casa de la Cultura Ecuatoriana*
- *Fundación “Juan Pablo II”*
- *Otavalos On-line*
- *Saihua*
- *Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura*
- *Tradiciones Ecuatorianas*

Federacions entrevistades

- *Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña*
- *Federación de Entidades Ecuatorianas en Cataluña (Secretariat)*
- *Federación de Entidades Ecuatorianas en Cataluña (Presidència)*

Altres entitats entrevistades

- *Asociación Cultural Reyes y Reinas Latinos en Cataluña*
- Parròquia Mare de Déu de Lurdes (Poble Sec)
- 9 Barris Acull

Associacions contactades però no entrevistades

- *Agrupación de Danzas Folklóricas del Ecuador “Renacer”*
- *Asociación Ciudadanos del Mundo en Cataluña “Siglo XXI”*
- *Asociación Cultural y Deportiva “Nueva Generación”*
- *Asociación de Deportistas Latinoamericanos de Cataluña*
- *Asociación de Ecuatorianos “Cristóbal Colón”*
- *Asociación de Ecuatorianos de Cardedeu*
- *Asociación de Ecuatorianos de Manresa*
- *Asociación de Ecuatorianos de Santa Coloma de Gramenet*
- *Asociación de Ecuatorianos del Vallès Oriental*
- *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña-Comarca de Osona*
- *Asociación de Ecuatorianos “Mitad del Mundo” (inactiva)*

- *Asociación de Ecuatorianos Residentes en el Maresme*
- *Asociación de Emprendedores Ecuatorianos en Cataluña*
- *Asociación de Inmigrantes por la Patria (inactiva)*
- *Asociación de Inmigrantes “Sin Fronteras”*
- *Asociación Ecuador Llactacaru*
- *Asociación Ecuatoriana-Catalana de Emprendedores (inactiva)*
- *Asociación Social Cultural Deportiva de Ecuatorianos en Sant Feliu de Llobregat*
- *Asociación Sociocultural de Ecuatorianos Residentes en Montcada i Reixac*
- *Asociación Sociocultural Ecuatoriano-Catalana “A mi lindo Ecuador”*
- *Cañari*
- *CATEQUA per al Desenvolupament*
- *Identidad Cultural Ecuatoriana Sin Fronteras*

Annex 4: Guió d'entrevista

Persona entrevistada:

Càrrec o funcions que desenvolupa en l'associació:

Data:

Lloc:

Hora:

Temps de durada:

Sobre l'associació

- Definir, descriure l'associació
- Si s'escau, explicar el seu nom
- Origen de l'associació
- Procés que ha experimentat
- Situació actual (es troba en un moment fundacional, de consolidació, d'estancament, de crisi, de rodatge i continuïtat, etc.)
- Com es finança? (subvencions, quotes dels socis, donacions, altres)
- Compta amb treballadors assalariats?, funciona amb treball voluntari?, altres formes d'obtenció de recursos humans

Activitats que desenvolupa

- Descriure-les (activitats, serveis)
- Les activitats/serveis són obertes a qualsevol persona o limitades per als socis

(Veure quines activitats han posat a la fitxa de dades i ampliar les explicacions utilitzant la tipologia d'activitats)

(Si s'escau, utilitzar el curs del calendari anual per facilitar la descripció)

- Tipologia d'activitats:
 - Sòcioculturals:
 - Festives
 - De tipus religiós
 - De tipus regional
 - De tipus ètnic
 - Commemoracions cíviques (festes nacionals o regionals, dates històriques, fundacions de ciutats, etc.)
 - Celebracions pròpies del món contemporani (dia de la mare, dia de l'amor i l'amistat, *Halloween*, etc.)
 - Caire acadèmic/formal (Art, Humanitats, etc.)
 - Artístiques/folklòriques:
 - Nivell professional, o no?
 - Es tracta de música i dansa pròpia d'alguna regió en concret?
 - Amb quin tipus de públic connecten més? (equatorians, autòctons, etc.)
 - Com són aquests grups de música i dansa a Equador?
 - On estan més implantats?
 - Qui en participa i amb quines motivacions?
 - Tractar de veure trajectòries personals de participació

- Si s'escau, apuntar tema folklorització
- Esportives:
 - Quins esports practiquen o promouen?
 - Esports propis d'Equador (*Ecuavoley*, etc. s'ha anat deixant?)
 - Com s'organitzen per dur-los a terme? (esbrinar si és més o menys informal)
 - Es tracta d'activitats espontànies que han passat a estar organitzades?
 - On es duen a terme?
 - Esport femení: es practica, es fomenta?
 - Es participa en família? (activitats paral·leles per a mares o acompanyants)
 - Participació d'equatorians, llatinoamericans, autòctons...
 - Relació amb clubs i federacions locals
 - Segregació d'espais
 - Falta d'espais públics per fer esport
 - Veure d'esbrinar el perquè de la tendència a crear equips i competicions pròpies:
 - Raons econòmiques (preu de la inscripció, donacions d'equips)
 - Obstacles administratius (es troben amb dificultats per accedir i utilitzar les instal·lacions esportives municipals, informació que no els arriba o els arriba fora de temps)
 - Discriminacions en equips mixtes

- Components culturals (confiança per deixar els infants, ambient “entre compatriotes”, elements propis com ara el fet que en els esdeveniments esportius els equips tenen la seva madrina, etc.)
- Falta de temps o temps diferent per fer esport
- Equips esportius que els seus membres ja jugaven plegats a Equador i han donat continuïtat a l'equip a Catalunya (xarxes migratòries en l'esport)
- Acolliment i orientació: (esbrinar si és més o menys informal)
 - Quin tipus de demandes reben?
 - Com les gestionen?
 - Coordinació amb altres entitats i recursos socials, derivacions
- Ajuda mútua: (averiguar si és més o menys informal)
 - Si existeix, com s'organitza?
- Formació:
 - Quin tipus de formació?
 - Amb l'objectiu de promoure la inserció social i laboral dels equatorians membres?
 - Amb l'objectiu de reproduir la cultura d'origen?
- Cooperació al desenvolupament:
 - Quins projectes duen a terme?
 - A quins llocs del país?
 - Amb quines contraparts?

- Si no ho fan, què en pensen, voldrien iniciar projectes de co-desenvolupament en el futur?

Funcions que desenvolupa l'associació

- Espai de trobada per a la població d'origen equatorià (compartir i relacionar-se entre compatriotes, reproduir elements identitaris)
- Sensibilitzar i donar a conèixer la cultura equatoriana a tota la societat en conjunt

Representativitat

(Vincular amb dificultats per establir una base social, falta de participació, desconfiança d'una part de la població equatoriana)

- L'associació te la intenció de representar a la població equatoriana?
- Fins a quin punt és representativa, com es pot assegurar aquesta representativitat?
- Té l'aspiració de ser portaveu de la població equatoriana?
- Connecta bé amb la població equatoriana?
- Es veu qüestionada per sectors de la població equatoriana?

Interlocució

- L'associació desenvolupa una funció d'interlocució davant les administracions públiques i la societat en general, com a representant de la població equatoriana?
- Té un reconeixement/se sent reconeguda com a representant de la població equatoriana? (per part de l'administració/per part de la societat/per part de la població equatoriana mateixa)
- Veure de posar exemples d'accions i experiències en aquest sentit

Mediació

- L'associació fa un paper de pont i facilita la comunicació i la interrelació entre la societat en general i la població equatoriana en particular?
- Veure de posar exemples d'accions i experiències en aquest sentit

Creació de corrents d'opinió

- L'associació és vista com a referent per la població equatoriana?
- Desenvolupa un lideratge com a creadora de corrents d'opinió?
- Pot guiar les opinions de la població d'origen equatorià?

Les persones sòcies i participants

- Què busquen les persones que s'associen o participen d'alguna manera en l'associació?
- Cas de grups de dansa i música: qui entra a formar part de l'associació?
- Quants socis té?
- Participen moltes persones en les activitats organitzades?
- Participen majorment persones originàries d'alguna regió, indret, grup ètnic, etc.?
- Com arriben a ells?
- Conviuen dins l'associació persones de diverses regions i grups ètnics?
- En aquest cas, tenen les mateixes expectatives en relació a l'associació?
- Participen més homes o dones?
- Realitzen funcions/activitats diferents per raó de sexe?
- Quines edats participen, hi ha activitats segons edat?
- Participen catalans, espanyols, altres nacionalitats? (no equatorians)

- Hi ha una implicació de les persones sòcies/participants en la dinàmica de l'associació o tenen un paper més aviat passiu, crític, etc.?
- Paguen la quota regularment? (com ho fan per cobrar?)
- Les persones membres de l'associació comptaven amb experiències associatives anteriors a Equador?

(Distingir, si cal, entre persones impulsores i participants)

(Veure d'obtenir informació sobre l'àmbit associatiu i la cultura organitzativa a Equador)

- Les persones membres de l'associació han participat o participen en altres associacions, al mateix temps que a la vostra? (a Catalunya)
- En cas afirmatiu, en quin tipus d'associacions?

Context institucional en que se situa

- La vostra associació manté relació o contacte amb el consolat?
- I amb les diverses administracions? (municipal, autonòmica, estatal, etc.)
- Quin tipus de suport rebeu per part d'aquestes institucions?
- Quin tipus de demandes rebeu per part d'aquestes institucions?
- Fins a quin punt pot condicionar?

(Tema lleialtats, clientelisme)

Relacions amb el teixit associatiu

- Vincles i col·laboracions amb altres associacions equatorianes
- Quines associacions?, valoració de l'experiència
- Vincles i col·laboracions amb associacions de barri o de ciutat del vostre entorn (entenent autòctones)
- Quines associacions?, valoració de l'experiència

- Vincles i col·laboracions amb associacions llatinoamericanes
- Quines associacions?, valoració de l'experiència
- Hi ha una afinitat major entre elles, pel fet de ser llatinoamericanes?
- Vincles i col·laboracions amb associacions de ciutadans d'altres orígens (no llatinoamericans)
- Quines associacions?, valoració de l'experiència
- Vincles a nivell internacional, transnacionalitat
- Valoració de la pertinència a la federació (a la fitxa han dit si pertanyen a alguna)
- Què espereu de la federació?
- Com va ser el procés d'incorporació? (va partir des de l'associació o a proposta de la federació)
- Existeixen diferents maneres de fer, a l'interior de la federació?
- Participeu com a associació en alguna altra entitat de segon grau o xarxa?
- En quines i de quin àmbit (local, barrial, temàtic, etc.)
- Com valoreu aquestes experiències?
- Amb quines associacions/sectors associatius creieu que seria necessari establir/aprofundir els vincles?

Valoració del moviment associatiu d'origen equatorià a Catalunya

- Opinió sobre el teixit associatiu equatorià en el moment actual (alt nombre d'associacions, processos federatius, nous projectes i diversificació d'interessos, precarietat de recursos, falta d'implicació de la població, etc.)
- Quin procés han fet les associacions en aquests anys?
- Quin futur tenen, com les veieu en el futur?

- Per què les associacions estan tan concentrades a l'àrea de Barcelona i poblacions de les rodalies? (buscar elements a part del fet demogràfic)
- Averiguar si coneixen associacions fora de l'àrea de Barcelona

Identitats

(Preguntes informals en relació amb la construcció dels imaginaris identitaris)

(Es formulen a títol individual, no exclusivament en relació a l'associació)

(Esbrinar algunes informacions en quant a la vivència pròpia que permetran valorar millor les respostes sobre temes d'identitat)

- Quants anys porta a Catalunya?
- Situació familiar (amb fills/filles, de quines edats)
- Vincles amb Equador (projecte de retorn, etc.)
- A Equador hi ha un fort nacionalisme: aquest nacionalisme es reforça o es debilita, a l'exterior?
- A l'Equador hi ha un fort regionalisme: aquest regionalisme es reforça o es debilita, a l'exterior?
- Podem dir que hi ha una major cohesió per estar fora del país i tendeixen a oblidar-se les diferències regionals?
- Les diferències regionals es posen en evidència en l'associació?
- Es detecta la presència indígena en la migració equatoriana?
- Els indígenes quan migren tendeixen a visibilitzar-se o a invisibilitzar-se?
- Reben una acollida/un tracte diferencial per part de la societat receptora?
- Discriminació i racisme, a Equador i entre la població migrada
- Ha canviat la seva percepció sobre l'Equador, ara que viu a fora?
- Explorar les autoidentificacions:

- Equatoriana
- Regional (costa/serra, etc.)
- Ètnica (nacionalitat indígena)
- *Latino*
- *Andino*
- Immigrat (en el sentit de grup que té elements en comú per la seva condició de manca de drets)
- Explorar si hi ha una major facilitat per connectar amb lo català/lo espanyol
- Quina imatge hi ha a Catalunya sobre l'Equador?: és completa, és encertada, no es coneix el país...
- Com creieu que veuen als equatorians?
- Us veuen a tots per igual, o no?
- Des de la vostra associació, què us agradaria que es conegués a Catalunya sobre l'Equador?, què voldríeu transmetre?
- Dóna la impressió que la gent equatoriana s'ha acostumat molt de pressa a viure a Catalunya, que està molt assentada, això implica una pèrdua de la seva identitat?
- Els infants i joves, com viuen el fet de pertànyer a famílies equatorianes i créixer i projectar el seu futur a Catalunya?
- Quins referents, valors, records del seu origen mantenen/voldríeu que mantinguessin aquests infants i joves?
- Algunes associacions comencen a elaborar un discurs entorn a buscar mecanismes de reproducció de la cultura equatoriana a l'exterior: quines accions concretes s'han fet o es projecten?

Annex 5: Recull d'esdeveniments socials i culturals

Del Novembre de 2007 al Novembre de 2008 s'ha fet seguiment dels següents esdeveniments:

- *I Encuentro de Asociaciones de Ecuatorianos en Cataluña*, organitzat per la *Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña* (FAEC). Sant Feliu de Llobregat / Barcelona (8 i 9 de Desembre de 2007).
- *II Jornada de l'Associacionisme d'Origen Immigrat a Catalunya*, organitzada per la Secretaria d'Immigració de la Generalitat i diverses associacions. Barcelona (15/12/2007).
- *Día del Ecuador*, jornada futbolística organitzada per RCD Espanyol. Estadi de l'Espanyol, Barcelona (27/01/2008).
- Rues de Carnaval, Barcelona/Montcada (2/02/2008).
- Reunió informativa sobre projectes de codesenvolupament impulsats per *Fondo Ecuatoriano Populorum Progressio* (FEPP), organitzada per *Caritas*. Barcelona (8/02/2008).
- *Fira "Vive Latinoamérica"*. Recinte "La Farga" de L'Hospitalet de Llobregat (15 i 16/03/2008).
- Festa d'aniversari, *15 anys de la Asociación de Ecuatorianos en Cataluña*. Cotxeres de Sants, Barcelona (30/03/2008).
- Presentació del llibre de Ramiro Caiza *Ecuatorianos en Catalunya*. Acte organitzat per la *Casa de la Cultura Ecuatoriana* i la *Asociación de Ecuatorianos de L'Hospitalet*. Centre Cultural "La Bòbila", L'Hospitalet (18/04/2008).

- *Feria de Abril*, Espai del Fòrum, Barcelona (del 25 d'Abril al 5 de Maig de 2008).
- Presentació del grup de dansa *Tradiciones Ecuatorianas* a la jornada cultural *La cultura va de festa*, organitzada per Coordinadora Cultural Zona Centre 9 Barris i Coordinadora Infantil. Parc de La Guineueta, Barcelona (27/04/2008).
- Celebració del *Dia de la Mare*, organitzada per la *Asociación de Ecuatorianos en Cataluña*. Pl. Harry Walker, Barcelona (18/05/2008).
- *24 de Mayo*, festa nacional equatoriana. Consolat de l'Equador, Barcelona (24/05/2008).
- Celebració de l'*Inti Raymi*. Platja de la Mar Bella, Barcelona / Parc Central del Vallès, Sabadell (21/06/2008).
- *10 de Agosto*, festa nacional equatoriana. Espai del Fòrum, Barcelona (10/08/2008).
- Fòrum de presentació del nou text constitucional. Centre Cívic "La Bòbila", L'Hospitalet de Llobregat (05/09/2008).
- Reunió dels grups de dansa equatorians a Barcelona i la *Federación de Asociaciones Ecuatorianas en Cataluña* (FAEC) sobre la programació i organització dels actes de la Mercè. Parc de la Vall d'Hebrón, Barcelona (07/09/2008).
- Diversos actes "*Quito, ciutat convidada*", inclosos en la programació de la *Festa de la Mercè 2008*. Barcelona (al voltant del 24/09/2008).
- Jornada electoral del *Referèndum Constitucional*. Poliesportiu Municipal de la Mar Bella, Barcelona (28/09/2008).

- Festa intercultural en el marc de la *Festa Major de l'Esquerra de l'Eixample*. Parc de Joan Miró, Barcelona (05/10/2008).
- Activitat del *Taller Ecuatoriano de Arte y Cultura* (TEAC) amb motiu del *Día de Finados* (difunts). Barcelona (1 i 2 de Novembre de 2008).
- *Jornades “Los viernes de la mujer latinoamericana”*, sobre temes de salut, societat i cultura, organitzades pel Consolat de l'Equador (Novembre i Desembre, 2008).

Annex 6: Logos associacions. Equador / Catalunya



Annex 7: Logos associations. Regions



Annex 8: Logos associations. Origen local



Annex 9: Logos associacions. Motius ètnics



OtavalosOnLine.com



**ECUADOR
LLACTACARU**

Asociación de Inmigrantes Ecuatorianos en Catalunya
para la Solidaridad y la Cooperación

Annex 10: Logos associacions. Internacionals

